פולע טאבעלע פון דער מלוכה־לאטעריע זעה 14. זייט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

היינט 24 זייטען

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 293 | Łódź Piątek, 18 grudnia 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ח׳ טבת תרצ״ב | № 293

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

גדא טבא

בזה הננו מברכים את ת׳כתנו לחברנו מר

דוד ארי׳ לבקוביץ

לנשיאת את בתולת לבו מ׳ת

גיטל למביץ

יהי דרככם סוגה בשושנים.

יעקב יוסף זיסהליץ
חיים צבי דקרדטשיס
רפאל טשמה

מזל-טוב

ווינשען מיר אונזער מיטארבייטער

יעקב צוקערמאן און פרוי

צום געבורט פון זייער ערשט זוהנעלע
מיר ווינשען אייך א גרינגע ערציהינג
זאל ער אייך האבען מיטגעבראכט פיל גליק

דאס טעכנישע פערסאנאל
פון פערלאג „נ׳ פאלקסבלאט״

לעהרעריז

גיטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראך
צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בזשעזינער 15

צו דער פערלאבונג פון אונזער לי׳בען קיזין

יחיאל מאיר לעבענבוים

מיט פרל. פעלא יאקובאוויטש
ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט.

מאנזס שווארץ און פרוי

מיר גראטולירען דעם לאנייזהריגען מאנץ-לעהרער

מאריע העבריקאווסקי און פרוי

MORYC HENRYKOWSKI z ZONĄ

6-go Sierpn a Nr. 29, front 1 piętro

צום געבורטסטאג פון זייער פאטער שלמה טאסק (פיעזס פון קליין. פעראיין פיעט 6)

יעקב שימשיה און פרוי

קויפט נור ביי דער ערשטער האנד!

יין כשר וטוב!

פון דער אלטער בעוואוסטער פירמע

„בארון״

אינה.: מענדיל בארנשטיין, לאדז
נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

גרויסער אויסוואהל פון ווינען, ליקערן און בראנפען׳ס.

ביליגע פרייזען. סאלידע בעהאנדלונג.

זאל „קולטור-ליגע״, בזשעזשינער 23.

שבת, דעם 19-טן דעצעמבער ד. י., 8.30 אוונט קומט פאר

א גרויסער ליטערארישער אוונט

פון דיכטער **נפתלי הערץ קאן** פון רומעניען

אויף וועלכן דער דיכטער וועט רעפערירן א. ד. ט.:

„דער באנקראט פון האמלעטיזם״

טעזן: 1) איירפאפע דאס גרויסע קראנקן-הויז;
2) איינפאכע און טאפעלטע בוכהאלטעריע אין דער איירפאפ. ליט.
3) האמלעט און זיין אידעאליסטישער חבר דער ארבעטסלאזער;
4) נייע צילן און וועגן.

נאכן רעפעראט וועט דער דיכטער לייענען זיינע נייעסטע שאפונגען. אין אוונט וועלן זיך אויך באטייליקן די יונגע דיכטער: יצחק יאנאסאוויטש און ה. ל. פוקס וועלכע וועלן לייענען זייערע לידער. בילעטן ביים אריינגאנג.

צו דער חתונה פון אונזער חשוב׳ן גבאי

ה׳ דוד אריה לעווקאוויטש

מיט פרל. גוטשא לאשאוויטש
ווינשען מיר א הערצליכן מזל-טוב און א גליקליך צופרידען לעבען

די פערוואלטונג פון די חברה „כנסת בחורים״ לאדז
פעטער גאס 17

צו דער חתונה פון אונזער פריינד

ה׳ דוד אריה לעווקאוויטש

מיט פרל. גושישא לאטאוויטש
ווינשען מיר פיל גליק

פייוויש גרינבוים
אליעזר ראב נאוויטש
אברהם יצחק ראזענקראנץ

צו דער חתונה פון אונזער ליבע פריינדין פרל.

גוטשא לאמאוויטש

מיט ה׳ דוד אריה לעוו-אוויטש
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב

אנדזשא רייזפיס
שיינדל און אסתר קאנטאראוויטש
צ׳שא ב׳רכמאן
בלומא אלטשולער

צו דער חתונה פון אונז ר ליבען פריינד

לייב לעווקאוויטש

מיט פרל׳ גוטשא לאשאוויטש
ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.

לייב פערענבוק, יצ״ב בלושטיין, יאדזשא פלאט, מרדכי פרישער, רעגינא שפס, ירחמיאל בלאנקאווסקי, צעלא פרישער.

צו דער חתונה פון אונזער חשוב׳ן פריינד

דוד אריה לעווקאוויטש

מיט פרל׳ גיטל לאטאוויטש
ווינשען מיר א הארציגען מזל טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.

פינחס סענדיק, יוסף באראייסקי, חיים מינסקי און פרץ זיסער.

אונזערע הארציגע וואונשען דעם ה׳

יצחק קוילענברענער

צום געבורט פון זיין

זוהן.

פערוואלטונג פון פראפ. ארבייטער פעראיין פון פלייש-אינדוסטרי
לאדז, בערעק-יאסעלעוויטש 16

סעקציע קעלבער-ארבייטער
ביים פראפ ארבייטער-פעראיין פון פלייש-אינדוסטרי

א פראלעטארישען מזל-טוב דעם ה׳

שלמה האפמאן

צום געבורט פון זיין

זוהן.

פערוואלטונג פון פראפ. ארבייטער פעראיין פון פלייש-אינדוסטרי
לאדז, בערעק יאסעלעוויטש 16.

KETTENSTUHLWARE

פאר וועש און רעפארמען

אין פערשידענע מוסטערן, עמפפעהלען מיר צו קאנקורענץ-פרייזען, אויך אויף ליין

נעץ-וואארע (SIATKA)

אין פערשידענע מיסטערן ווערט אנגענומען אויף ליין צו ביליגע פרייזען
– אויף פערלאנג א רייכען קאטאלאג-מוסטער –

Akt. Ges. R. Lipszyc

Łódź, Piramowicza 11/13

יו״ג. ארבייטער-פארטיי „פועלי-ציון״ לאדזער ארגאניזאציע

זאל פילהארמאניע נארוטאוויטשא 20

שבת, דעם 19-טען דעצעמבער, 10.30 פריה קומט פאר

א בארכאוו-אקאדעמיע

(געווידמעט דעם אנדענקען פון ב. בארכאוו)

פראגראם: 1) זרבבל – רעפעראט. 2) רעציטאציעס: דיכטער ח׳ מ. בראדערזאן, איינענע שאפונגען 3) ס׳טרעטען אויס אלע מיטגלידער פון דער ווילנער טרופע מיט רייך צוגעפאסט פראגראם 4) ארקעסטריט פון בלאז-ארק. „שטערן״

בילעטן צום פרייז פון 50 גר. ביז 1.50 שוין צו בעקומען אין די פראפעס. פאריינען היינט נאכט און שבת פריה ביי דער קאסע פון פילהארמאניע

הילפס-פעראיין „משמרת החולים״ ב. לימאנאווסקיעגא 6.

שבת-צו-נאכטס, דעם 19-טען דעצעמבער 1931, 10 א זייגער אוונט קומט פאר אין זאל פון „הזמיר״, אלעע קאשטשושקי 21

א קאנצערט-ראוט

מיט א ריכען, פערשידענארטיגען ליטעראריש-קינסטלערישען פראגראם.

מוזיק — 2 ארקעסטערס — טענץ — פאנטען-לאטעריע

שעהנהייטס- און טאנץ-קאנקורס.

טענץ ביז פארטאגס. קאלאסאלע אטראקציעס.

די גאנצע הכנסה איז בעשטימט פאר „משמרת החולים״.

בילעטען צו בעקומען אין קאנצעלאריע פון „משמרת החולים״ ביי ה׳ ביכהאלטער מ. גאלדבערג און איז טאג פון ראוט ביי די קאסע פון „הזמיר״.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דעם געעהרטען פובליקום, אז פון 15-טען דעצעמבער ד. י. האב איך ערעפענט אן ערשטקלאסיגען און עלעגאנטען

הערען- און דאמען-

פריזיר-סאלאן אויף זשעראמסקיעגא 28

וואס וועט אנגעפיהרט פון ערשטקלאסיגע פאכמענער. עטפזעה ענריג זיך דער געעהרטער קונדשאפט, פערבלייב איך מיט אכטונג **א. ארנשטיין.**

בעמ.: צוליב׳ן קריזיס צוגענגליכע פרייזען. אויסגעצייכענטער מאניקיר.

וועטליכע פעלץ-ארבייטען
מ. פישלעוויטש
פיעטריקאווער 20, טעל. 221-39

פאר דאמען אין העררען פוטער-בעשטעלונגען
אלע־ליי פיחרים אוים
לויט די גייעסטע אויסלענדישע מאדעלען סאליד. רעעל און שנעל
געגען פולע גאראנטיע צו קאנקורענץ-פרייזען

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר
אונזער ליבע טאכטער בראניע
אין איי־ים יעהב צוקערמאן
צום געבורט פון אייער ערשט זוהנעלע
מיר ווינשען אייך איהר זאלט דערלעבען
פיל נחת פון איהם און א גרינגע ערציהונג
עלטערן מיכאל און ביילע פרענק
געשוויסטער פרענק

מזל-טוב
אונזער ליבען זוהן יערב צוקערמאן
אין שנור בראניא
צום געבורט פון אייער ערשט זוהנעלע
אינזערע בעסטע וואינשען, זאל ער האבען אייך מיטגעבראכט פיל גליק.
עלטערן דוד אין רחל צוקערמאן
ברודער נסע

אייראפא
האט דאס נאך נישט געזעהען!

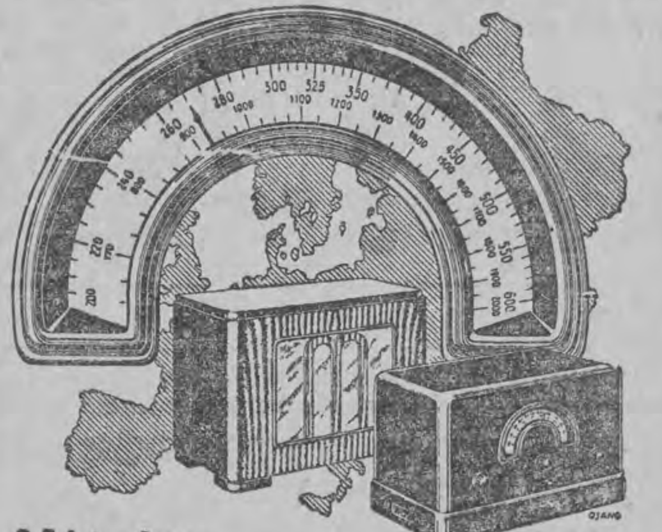

Mit der
geeichten „Wellen-Skala"
durch ganz Europa
MENDE 169
SYSTEM GÜNTHER

מיט זיין פינקטליכע וועללען-סקאלא געפינט איהר די
ווייטסטע ראדיא-סטאציעס אהן זוכעניש
מיט זיינע פאבעלהאפטע קלאנגשעהנהייט, ריינע און הויכע טאנשארפקייט – האבען די „מענדע"-אפאראטען איין עטליכע וואכען צייט דערגרייכט א וועלט-ערפאלג!
MENDE 169 אויף שטראם, אין פערבינדונג מיט א מענדע-גלאשניק איז דער בעסטער ראדיא-אפאראט
פאר יעדען! אין גרויסען אויסוואהל צו בעקומען אין
Skład Elektro Radjotechniczny B-cia LEIB
Łódź, Zgierska 9, telefon 164-95.

די בילינסטע קוועלע
– איז נור –

„דראָ"
ביי דער פירמע
געברידער מילקער
פלאץ-וואלנאשטשי 5, טעל. 236-07
עקזיסטירט זייט 1880 יאהר
עמפפעהלט אין א גרויסען אויסוואהל צו ביליגע פרייזען:
נאפט- און שמאט-אייוועז
ווישימאטשקעס אמעריקאנער און אינגלענדישע
וואננעס, קעסלען צו קאכען וועש
קוכען- און אלומיניום-געשירען
טיש- און גרויסע וואגען
פלאטען, שערען און פריזיר-מכשירים
מאשינקעס צו פלייש און צו מאהלען קאווע
פרימוסען, טערמאזען און שפריט-מאשינקעס
האנדווערקער- און לאנדווירטשאפטליכע מכשירים
שלעסער און שלעסלעך
גלימשערס פון 5 זל. אן
קינדער-שליטען און ספארט-שליטען
לויפ-זעגעל און ווערקצייג פאר קינדער
דאס בעזיכטיגען די סחורות פערפליכטעט נישט צו קויפען

פאר מאגענליידנדע
ראבארבער-וויין (
פעפסין-וויין) כשר
אין פרימא קוואליטעט
צו בעקומען אין דער וויינהאנדלונג פון
E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84.

ראדיא-אפאראטען
אויף עלעקטרישען שטראם
וואס עלימינירען אויסגעצייכנעט לאדז און ראשי
פערזעהען מיט 4 לאמפען PHILIPS
פאר 350 זל.
צו בעקומען נור אין דער פירמע
„RADIO-ŚWIAT"
wł.: Józef Pines
ŁODZ, PIOTRKOWSKA 40, TEL. 211-99.

ווּיכטיג פאר לאדז און פראווינץ!
יודישע לאנגע מלבושים
בעקומט איהר אין דער בעוואוסטער פירמע
ה. שניצער נאוואמיעסקא 3
אין הויף, געוועלב 39
(אויך איינגאנג דורך ווסכאדניא 13)
איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון אלעראַרט יודישע מלבושים, ווי: בעקעשע און זיידענע יופיצעס, שלאפראקען, אלפאגענע, אייגענע האלב וואלענע כאלאטלעך, זומער- און ווינטער-פאלטענס, געהאקטע אנציגער פאר ערוואקסענע און פאר קינדער, אויך גאנצע אויסשטייערס פאר חתנים.
בעמערקונג: איך נעהם אויך אן בעשטעלונגען פון אייגענע סחורות. די בעשטעלונגען ווערען אויסגעפיהרט איז פערלויף פון 24 שעה.
פאר אויסשטייער פון חתנים ספעציעלער ראבאט
הורס און דעטייל! רעעל און ביליג!
געדענקט די אדרעס: נאוואמיעסקא 3, אין הויף, געוועלב 39
7250 קומט און איבערצייגט אייך!
וויכטיג פאר פראווינץ. שיקט ארויס די מאס און אנגאבע ווערט גלייך אויסגעשיקט דאס מלבוש.

מעבעל
שפארזאמקייט איז רייכטום!
וויכטיג פאר לאדז און אומגעגענד!
צוליב'ן הערשענדען קריזיס פערקויפען מיר מעבעל קאמפלעט ווי ענצעלווייז צו זעהר ביליגע פרייזען ... ביליגער ווי איבעראל.
ביי וויינגאלד און וויינבלום
11 וואָלטשאנסקא 11
קומט און איבערצייגט אייך! געדענקט די אדרעס!

די פרעסטע קומען אן
שאמאט-אויוועז
דעריבער פערזארגט אייך מיט א גוטען
און אזעלכען קענט איהר בעקומען נאר אין דער בעקאנטער פאבריק פון שאמאט-אייוועז און קיכען פון
מ. נירענבערג
פילסודסקיעגא 50 (פריהער זגערזשער 13)
ס'ווערען אויך אנגענומען אלעראַרט ארבייט און רעפאראציעס פון פערשידענע קיכען און קאפעל-אייוועז.
מיט ארכטונג
מ. נירענבערג, ווסכאדניא 50.

מעבעל
אַ איבערראשונג פאר די אלע, וואס ווילען קויפען מעבעל!
מיר בעזיצען אויף לאגער אלע ארט מעבעל פון די בעסטע אויסל. מאטעריאלען. די פרייזען זענען רעדוצירט מיט 50%
א קאמפלעט שלאף צימער צום פרייז פון 1050 זל.
" " שפייז-צימער " " " 1250 "
" " קאבינעט " " " 850 "
ווי אויך איינצעלנע מעבעל-שטיקער, ביליגער ווי איבעראל
איז צו בעקומען אין „סטיל", נאַרוטאַוויטשא 4 טעל. 190-26. קומט און איבערצייגט אייך!

44 וויכטיג פאר מחותנים! 44
קויפט נישט קיין
מעבעל
בעוואר איהר איבערציינט אייך נישט אין מיין מעבעל-געשעפט
Ch. ŁAZNIK
44 גדאנסקא (דלוגא) 44
טעל. 162-56
נאר ביי מיר קענט איהר בעקומען פערס. מעבעל שעהן, גוט און ביליג.
בעמ: פריהער געווען נעוואַרט מעבעל, דיוואנעס א. ז. וו.
44 קומט און איבערצייגט אייך! 44

Doktór
Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
Leczenie światłem: promieniami Roentgena i lampą kwarcową.
Przyjmuje od 8[30] do 10[30] rano, od 1-ej do 2[30] pp od 6 do 8[30] w., w niedzielę i święta od 10 pół-ej. Dla pań oddzielna poczekalnia

דר. מ. וואלפסאן
האט זיך איבערגעצויגען
נארוטאוויטשא (דזשעלנא) 2
טעלעפאן 128-83
נעמט אן פון 5 – 7 נאכמיטאג

3 צימערן
מיט א באזונדערן איינגאנג
געאייגנעט אויף א געשעפט אדער אויף א וואוינונג
נאוואמיעסקא 3 צו ערפאהרען אין
„טאז", נאוואמיעסקא 3 טעל. 137-76

Dr. Z. Rakowski
ספעציאליסט פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקהייטען
11-טען ליסטאפאד 9
קאנסטאנטינער טעלעפאן 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין דעמשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11 און פון 2—3

Lekarz-dentysta
Z. BIELAKOWSKA
powróciła.
Kilińskiego 113, róg Nawrot.
winda – telefon 148-27
od g. 10 – 1 i od 4—7.

יעדער אייניציגער
האט זיך איבערצייגט אז פאַר
מעבעל
דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען או"וו צאהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג בארשירען גענוצטע מעבעל פון גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען-מעבעל-פאבריק
I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ
פאבריק-לאגער:
נארוטאוויטשא (דזשעלנא) 11, טעל. 137-70

איז: א מביליגסטען
מבעסטען
מבעקוועמסטען
און דער גרעסטער אויסוואהל
פון מעטאל-בעטען,
מאטראצען פערשידענע סארטען,
קינדער-וועגעלעך,
פעלד-בעטען מעטאלענע,
Perfekt Patent, ווי אויך וואש-געשירען, סערוויזען, ווישימאטשקעס,
אייזן-קאסטענס, וואנעס, קינדער-בענקעלעך, ראוועריען א. ד. גל.
עקזיסטירט פון 1896 יאהר
בעדייטענד נידריגע רייזען!
בעמ: בעטלעך מיט שא-קעס און דראט-מאטראצען פון 40 זל. אן

עקספאזע פון אויסערן-מיניסטער זאלעסקי

וו א ר ש א, 17 (טעלעפאניש). אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער אויסערן-קאמיסיע פון סענאט האט דער אויסערן-מיניסטער זאלעסקי געהאלטען אנ׳עקספאזע אין וועלכער ער האט באַלויכטען עטליכע מאמענטען פון דער פוילישער אויסערן-פאליטיק און זיך אפגעשטעלט אויף פוילענס בעמיהונג נישט צו ענדערן די טראקטאטען און

צו דערהאלטען דעם שלום

פוילענס בעמיהונג צו דערהאלטען די בעסטע בעציהונגען מ׳ט די שכנים און מיט די אנדערע מליכות, האט געשאפען א גוטע מיינונג אין דער וועלט.

דער מיניסטער מאכט אויפמערקזאם אויף פוילענס מעמאראנדומס וועגען ענטוואפנונג. פוילענס טאקטיק אין גענף איז אויך נאר געווען צו

שטיצען די בעוועגונג אויסצו-מיידען בעוואפענטע קאנפליקטען

א גרויסען ארט האט דער מיניסטער אפגע-געבען אין זיין עקספאזע די דאנציגער פראגע אזי האט געזאגט, אז „אונזערע בעציהונגען מיט דער פריישטאט

דאנציג

ענען ווייט פון דעם, וואס מיר האבען געוואלט". וואס שייך

די מינדערהייטס-פראגע,

האט דער מיניסטער ערקלערט, אז צו לעזען די דאזיגע פראגע איז פוילען שטענדיג ארויסגע-טרעטען מיט דעם בעסטען ווילען און מיט טאלע-ראנץ. די פוילישע רעגירונג מוז זיך אנטגעגנ-שטעלען געגען יעדען פרוב אויסצונוצען דעם שוץ פון די מינדערהייטס-רעכט אויף צו פערשארפען די צוזאמענשטעסע פון פעלקער-צוזאמענלעבען. דער מיניסטער האלט פאר א נישט געזונדע ערשיינונג דאס ווענדען זיך פון די מינדערהייטען צו די אינטערנאציאנאלע ארגאנען, אהן אויסצונוצען די וועגען וואס זענען פאראויסגעזעהען אין געזעץ.

דערמאנענדיג די לעצטע סעסיע פון דער פעלקער-ליגע דערמאנט דער מיניסטער דאס ליק-ווידירען די וואהלען-אינצידענטען אין אויבער-שלעזיען און אויך די פראגע, וועגען דער שפראך אין די מינדערהייטס-שולען.

פוילענס צוזאמענארבייט מיט פראנקרייך

ענטוויקעלט זיך אמבעסטען. דער מיניסטער דריקט אויס די האפנונג, אז דער פרא צו זישער פארלאמענט וועט בקרוב ראטיפיצירען דעם נייעם האנדעלס-אפמאך צווישען פוילען און פראנקרייך. די פראנצויזישע רעגירונג וועט נישט דערלאזען, אז די פוילישע ארבייטער, זאלען ביים איצטיגען קריזיס, בעהאנדעלט ווערען ערגער ווי די פראנ צויזישע.

דער מיניסטער האט אויך גערעדט וועגען די פויליש-רומענישע בעציהונגען.

דאס געהיימניש פון די באהן-קאטאסטראפעס ביי ראגאוו

ר א ג א ו, 17. (טעלעפאניש) ווי בעקאנט איז פערהאן א מיינונג, אז די אפטע באהן קאטאסטרא-פעס אין ראגאוו זענען רעזולטאטען פון פערברע-כערישע מעשים פון א גייסטיג קראנקען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט פאליציי געהאט ארעסטירט דעם דארטיגען איינוואוינער, דעם גייסטיג-קראנקען קאוואלסקי, אויף וועלכען עס איז געווען א חשד, אז ער זאל האבען פונאנדער-געשרויפט די שינעס, צוליב וואס עס איז געקומען צו דער באהן קאטאסטראפע אין דער היינטיגער וואך.

די אויספארשונג האט אבער בעוויזען, אז קאוואלסקי איז אין קריטישען אוונד געווען אויף אנ׳אנדער ארט, אזוי אז ער האט נישט קיין שום שייכות צו דער קאטאסטראפע.

קאוואלסקי איז ני׳כטען בעפרייט געווארען.

די פאליציי זוכט אבער ווייטער דעם פער-ברעכער, וועלכער האט דערפיהרט צו דער קא-טאסטראפע. עס ווערט ווייטער געפיהרט אנ׳ענער-גישע אויספארשונג.

גרויסע סקאנדאלען אין ווארשאווער שטאט-ראט

צוליב די אנטי-יודישע עקסצעסען

וו א ר ש א, 17 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון ווארשאווער שטאט-ראט איז בעטראכט געווארען די פראגע וועגען די אנטי-יודישע עקסצעסען.

ווען עס האבען גערעדט די יודישע ראט-מענער הינדעס, און עהרליך האבען די ענדעקישע סטודענטען אויף דער גאלעריע געמאכט סקאנדאלען און דער וויצע-פרעזעס פון שטאט-ראט, ווילטשינ-סקי האט נאך די סקאנדאליסטען ציגעגעבען מוט.

די זיצונג איז צוליב די סקאנדאלען עטליכע מאל איבערגעריסען געווארען, אזוי אז מען האט געמוזט ארויסטרייבען אלעמען פון דער גאלעריע.

אין בופעט איז אויך געקומען צו א געשלעג. פראקישע ראטמענער האבען געשלאגען און ארויס-געווארפען אנ׳ענדעקישען סטודענט, וועלכער האט דארט געמאכט א טומעל.

פויזנער ליגע-לייט פון „גרינעם שלייף"

ברעכען שויבען און שלאגען יודען

פ ו י ז ע ן 17 (יט"א טעלעפאניש) זייט׳ן לעצטען זונטאג איז די „ליגע פון גרינעם שלייף" בעזונדערס אגרעסיוו געגען דער יודישער בעפעל-קערונג.

נעכטען האבען די ליגע-מיטגלידער פער-נאטירט די יודישע געשעפטען און נישט אריינגע-לאזען קיין קריסטליכע קונים. אין איין יודיש גע-שעפט האבען זיי אויסגעהאקט די שויבען. אין פעי-שידענע שטאט-טיילען זענען זיי בעפאלען די יודישע דורכגעהער. דאס האט גורם געווען דערצו אז אין די אווענד-שעה׳ן בעווייזען זיך נישט די יודען אויף די גאסען.

פראצעס פון א לאדזער בעקער אין העכסטען-געריכט

וו א ר ש א 17 (טעלעפאניש) נעכטען איז אין העכסטען געריכט בעטראכט געווארען די אנ-קלאגע פון לאדזער בעקער וויינבערג, אז מען האט ביי איהם פערמאכט זיין בעקעריי, פערלאנ-גענדיג, אז ער זאל איינפיהרען א מעכאנישען בעטריב.

די אנקלאגע האט בעגרינדעט אדוו. הערש-בערג.

דער אורטייל וועט ארויסגעטראגען ווערען אין 3 חדשים ארום

געשלאסן דער מוסולמענישער קאנגרעס

שאוקאט אלי געגען הויפט-מופטי

ירושלים, 17. (יט"א טעלעגראפיש) היינט פארמיטאג איז דער מוסולמענישער קאנגרעס אין ירושלים געשלאסען געווארען. ס׳איז אויסגעקליבען געווארען אנ׳אויספיהר-קאמיטעט פון 25 פערזאן. אלס פאר-זיצער פון קאמיטעט איז אויסגעקליבען געווארען דער גרויס מופטי. אין קאמיטעט איז אויך אריין דער עגיפטישער דעלעגאט ...אס, דער זעלבער, וועלכער איז פון דער ארץ-ישראל-רעגירונג דעפארטירט געווארען פון לאנד.

שאוקאט אלי, וועלכער איז געווען דער ארגאנ-ניזאטאר פון׳ם קאנגרעס האט זיך אפגעזאגט אנ-צונעהמען אנ׳אמט אין קאמיטעט, מחמת ער איז אונ-צופרידען פון קאנגרעס און פון די פרעזידיום-וואהלען, צוליב דעם, האט שאוקאט אלי איבער-געריסען די בעציהונגען מיט׳ן מופטי.

דעפארטירט 2 עגיפטישע דעלעגאטען פון א"י

וויל זיי זענען ארויסגעטרעטען געגען דער איטאליענישער פאליטיק אין טריפאלים

י ר ו ש ל י ם, 17. (יט"א טעלעגראפיש) די ארץ-ישראל-רעגירונג האט דעפארטירט פון לאנד צוויי עגיפטישע דעלעגאטען פון מוסולמענישען קאנגרעס די דעפארטאציע איז פארגעקומען צוליב דעם, וואס די ביידע דעלעגאטען האבען אויף דער נעכטיגער זיצונג פון קאנגרעס געהאלטען רעדעס אין וועלכע זיי האבען שארף אנגעגריפען די איטאליענישע פאליטיק אין טריפאלים. פארווארפענדיג איהר פער-פאלגונגען געגען דער מוסולמענישער בעפעלקערונג

די ארץ-ישראל-רעגירונג, האט אין די רעדעס איינגעזעהען אנ׳אויסגערעכענטען פרובי, ארויסצו-רופען קאמפליקאציעס צווישען איטאליען און גרויס בריטאניען, און אזוי ווי דער קאנגרעס האט זיך געדארפט פערנעמען בלויז מיט רעליגיעזע פראג-גען, נישט מיט פאליטיק, האט די רעגירונג ביידע דעלעגאטען אויפגעפאדערט צו פערלאזען דאס לאנד.

—=:)X(:=—

קליינע פאדאמקעס!!!

וועלען צאהלען פון ניי-יאהר אז סוחרים וועלכע וועלען פירען האנדעלס-ביכער!

איך פיהר שוין פיל יאהר ביי איינינע פירמעס האנדעלס-ביכער, וועלכע ווערען קאנטראלירט און שטענדיג פון סקארב אנערקענט: און די פיר-מעס צאהלען פאדאטקעס נאר לויט די ביכער. איבערדעם דארפען סוחרים, וועלכע ווילען פון ניי-יאהר איינפיהרען ביכער זיך ווענדען צו מ י ר.

מיט אכטונג ג. גרינבוים
קאנסטאנטינער 46
לינקע אפיצינע 1-טער שטאק

שטורנט!!!

די פאלקס-ציילונג, וואס איז פארגעקומען אין לאדז פון 9–11 ד. ח. האט געגעבען איבער-ראשענדע רעזולטאטען: ס׳האט זיך ארויסגעשטעלט, אז 70% פון דער לאדזער בעפעלקערונג, אהן אונטערשיד דאמען אדער מענער, קויפען אדער פאסאנירען זייערע היטען נאר ביי דער פירמע פּ ו ר ד ע ר, און די 30% וואס ווייסען נאך נישט, ווערט אויך רעקאמענדירט צו קומען צו דער זעל-בער פירמע, וואו זיי וועלען ווערען רעיעל בע-האנדעלט אין העכסט צופרידענגעשטעלט.

קומט און איבערצייגט אייך!

פ ע ר ד ע ר, זגיערסקא 20,
אדער לוטאמירסקא 2.

צו פערדינגען

א פראנט-וואוינונג

פון 3 צימער און קוך אויף דער באוואָ-מיעסקא גאס, נישט ווייט פון פלאץ וואלנאשטשי. אין א מאדערן הויז. צו קליגען טעלעפ. 125-01

צאהן-ארצט
J. KARMAZYN
POŁUDNIOWA 2

נעמט אן טעגליך פון 10–1 ט. און פון 3-7 אוו. ספעציאל. ווייסע קינסטלערישע צייהן אהן גומען.

שרייבען שעהן און שנעל

לערנט אויס דער בעריהמטער קאליגראף
ל. ב ע ר מ א ן אין 15 לעקציעס.
אויך ווערט אויסגעלערנט גוט שרייבען א יודישע בריף אין 15 טעג, אפילו דעם וואס קען וואָ-נישט. — די עלטער שפילט קיין ראלע נישט.
זאוואדזקא 19, 1. שט. פראנט.

דאס ניי-ערעפענטע
קאפע „ADRJA"
פיעטרקאווער 53, אין הויף
טעלעפאן 241-11
עמפפעהלט זיך די ג׳ געסט
מיט אכטונג מ. שווארצבערג

WYTWORNIA LISTEW DO RAM i TAPET
Oraz oprawa obrazów
„Artoram"
Łódź, PIOTRKOWSKA 105
Ramy do firanek wykonuje się na miejscu

Dr. med. N. ROZEN

צאהן-כירורג צאהן, קיפער, דיאגנאזעס, גימען- און צונג-קראנקהייטען רענטגענאדיאגנאסטיק.
Andrzeja 7, tel. 216-57
פון 3-7 נאכמ.

LEKARZ-DENTYSTA
S. LIBERMAN-HONIGSZTOK
ציגעל-גאס 14 (פריהער 46)
קווער אפיצינע, 1. שט., טעל. 225-82
נעהמט אן פון 9-2 און פון 4-7 אוו.
צו ביליגע פרייזען.

שדכן-ביורא „AMICUS"

וואס שטעהט אין פערבינדונג מיט אינגעזעהענסטע און אינטעליגענטע הייזער, פיהרט אויס מיט דעם בעסטען ערפאלג די שענסטע שדוכים. דיסקרעציע געזיכערט. נעהמט אן טעגליך דאמען פון 4-6 און הערען פון 6-8 אווענד אין לאקאל פון ביורא
קאנסטאנטינער 46 „AMICUS"
לינקע אפיצינע, ערשטער שטאק.

געוו. אבישטענט פון די קליניקען פון אוניווערזיטעט אין בערלין
Dr. med. STARKER
ווענערישע, הויט, האר און בלאז-קראנקהייטען
12 שרודמיעשקא 12
טעל 126-87
נעהמט אן פון 9–11 און פון 4–8 אווענד.
זונטאג און יום-טוב פון 9 ביז 1 מיטאג.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן

Dr. med. Z Datyner
אוראלאג
ספעציאל ארצט פאר בלאז-, ניערען און אורין קראנק.
PIRAMOWICZA 20 (Igińska) tel. 148 95
נעמט אן פון 9-10 פא"מ און פון 6-8 אוו.

אנ׳ארט
צו שלאפען
פאר 2 אנשטענדיגע יונ-געלייט, איז אפצוגעבען.
צו ערפאהרען
פיעטריקאווער 33.
אין 2-טען הויף, פארטע"

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
נאווראט 2 טעל. 79 89
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4–8 אווענד פאר פרויען ספעציעל פון 4–5 נאכמיט פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

צאהן-ארצט
J. ROZIN-REICHOWA
נעמט אן זגערזשער 15, פראנט, 2-טען שטאק פון 10 – 2 מיטאג און פון 4 – 8 אווענד.
מאנטאג, מיטוואך און פרייטאג פון 3–6 אווענד אין לעטשניצע „POMOC" אלעקסאנדראווסקא 1

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמ
בעזונדערע ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med.
H. LUBICZ
ספעציאליסט פאר הויט-, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43) טעל. 141-32
ספעציעל-שעה׳ן 8 – 10, 12 – 2 און 5 – 8, זונטאג און יו"ט 9–1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

Dr. med.
W. Eychner
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבן קינא „טשארי") טעל. 134-72
נעהמט אן פון 2 1/2 – 4 און פון 7 – 8 אווענד

Dr. Różaner
ספעציאליסט פון הויט און ווענערישע קראנק-הייטען, מענער-שוועכע און קינדערלאזיגקייט
נארוטאוויטשא 9, טעלעפאן 128-98
נעמט אן פון 8–10; 4–8 אווענד.
זונטאג פון 9 ביז 10 פריה.

נאך עטליכע טעג „בריסקער" פראצעס

היינט הויבן אן רעדן די פערטיידיגער. — רעדעס פון די אדוואקאטן וועלן פערנעהמען 4 טעג. — מיטוואך אדער דאנערשטאג וועט ארויסגעטראגן ווערן דער אורטייל

נעכטן האט פראק. גראבאווסקי פערענדיגט זיין רעדע

וו א ר ש א, 17. (טעלעפאניש פון אונזער קאר־רעספאנדענט) 10 א זייגער עפענט דער פארזיצער די זיצונג און גיט דאס ווארט דעם

וויצע־פרא־וראר גראבאווסקי

וועלכער זעצט פאר זיין בעשולדיגונגס־רעדע.

פראקוראר גראבאווסקי זאגט: דעם 11. נא־וועמבער 1918 ווערט בעטראכט אלס טאג פון דער ענטשטעהונג פון דער פוילישער מלוכה, דאן האט דער רעגענטען־ראט ארויסגעגעבן 2 דעקרעטען, וויין איין דעקרעט איז די מיליטערישע מאכט איבער־געגעבן געוואר־ען דעם

נעכטיגען ארעסטירטען פון מאנדעבורג

און אין צווייטען דעקרעט איז די פולע מאכט איבער־געגעבן געווארען דעם זעלבען מענשען.

פילסודסקי האט אמאל געזאגט, אז די מאכט איז דאן געלעגען אין דער גאס

און, אז דאן איז געווען די אמתע צייט פון זיין דיקטאטור. דער זעלבער „דיקטאטאר" האט זיך דאס דאמאלט געאיילט איבערצוגעבן די מאכט דעם סיים, דעם 12. פעברואר 1919 האט דער געזעצגעבערישער סיים געדאנקט פילסודסקי און איינשטימיג איהם אי־בערגעגעבן די פונקציעס פון מלוכה־שעף, איך דער מאהן יענע מאמענטען, כדי צו כאראקטעריזירען די „דיקטאטור" פון דאזיגען מענשען, קיינער קאן מיר נישט אויפקלערען, אז

א נעכטיגער פריוויטס־ריטער כען זיך ענדערן אין א בלוטיגען טיראן

עס קומט דאס יאהר 1920 מלחמה מיט די באל־שעוויקעס, דער נצחון, דער נצחון געהערט דעם פאלק, אבער אויך ענצעלנע מענשען האבען דערצו מיטגעווירקט, יוזעף פילסודסקי פערנעהמט אבער צווישען די דאזיגע מענשען דעם ערשטען ארט, מען דארף זיין א בעגרעניצטער מענש, כדי צו זוכען פרעמדע גענעראלען און זיי בעשולדיגען מיט לארבען

דער צווייטער מענש, וועלכער האט פערדינט א לויב פאר זיין ארבייט אין יאהר 1920, איז דער וואס זיצט איצט דא אויף דער בעשולדיגונגס־באנק וויצענטי וויטאס

דאס וואס פילסודסקי האט געטון אויפ'ן פראנט, האט וויטאס געטון אין לאנד

מען געדענקט זיין הייסע רעדע, רופענדיג דאס לאנד צו א אויסהאלטונגס־קאמף.

עס קומען די וויטערדיגע יאהרען, די קאנסטי־טוציע פון 1921, ענדליך דער ארויסטריט פון מאר־שאל פון מיליטער צוליב דעם, וואס דאס מיליטער איז אריינגעמישט געווארען אין פאליטיק, און אט דער „דיקטאטאר" איז פערשוואונדען פון דער פא־ליטישער ארענע. דער דאזיגער פעריאד ווערט אנ־געריסען די מאכט פון סיים.

ווייטער שטעלט זיך פראקוראר גראבאווסקי אפ ווען דעמאקראטיע און זאגט אז די הויפט־סמנים פון דעמאקראטיע איז די פארטייאישקייט און ווייזט אן אויף א רייה חסרונות און שעדליכקייט פון דער פארטייאישקייט פאר די אינטערעסען פון דער מלוכה דעריבער זאגט ער איז געווען בערעכטיגט פיל־סודסקי'ס אנגריף אויפ'ן סיים, וועלכער איז דאן בע־הערשט געווארען פון דער פארטייאישקייט.

דער פראקוראר דערמאנט אויף דאשינסקיס בוך „רעגירונג, סיים קעניג און דיקטאטאר", אין וועלכען דאשינסקי שרייבט, אז די פארטייען האבען בעטראכט די מלוכה פאר מעלקעדיגע קוה, אנגע־זעהענע דעפוטאטען מאכען געשעפטען מיט דער מלוכה, צאהלען נישט קיין שטייערען א. ד. גל.

דער פראקוראר ברענגט נאך א רייה ציטאטען פון דאשינסקין און ווייזט, אז קיינער האט זיך נישט בעליידיגט דערפון און קיינער האט איהם נישט בע־שולדיגט דערפאר, וואס ער האט זיך דערלויבט אויף אזא אופן צו רעדען וועגען די העכסטע מלוכה־מענשען.

הערן ריכטער! די אלע זאכען זענען וויכטיג נישט נאר, כדי אונטערצושטרייכען, אז אין איצ־טיגען פעריאד הערשען בלויז אידעאלען און אז אנשטאט מיניסטארען, אמטירען הייליגע, ניין, עס געהט וועגען פעסטשטעלען וואסערע ענדערונגען עס זענען פארגעקומען און דאס נישט אין מענשען, נאר אין די גרונד־יסודות פונ'ם ארדנונגס־סיסטעם.

דער פראקוראר ציטירט ווייטער שטעלען פון דאשינסקיס בוך אין וועלכע דאשינסקי גרייפט שארף אן וויטאס'עס רעגירונג, דריקט אויס די השערה, אז וויטאס וויל פערערגער'ען די וואהל־אר־דינאציע.

דער פראקוראר ציטירט אויך א שטעל אין וויטאס בראשור „צייט און מענשען" אין וועלכען ער דריקט אויס די מיינונג, אז די וואהלען דארפען נישט אדורכגעפיהרט ווערען דורכ'ן געריכט, נאר דורך דער רעגירונג. דער פראקוראר גיט צו: „ווי דאס פאסט נישט צו דער ראלע, וואס וויטאס האט דא געוואלט שפילען".

דאשינסקי גרייפט אין זיין בוך שארף אן וויטאס'ען אנוויזענדיג, אז וויטאס'ען פעהלט די נויטיגע בילדונג, דער פראקוראר זאגט, אז מיט דאשינסקין איז ער אין דעם פאל נישט מסכים. „איך שטעל פעסט, זאגט דער פראקוראר, אז

פוילען מעג זיין שטאלץ, אז זי האט אזא פיהרער ווי וויטאס

אויב עס האנדעלט זיך וועגען א טיפ.

דאשינסקי מאכט אין זיין בוך פעראנטווארטליך פאר די מאי־געשעהעניש פון איין זייט וויטאס'ען און פון דער צווייטער זייט — דעם פרעזידענט וואיטשעכאווסקי.

ווייטער שטעלט זיך פראקוראר גראבאווסקי אפ אויף פילסודסקיס טעטיגקייט נאך דער מאי־איבערקעהרעניש און ווייזט אן, אז פילסודסקי איז כסדר געגאנגען אויפ'ן לעגאלען וועג, און אז עס זענען נישט פערהאן קיין מאטיווען, וואס זאלען בע־ווייזען, אז פילסודסקי בענוצט זיך מיט דיקטא־טארישע מיטלען.

עס ווערט ערקלערט א נ'הפסקה.

נאך דער הפסקה האט ווייטער געגעבן ס'ווארט דער פראקוראר גראבאווסקי, וועלכער האט ביז 6 א זייגער פארנאכט פערענדיגט זיין בעשולדיגונגס־רעדע אין וועלכער ער האט אויסגעפיהרט, אז ער שטיצט די אויספיהרונגען פון בעשולדיגונגס־אקט און פאדערט צו בעשטראפען די בעשולדיגטע.

היינט פרייטאג וועלען אנהויבען צו רעדען די פערטיידיגער.

וו א ר ש א, 17. (טעלעפאניש פון אונזער קאר־רעספאנדענט) ווי מיר דערוויסען זיך פון א זיכערע קוועלע איז צווישען די צדדים געקומען צו א הסכם דעם „בריסקער" פראצעס צו פערענדיגען אין משך פון א וואך צייט.

די רעדעס פון די פערטיידיגער וועלען דוי־ערען 4 טעג.

היינט פרייטאג וועלען רעדען די אדוואקאטען: באוואדוואראסקי, גארלינסקי, באגארסקי און האניגוויל.

מארגען שבת וועלען רעדען די אדוואקאטען: שטערלינג, מארבאנאוויטש, שורליי און בענקעל.

כדי צוצואיילען דעם סוף פון פראצעס, וועט אויך זונטאג פארקומען א זיצונג און עס וועלען רעדען די אדוואקאטען: לאנדאו, שמיגאראווסקי, ריד־זיבסקי און בארדאנסקי.

מאנטאג וועלען רעדען די אדוואקאטען: דאמב־ראווסקי, אויאזדאווסקי, קערניצקי, יאראש, שמיאר־ראווסקי און בערנסאן.

מיטוואך, אדער דאנערשטאג וועט ארויסגע־טראגען ווערען דער אורטייל.

נייע שיקאנעס געגען יודישע סטודענטען פון מעדיצין

אויף דער בוקארעשטער אוניווערזיטעט

ב ו ק א ר ע ש ט (יט"א) צו די ביז־איצטיגע שווע־ריגקייטען פון יודישען מעדיצין־סטודענטען אויף דער בוקארעשטער אוניווערזיטעט איז צוגעקומען נאך איינע, שוין פלאגנדע צייט, ווי די יודישע סטו־דענטען האבען בעקומען אויסגעטיילט א בעזונדער'ן סעקציאנס־זאל אין אנאטאמישען אינסטיטוט, וואו זיי מעגען זיך בעשעפטיגען ביים פאלמעטען מתים. דעריבער דארפען זיי אליין זארגען פאר דער צושטעל־לונג פון מתים. זיי פלעגען אבער מעגען בענוצען דעם אלגעמיינעם סעקציאנס־זאל פון די קריסטליכע מעדיקער און זיין אנוועזענד בעת די פראקטישע דעמאנסטראציעס איבער אנאטאמישע פרעפאראטען.

איצט האט מען די יודישע סטודענטען מיטגעטיילט, אז זיי טארען בכלל נישט בעזוכען דעם סעקציאנס־זאל פון די קריסטליכע סטודענטען און דעמאנ־סטראציעס איבער אנאטאמישע פרעפאראדען וועלען פארקומען פאר זיי בעזונדער אין זייער סעקציאנס־זאל.

אין די קרייזען פון יודישע סטודענטען איז מען איבערצייגט, אז די דאזיגע פעראדנונג האבען די אסיסטענטען פון אנאטאמיקום ארויסגעגעבן אין פערשטענדיגונג און מיט'ן הסכם פון די פראפעסאר־ען און דעם דעקאנאט.

— : : —

ווילדע כוליגאנישע טאט

פון אנ'אנטיסעמיט איבער א יודישען ארבייט'נר

מ א ס ק ו ו ע (יט"א) פון באברויסק ווערט מיטגעטיילט וועגען א ווילדער כוליגאנישער טאט פון א רוסישען ארבייטער איבער א יודישען ער־בייטער.

דער ארבייטער פון באברויסקער האלץ־קאמ־ביגאט וואסיליעוו האט פערשפארט דעם יודישען ארבייטער פאלעס אין דער טריקען קאמער פון דער פארגיר־אבטיילונג, ווי די היץ דערגרייכט 65 גראד. ווען דער יודישער ארבייטער האט ארויפ־געדרוקט די האנד אבצוריגלען די טיר, האט דער אנטיסעמיט מיט א האק אבגעהאקט פאלעס'עס פינ־גער. ערשט מיט 5 שעה שפעטער האט מען דעם יודישען ארבייטער געפינען אין דער קאמער אין א בעוואוסטלאזען צושטאנד.

די „פארטיי־קאמערל" ביי דער פאבריק און די פראפ. ארגאניזאציע פון האלץ ארבייטער האבען תיכף צונויפגערופען ספעציעלע פערזאמלונ־גען, אויף וועלכע עס איז בעשלאסען געווארען צו פאדערן פון געריכט א הארבע שטראף פאר דעם אנטיסעמיט וואסיליעוו.

דער „עקזיאב" טיילט מיט וועגען אנטי־סעמיטישע שטימונגען אויף ארויסטרעטונגען אויף דער מינסקער פאבריק פאר מאשינען־בוי „קאמו־נאר", ווי די צייטונג טיילט מיט, זענען אויך איי־ניגע קאמוניסטען נישט פריי פון אנטיסעמיטיזם

א ספעציעלע קאמיסיע, וואס האט אויסגע־פארשט די פערהעלטנישען אויף דער פאבריק, האט פעסטגעשטעלט, אז ציל ארבייטער זענען דורכגע־דרונגען מיט שאוויניסטישע און אנטיסעמיטישע שטימונגען.

אין דער צייט

א פאר ווערטער וועגען אנשטעקענדע קראנקהייטען

דער ציל פון דער מעדיציניששער וויסענשאפט פון די עלטסטע צייטען איז געווען דאס פערהיטען געגען פערשפרייטונג פון עפידעמישע קראנקהייטען. צו דעם צוועק האט מען זיך בעמיהט צו געפינען א ווירקזאם מיטעל, וואס דעזינפעקצירט דאס מויל און קעהל. ווייל ס'איז בעוואוסט, אז נאר אויף די שטעלען לאקירען זיך די אנשטעקענדע קראנקהייטען.

דאס איינציגע אויסגעפרובטע און ווירקזאם מיטעל, וואס דערפילט פולקאם די דאזיגע אויפגא־בע, דאס זענען די פאבלעטקעס — ערבע. דערינער אומשטום, וואס ס'איז נאר פערהאן א מו־א פון אנשטעקונג, אזוי איז גריפע, שילע, טעאטער, שפיטאל או"וו דארף מען איננעדינקט בענוצען די פאיאמינט טאבלעטקעס, וואס דעזינפעצירען דאס מויל, די קעהל איז פערהיטען ווירקזאם פון אנ־שטעקענדע קראנקהייטען. ווי גריפע, אנגינא, דיפ־טעריט, שקארלאטין או"וו. די פאבלעטקעס פארא־מינט זענען אנגענעהם און געשמאק אין ריח.

געניסט פון די בעקוועמע נייע טאז־פערפא־קונגען צו 26 טאבלעטקעס, וואס מ'קען שוין בע־קומען אין יעדער אפטייק און סקלאד־אפטעטשנע.

ד"ר ל. ק.

רעפארמאצקיע־פילען

פיט דער מארקע גייסטליכער בעי־קענט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעוכאטיזם, לע בער־ליידען, געגען דיקקייט, גאט רעמטיזם, דאס קומען בלוט אי קאפף, שטילען די זמורים פון העמאראידען, רייניגען דעם בלוט און גם נגנגנגען צו אבבטרוקציע — גינסטיג דורך רייניגונגס־מיטעל.

צוגעבראכען 1 אדער 2 פילען א נאכט

פרייז פון א שאכטעל 1.35.

אויסגעבראכען פון דער אפטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4

צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן „גייסטליכען" (Zakonnik).

964

SPLENDID

היינט פרעמיערע!

סענסאציאנעלער קלאנג־גראטעסק א ב,

דער מענש, וואס זוכט זיין מערדער

רעזשי פון בעריהמטען Robert Siódmak

פראדוקציע Eryk Pommer פראדוקציע „Ufa" אין בערלין

אין די הויפטראלען:

Lien Deyers, Heins Rühmann

פרעכטיג שפילען, גלענצענדע רעזשי, פארכינירענדער אינהאלט, ליבעריגע אקציע

אנהייב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג

אויף די פריהמארגען־פארשטעלונגען פערקלענערטע פרייזען.

קאנצערט־ראוט אין זאל „אאזא"

20 בזשוטאוויטשא 20

שבת, דעם 26־טען דעצעמבער ד. י., 10 א זייגער אין אווענד וועט פארקומען

א גראנדיעזער

קאנצערט־ראוט

פערבונדען מיט אנ'אינהאלטרייכען פראגראם

לטובת דעם „בית היתומים" זגערזשער 40

געניוערעס אין די וויטערדיגע אנאנסען. בילעטען שוין צו בעקומען אין קאנצעלאריע פון יתומים־הויז זגעזשער 40 יעדען טאג פון 10 פריה ביז 7 אוונט.

קלאני־קינא־טעאטער

„CORSO"

זשעלאזנא 2

קאנקורענצלאזער ביליגער יום־טוב־פראגראם

1) „די נקמה פון דואן"

2) „די מצורעת"

3 פל. 30 גר., 2 פל. 50 גר., 1 פל 75 גר.

מעכטיגע דראמע פון ווילדען מערב פול מיט סענסאציאנעלע פאסירונגען.

אין דער הויפטראלע: GEORGE O'BRIEN העלד פון ווילדן מערב.

מיט JADWIGA SMOSARSKA

אנהייב פון די סעאנסן 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג

די יודען וועלען לײדען די ערשטע

אויב היטלער וועט איבערנעמען די מאַכט

אינטערוויו מיט'ן בעריהמטען שריפטשטעלער עמיל לודוויג

מאָסקווע (יט"א) אין מאָסקווע װײלט איצט דער בעריהמטער דײטשער שריפטשטעלער עמיל לודוויג. ער איז דער גאַסט פון דײטשען אַמבאַסאַדאָר אין מאָסקווע. ווי עס הײסט, איז דער צוועק פון עמיל לודוויג'ס בעזוך אין מאַסקווע זיך צו בעקענען מיט אײנער פון די וויכטיגסטע פּערזענליכקײטען פון סאוויעט-פערבאַנד, ווענען וועלכער ער האָט בדעה צו שרײבען אַ מאָנאָגראַפיע לויט'ן מוסטער פון זײנע מײסטער-ווערק וועגען נאַפּאָלעאָן, ווילהעלם דעם צווײטען און אַנד.

אין אַ געשפּרעך מיט'ן פאָרשטעהער פון דער יודישער טעלעגראַפען-אַגענטור האָט עמיל לודוויג בעריהרט די פראגע וועגען די דײטשע יודען און ערקלערט, אַז ווען היטלער זאָל קומען צו דער מאַכט, וועלען יודען זײן די ערשטע, וואָס וועלען דערפון לײדען. אויסגעפינענדיג נאָכ'ן איבערנעהמען די מאַכט, אַז ער איז נישט בכוח אויסצופילען די אַלע גוטע הבטחות און גליקען, וואָס ער זאָגט איצט צו דעם דײטשען פאָלק, וועט היטלער דאָך עפּעס מוזען טון, כדי צו בעווײזען, וואָס דאָס דײטשע פאָלק האָט געוואונען פון דער מאַכט-ענדערונג. איך האָב מורא, זאָגט עמיל לודוויג, אַז דאָס דאָזיגע „עפּעס" וועלען זײן די יודען, מחמת עס איז אַ סך לײכטער צו פערפאָלגען יודען אײדער דורכצופיהרען עקאָנאָמישע און פּאָליטישע רעפאָרמען, וואָס זאָלען ווײטער אַנוצען פאַר'ן לאַנד. עמיל לודוויג גלויבט, אַז לײדען וועלען דער עיקר נישט די יודישע באַנ-קירען און אינדוסטריעלער אין דײטשלאַנד, נאָר די יודישע אַרבײטער און דער מיטעלשטאַנד, ווײל עס איז אַ סך גרינגער אַרויסצושיקען פון לאַנד טויזענד פּוילישע יודען אײדער צו דערגרײכען אײן גאָלדשמידט(אַ בעקאַנטער באַנקיר).

אויף דער בעמערקונג פון יט"א-קאָרעספּאָנדענט אַז די דײטשען און יודען פּרעטענדירען בײדע צו-גלײך אויף דעם כבוד צו רעכענען איהם, דעם גרויסען שריפטשטעלער, אַלס זײעריגען, האָט עמיל לודוויג מיט אַ שמײכעל בעמערקט:

„אין דער אמת'ן איז עס אַביסעל אַנדערש: יעדער פון די צווײ צדדים פערלאַנגט, איך זאָל גע-העהרען צום צווײטען צד... די דײטשע אַנטיסעמיטען ווילען מיך נישט אָנערקענען אַלס דײטש, ווײל איך בין אַ יוד. די יודען דאַגעגען, ווענינסטענס דער גרעסטער טײל יודען, אַנערקענען מיר נישט אַלס זײערן דערפאַר, וואָס איך האָב מיך אָבגעזאָגט צו בײטען מײן נאָמען אויף מײן פאָטער'ס נאָמען קאָהן. נישט פערלײקענדיג קײנמאָל מײן יודישע אָב-שטאַמונג און זײענדיג שטאָלץ אויף מײן פאָטער, וועגען וועלכען איך האָב נישט אײנמאָל געשריבען אין מײנע ווערק, זעה איך דאָך קײן גרונד נישט צו בײטען מײן נאָמען לודוויג, וועלכען מײן פאָטער האָט מיר געגעבען בעת איך בין אַלט געווען 2 יאָהר, דעם נאָמען, וועלכען איך טראָג שוין 48 יאָהר און וועלכער איז בעקאַנט איבער דער גאַנצער וועלט".

היטלערס פערבינדעטע בײ דער װײסעל

זײנען צופרידען פון זײן „יודען-פּראָגראַם"

ס'איז שוין נישט אײנמאָל אַנגעוויזען געוואָרען אויף דער ענגער קרובה'שאַפט, וואָס בינדט די דײטשע און די פּוילישע שוואַרצע מאה: די היטלעראָווצעס און די ענדעקעס. און פערעפענט-ליכט היטלער זײן פּראָגראַם וועגען די יודען, ווערט דאָס מיט פרײד אויפגעכאַפּט דורכ'ן פערבינדע-טען בײ דער װײסעל.

די צײטונג שטעלט פעסט, אַז די אָנווענדונג פון די אַלע רעפּרעסיעס וועט צווישט מאַכען אַלע ער-אָבערונגען, וואָס די דײטשע יודען האָבען גע-מאַכט אין לאַנד אין משך פון יאָהר-הונדערטער. עס וואָלט בעדײט אַ פולען צוזאַמענברוך פון די דײטשע יודען און דאַן אַ בעזײטיגונג פון לאַנד.

און דאָס בלאָט, וואָס האָט געבעטען ערשט געריהמט די מעשים פון די סטודענטלעך, וויזט אָן מיט סאַטיספאַקציע, אַז אין פּראָגראַם פון די היטלעראָווצעס ווערט פערווירקליכט דער דיאַגנאָז, וועלכען עס שטעלט בנוגע די יודען די ענדעציע, דהיינו, עס זענען אויפגעקומען בײע צײטען די מאַכט, אויטאָריטעט און ווירקונג פון די יודען געהט אונטער. די וועלט איבערציגט זיך אַלץ מעהר אין דער שעדליכקײט פון די יודען אויפ'ן ווירט-שאַפטליכען, גײסטיגען און פּאָליטישען לעבען און זעהט זיך פון דער דאָזיגער ווירקונג צו בעפרײען.

דער אָרגאַן פון דער ענדעציע רעדט ווײטער גרויסע מאַסשטאַבען: וועגען וועלט, וועגען פעל-קער, וואָס זענען פערכאַפּט פון אַנטיסעמיטיזם. וועגען זיך אַלײן מײנט דאָך די ענדעציע, אַז די איז דאָס פּוילישע פאָלק, אָבער אין די בעהויפּ-טונגען ליגט אַ סך גרויסקײטס-וואַהנזין: נישט היט-לער שטעלט מיט זיך פאָר דאָס גאַנצע דײטשע פאָלק, און נישט די שרײבער פון „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקאַ" זענען עס דאָס גאַנצע פּוילישע פאָלק.

אין דײטשלאַנד איז איצט פערעפענטליכט גע-וואָרען אַ געהײמער דאָקומענט פון די היטלעראָווצעס בנוגע דעם. וואָס זײ האָבען בדעה צו טון מיט די יודען אין פאַל, ווען זײ וועלען איבער-נעהמען די מאַכט. דאָס איז אַ פּראָגראַם פון אויס-ראָטונג אויף אַלע געביטען סײ פון ווירטשאַפטלי-כען, סײ פון געזעלשאַפטליכען און קולטורעלען לעבען, כמעט אַ פיזישע פערניכטונג פון דער יו-דישער בעפעלקערונג אין דײטשלאַנד. די יודען דאַרפען געשטעלט ווערען אונטער אַ ספּעציעלער פּאָליצײאישער אויפזיכט, וואָס זאָל זײ אוממעגליך מאַכען דאָס לעבען אויף דער וועלט. אַלע יודען, וואָס האָבען בעקומען בירגערשאַפט נאָכ'ן יאָהר 1914, ווערען אַרויסגעשיקט פון לאַנד, אָבער אויך די איבריגע ווערען געשטעלט אין אַזא לאַגע, אַז צו יעדער מינוט וועט מען זײ קאָנען אינטערנירען און אַרויסשיקען.

דער דאָזיגער פּראָגראַם ווערט מיט פערגע-ניגען קאָמענטירט דורך דער „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקאַ"

ווידער אָפּגעלעגט דעם עלילת-דם-פּראָצעס אין קאַרפּאַטען-רוסלאַנד

אָנפראַגע אין טשעכאָסלאָוואַקישען פּאַרלאַמענט וועגען דעם פערשלעפּטען פּראָצעס

פּראַג, (יט"א) דעם 14-טען ה. ח האָט אין וועלקי-בערעזנאַ (קאַרפּאַטען-רוסלאַנד) שוין ענדליך געזאָלט פאָרקומען דער פּראָצעס געגען די צווײ יודישע הויזירער שטײנבערגער און לי-בערמאַן, וואָס זענען דורך דער זשאַנדאַרמעריע אָנגעקלאָגט געוואָרען אין אויסצאַפּען צו ריטועלע צוועקען בלוט פון צווײ קריסטליכע קינדער. צו דער אַלגעמײנער איבעראַשונג איז דער פּראָצעס, וואָס ציהט זיך שוין אַ יאָהר צײט, ווידער אָפּגע-לעגט געוואָרען. די ווײטערדיגע אָפּשלעפּונג פון דעם דאָזיגען פּראָצעס האָט אַרויסגערופען אַ שטאַרקע אונצופרידענהײט אין אַלע קרײזען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין טשעכאָסלאָוואַקײ.

ווי עס דערוויסט זיך דער יט"א-פאָרשטעהער, וועט דער דעפּוטאַט פון דער „יודישער פּאַרטײ" ד"ר אנזשעלאַ גאָלדשטײן אויף אײנער פון די נאָהענטסטע זיצונגען אין טשעכאָסלאָוואַקישען פּאַר-לאַמענט אַרײנטראָגען אַן אָנפראַגע צום לאַנד-פער-טײדיגונגס-מיניסטער, וועלכען עס אונטערליגט די זשאַנדאַרמעריע, וועגען דעם עלילת-דם-פּראָצעס.

לאַטיניזירט דעם יודישען אלף-בית

בעשלוס פון יוד. וויסענש. אינסט. אין רוסלאַנד

מאָסקווע (יט"א). צווישען אַנדערע בע-שלוסען, וואָס זענען אָנגענומען געוואָרען אויף דער בעראַטונג, וועלכע איז די טעג צוזאַמענגע-רופען געוואָרען דורך דער פילאָלאָגישער סעקציע פון יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט אין קיעוו, איז אויך אָנגענומען געוואָרען אַ רעזאָלוציע וועגען דער לאַטיניזירונג פון יודישען אלף-בית. די בעראַטונג האָט בעשלאָסען:

1) גלײך צוזוטרעטען צו דער טעאָרעטישער באַאַרבײטונג פון די פּראָבלעמען, וואָס זענען נוגע דער לאַטיניזאַציע פון יודישען אלף-בית.

2) פערשטאַרקען די פּראָפּאַגאַנדע וועגען דער נויטיגקײט איבערצוגעהען אויף דעם לאַטײ-נישען אלף בית.

3) רעקאָמענדירען די יודישע לינגוויסטישע צײטשריפטען. זײ זאָלען זײערע אויסגאַבען שוין אָנהויבען דרוקען טײלווײז מיט לאַטײנישע שריפט.

אויף דער זעלבער בעראַטונג איז אויך אָרומגערעדט געוואָרען די אָרטאָגראַפישע קאָנפע-רענץ, וואָס איז מיט אַ צײט צוריק אײנגעאָרדנעט געוואָרען דורך דעם ווילנער וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט. די קאָנפערענץ איז בעצײכענט געוואָ-רען אַלס „אויסגעשפּראָכען-רעאַקציאָנערע" און אין דעם זעלבען גײסט איז אויך אָנגענומען געוואָרען וועגען איהר אַ רעזאָלוציע.

דער עלעגאַנטסטער
ווײהנאַכטס-פּרעזענט
איז נור אַ שעהנע באָנבאָניערקע
אײנגעקויפט אין דער איבעראַל רענאָמירטער
פּערפומעריע פון
J. DRUKIER
5 ZAWADZKA 5, tel. 175-92.
קאָסמעטיק
וואו עס געפינט זיך שטענדיג אויף לאַגער אַ רײכער אויסוואַהל פון אַלערלײ פון אינ- און אויסלאַנד.
קאָנקורענץ - פּרײזען! קאָנקורענץ - פּרײזען!
בעמערקונג: פאַר ענגראָסיסטען – בעדײטענדע ראַבאַטען.

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE
ZIELONA 6.
Telefon 12-333
tel. 12-333
tel. 12-333
ערטײלט דרינגענדע ערצטליכע הילף אין אַלע פּלוצימדיגע פאָרפאַלען צו יעדער צײט בײטאָג און בײנאַכט ווי אויך אין אַלע אַקושעריע און גינעקאָלאָגישע הילף.

יודיש טעאַטער
אין „פילהאַרמאָניע"
דיר.: ד. צעלמײסטער און א. בעזמאַן.
לאָדזער טעאַטער-עולם! רעגינאַ צוקער
פערענדיגט שוין די טעג איהרע ערפאָלגרײכע גאַסט-שפּילען אין לאָדז. אַלע פערעהרער קומען זיך געזעגנען
לעצטע 2 געזעגנונגס-פּרעמיערען! רעדוצירטע בילליגע פּרײזען!
הײנט, פרײטאג און מאָרגען, שבת בײטאָג און אָוועגר פּאָפּולערע פּרײזען ביז 2 זל. ערשטע רײה
הײנט, פרײטאג, 9 אַ זײגער אָוונד
„די אַמעריקאַנערין"
מיט רעגינאַ צוקער אין דער הויפּט-ראָל.
מאָרגען, שבת, 9 אָוונד פײערליכע געזעגנונגס-פּרעמיערע צו בילליגע פּרײזען 2 זל. ערשטע רײה
דאָס קינד פון דער גאַס
מיט רעגינאַ צוקער אין איהר קאָנקורענצלאָזער ראָל.
מאָרגען, שבת, 4 אַ זײגער נאָכמיטאָג
„דער גאָלדענער חלום"
(דער בלינדער מאָלער)
מיט רעגינאַ צוקער אין איהר סוקצעס-ראָל. קינדער בחנם
די 2 געזעגענונגס-פּרעמיערען זענען פון די שענסטע, בעסטע, פײנסטע, טאַלענטפולסטע, מוזיקאַלישסטע און הומאָריסטישסטע אָפּערעטען, וואָס רופען אַרויס ענטציקונג און בעגײסטערונג. יעדעס ליד'על, יעדער קופּלעט, יעדער טאַנץ איז אַזוינס און אַזעלכעס, פון די וויצען און קאָמישע סיטואַציעס - סטענעס קאָלערט מען זיך פון געלעכטער. אין די צווײ אָפּערעטען האָט רעגינאַ צוקער די געלעגענהײט זיך צו בעווײזען אין איהר פולען גלאַנץ פון איהר טעמפּעראַמענט און בריליאַנטען טאַלאַנט. זי זינגט! זי טאַנצט! זי בעצױבערט! וועלט דאָס וואָרט ווען זײן צימבאַליסט'ל שפּילט אויפ'ן סצענע, וואָס וועלען לאַנג בלײבען אין זכרון בײם לאָדזער טעאַטער-עולם, כדי צו געבען די מעגליכקײט אַלע שיכטען פון פּובליקום קאָנען קומען זיך געזעגענען מיט דעם ליבלינג, זענען ספּעציעל אויף דעם פרײטאָג און שבת אָוונט די פּרײזען פון די בילעטען שטאַרק רעדוצירט ביז 2 זל. ערשטע רײה. אַזוי דאָס יעדער אײנער וועט זיך קאָנען פערגינען צו גענישען פון דעם און פערבריגנען 3 שעה אין זײן גאַנצער אויסלאַכען און פערגעסען אין אַלע זאָרגען און דאגות פּרנסה.
קומט און איבערצײגט אײך

רעטונג
אויף יענעמ'ס חשבון

לויט די סטאַטיסטישע אויסרעכנונגען בעטרעפט שוין די צאָהל אַרבייטסלאָזע אין דער וועלט דרייסיג מיליאָן, ווען מען רעכענט צו די פאַמיליעס פון די אַרבייטסלאָזע, דאַן האָבען מיר אַ צאָהל פון אונגעפעהר הונדערט מיליאָן מענשען, וואָס זענען געשלאָגען דורך דער פלאָג פון אַרבייטסלאָזיגקייט. הונדערט מיליאָן מענער, פרויען און קינדער ליידען הונגער און נויט, ווערען געפרוירען פאַר קעלט, און קאָנען נישט בעפרידיגען זייערע עלעמענטאַרסטע קולטורעלע בעדערפענישען.

ווען מ'האָט אין פאַריגען ווינטער אָנגעציילט פינפאונצוואַנציג מיליאָן אַרבייטסלאָזע, האָט די וועלט אויפגענומען די ידיעה מיט אַ גרויל און שרעק, מ'האָט געהאַלטען אַז די אַרבייטסלאָזיגקייט האָט שוין דערגרייכט ביז צו דער העכסטער מדרגה און אַז ווייטער געהן קאָן זי שוין נישט, עס ווייזט זיך אָבער אויס, אַז זי קאָן זיין נאָך גרעסער, ווייל אָט האָט זי זיך אין משך פון אַ יאָהר פערגרעסערט אויף צוואַנציג פראָצענט, און מיר שטעהען דאָך ערשט ביים אָנהויב פון ווינטער, די אַרבייטסלאָזיגקייט שטייגט פון וואָך צו וואָך, און איהר העכסטע שפּאַנונג וועט זי ערשט דערגרייכען אין פעברואַר. די צאָהל פון דרייסיג מיליאָן וועט דאַן ווידער זיך פערגרעסערען אויף עטליכע מיליאָן.

אָט די מוראָדיגע שטייגערונג פון דער אַרבייטסלאָזיגקייט שפּיגעלט אָפּ דעם שרעקליכען קריזיס פון דער וועלט־ווירטשאַפט און זאָגט עדות וועגען דעם, אַז דער קריזיס געהט מיט אומערמידליכע שריט פאָראויס. די געגענזייטיגע אָפּהענגיגקייט פון די עקאָנאָמישע ערשיינונגען אין די פערשידענע לענדער וואַרפט זיך ממש אין די אויגען אַריין, דאָס פאַלען פון ענגלישען פונט האָט פערגרעסערט די קאָנקורענץ־פעהיגקייט פון ענגלאַנד אויפ'ן וועלט־מאַרק, האָט אָבער אויך אַרויסגערופען אַ קאָנקורענץ געגען פון די אַנדערע מלוכות, וועלכע רייסען אַדער איין מיט דעם גאָלד־פּאַריטעט (לעצטענס האָט דאָס געטון יאַפּאַן) אָדער מען רעדוצירט די לוינען פון די אַרבייטער און בעאַמטע אין דער האָפענונג, אַז דורך דער פערבילליגונג פון די פּראָדוקציאָנס־קאָסטען וועט די היימישע אינדוסטריע ווערען מעהר קאָנקורענץ־פעהיג לגבי ענגלאַנד.

די רעדוקציע פון די לוינען אין איין לאַנד רופט אַרויס דיזעלבע ערשיינונג אין אַנדערע לענדער (אין ענגלאַנד האָט דאָס פאַלען פון פונט אויף צוואַנציג פּראָצענט אויטאָמאַטיש פערקלענערט דעם רעאַלען ווערט פון די לוינען אויף דעמזעלבען פּראָצענט) מיר געדענקען אַנ'עהנליכע ערשיינונג אין פוילען מיט עטליכע יאָהר צוריק: ווען אין דייטשלאַנד איז פערלענגערט געוואָרען דער אַרבייטס־טאָג האָט דאָס געבראַכט צו דער פערלענגערונג פון אַרבייטס־טאָג אין אויבער־שלעזיען.

דאָס איינפיהרען פּראָטעקציאָנס־צאָלען אין ענגלאַנד האָט געבראַכט דערצו, אַז די אַנדערע לענדער וועלען אָדער העכערען זייערע צאָלען אָדער איינפיהרען ביי זיך צאָל־באַריערען. דער קריזיס פון די וואַלוטעס, די רעדוקציע פון די אַרבייטס־לוינען, די צאָל־מויערען, — דאָס אַלץ איז מאַטעריאַל פון וועלכען עס ענטשטעהט און וואַקסט די אַרבייטסלאָזיגקייט. אַזאַ מאַטעריאַל איז אין די לעצטע חדשים געליפערט געוואָרען אין קאָלאָסאַלע סכומים און דערביי איז טאַקע די אַרבייטסלאָזיגקייט לעצטענס אומגעהויער געשטיגען.

דאָס שליסען די גרענעצען פאַר אימיגראַציע אין די פעראייניגטע שטאַטען, אין פראַנקרייך, דייטשלאַנד, א.אַ. האַלט אין דעם נאָרמאַלען אָפּפלוס פון אַרבייטסלאָזע פון אַזעלכע לענדער ווי פוילען, איטאַליען, יוגאָסלאַוויען, אַרויסרופענדיג אויטאָמאַטיש אַ וואוקס פון דער אַרבייטסלאָזיגקייט אין די דאָזיגע לענדער.

און וויכטיג איז אָט וואָס: די שוץ־מיטלען, וואָס ווערען אָנגעווענדט דורך איין מלוכה געגען דער אַנדערער אויף צו ראַטעווען די אייגענע ווירטשאַפט, ווייזען זיך אַרויס פאַר פערפיהרערישע, צאָלען, לוין־רעדוקציעס, פערבאָט פון אימיגראַציע טוען טאַקע אָן שאָדען די מלוכות, געגען וועלכע די דאָזיגע מיטלען זענען געווענדט, אָבער זיי טרעפען מיט דער גאַנצער קראַפט אויך די לענדער, וואָס ווענדען אָן די מיטלען, אויף יעדע בעגרענצונג און שווערigקייט פון איין לאַנד ענטפערט באַלד דאָס אַנדערע לאַנד מיט דיזעלבע אָדער מיט נאָך שאַרפערע מיטלען, דאָס שליסען די גרענעצען פאַר אימיגראַנטען אין פראַנקרייך, אַמעריקע און אַנדערע לענדער האָט לגמרי נישט געבראַכט צו דער פערקלענערונג פון דער אַרבייטסלאָזיגקייט אין אָט די לענדער. פערקעהרט, די אַרבייטסלאָזיגקייט דאָרט וואַקסט ווייטער.

דאָס אַלץ בעווייזט אַז די היינטיגע ווירטשאַפט איז שוין אַזוי ווייט קראַנק, אַז קיין מיטלען אויף די בעזונדערע סימפּטאָמען פון דער קראַנקהייט העלפען שוין נישט, אַז געהיילט מוז ווערען דער גאַנצער אָרגאַניזם, דאָס אַלץ בעווייזט, אַז קיין שום מלוכה קאָן נישט געראַטעוועט ווערען פון קריזיס אויפ'ן חשבון פון אַנדערע מלוכות, אויף אייגענער האַנד, נאָר אַז עס מוז דאָ קומען צו אַנ'אַלגעמיינער אָנשטרענגונג אין גאָר דעם גרעסטען פערנעהם און מאַסשטאַב.

ר.

דער פאליטישער מאמענט
דער אינטערנאציאנאלער קאנסיליום אין באזעל

אין יוני פון קומענדיגען יאָהר ענדיגט זיך דער מאָראַטאָריום וועלכער איז ערטיילט געוואָרען דייטשלאַנד אויף די צאָהלונגען, לויט דעם יאָנג־פּלאַן; נאָך פריהער אין פעברואַר ענדיגט זיך דער אָפּגעלעגטער טערמין, ווען דייטשלאַנד דאַרף צאָהלען איהרע קורץ־טערמיניגע קרעדיטען אויף מיליאַרדען מאַרק. אין די נאָהענטסטע חדשים, דאַרפען אַלזאָ אָנגענומען ווערען אויסערגעוועהנליך וויכטיגע און קאָמפּליצירטע בעשלוסען וועלכע זענען אָנבעלאַנגט סיי פון אייראָפּע, סיי פון אַמעריקע, ווייל אין געגענפאַל וועט דייטשלאַנד באַנקראָטירען און, ווי עס האָט זיך אויסגעדריקט דער געוועזענער סמוטס, וועט דער באַנקראָט פון ענגלאַנד און דאָס ווידער דראָהט מיט אַנ'אַלגעמיינער פינאַנציעלער און ווירטשאַפטליכער קאַטאַסטראָפע אין שווערסטען זין פון וואָרט.

דייטשלאַנד האָט זיך דעריבער געווענדט צו דער באַנק פון אינטערנאַציאָנאַלע צאָהלונגען און האָט דערמיט געבראַכט אין בעוועגונג דעם גאַנצען אינטערנאַציאָנאַלען פינאַנציעל־פּאָליטישען אַפּאַראַט. אין באַזעל איז זיך צונויפגעקומען אַ בעראַטונגס־קאָמיסיע פון פאָרשטעהער פון 7 גרויסע און 4 קליינע מלוכות, די קאָמיסיע דאַרף בעטראַכטען די פינאַנציעלע לאַגע און די צאָהלונגס־מעגליכקייטען פון דייטשלאַנד, דאַן וועט פאָרקומען אַ קאָנפערענץ פון די מלוכות, וועלכע וועט אָננעהמען ענטגילטיגע בעשלוסען.

אין דער באַזעלער קאָמיסיע האָבען זיך געשאַפען צוויי צדדים: אַ מינדערהייט, וועלכע בעשטעהט פון פראַנקרייך, בעלגיען, יוגאָסלאַוויען; די צווייטע גרופּע בעשטעהט פון דייטשלאַנד, ענגלאַנד אַמעריקע, און אַזוי־צו־זאָגען די נייטראַלע. שוין פון די ערשטע שריט אָן, ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט בלויז וועגען פאָרמעלע פראַגען, ווי אַ שטייגער די וואַהלען פון פאָרזיצער האָט זיך ענטוויקעלט אַ קאַמף. (געוועהלט איז געוואָרען, לויט אַ קאָמפּראָמיס, דער איטאַליענישער דעלעגאַט). ביי די ווייטער דיגע אָפּשטימונגען קאָן פראַנקרייך נישט איינמאָל דורכפאַלען. אָבער וואָס פאַר אַ בעדייטונג האָט עס דען, ווען די פּאַקטישע לעצטע איז סוף כל סוף אָפּהענגיג דווקא פון פראַנקרייך.

פראַנקרייך האַלט זיך פעסט אין דער ליניע, וועלכע זי האָט אָנגענומען פון זינט ס'איז געשלאָסען געוואָרען דער ווערסאַלער טראַקטאַט: די טראַקטאַטען זענען הייליג און פונקט אַזוי הייליג זענען די רעפּאַראַציעס (ענטשעדיגונגען) וועלכע מוזען געצאָהלט ווערען, די ענטשעדיגונגען שטעהען פאַר קרעדיטען, וועלכע זענען ערטיילט געוואָרען דייטשלאַנד, זיי מוזען נישט רעווידירט ווערען, זיי קאָנען נאָר צייטווייליג, כל זמן דייטשלאַנד געפינט זיך אין אַ קריטישער לאַגע געענדערט ווערען.

אָבער דאָס איז דאָך אַ פערכשופטער קרייז: ווערען די ענטשעדיגונגען נישט רעווידירט, קאָן דאָ נישט אויפהערען דער קריטישער צושטאַנד, דאָס זעלבע אויך, אויב די רעפּאַראַציעס בעקומען פאָרצוג לגבי די קרעדיטען, דאַן, איז אין פאַל, ווען די קרעדיטען וועלען נישט געצאָהלט ווערען, דאָס הייסט אין [illegible] פון דייטשלאַנדס פּאַקטישען באַנקראָט, ווערט אויך דאָס צאָהלען פון די ענטשעדיגונגען פערוואַנדעלט אין אַנ'אילוזיע, די בעדינגונגען פון פראַנקרייך זענען, אַלזאָ נישט נאָר געפעהרליך פאַר דייטשלאַנד און איהרע אַנדערע קרעדיטאָרען, נאָר זיי זענען אויך אומנוצליך פאַר פראַנקרייך, און דאָך שטעהט פראַנקרייך פעסט אויף איהרע בעדינגונגען, דאָ רעדט, ווי מיר האָבען שוין געהאַט אָנגעוויזען ביי דער געלעגענהייט פון פרעמיער לאַוואַל'ס רעדע אין פראַנצויזישען פּאַרלאַמענט דער ראַנטיע, דער איינגעעקשנטער אייגענטימער און קליינבירגער, וועלכער וויל נישט אויף אַ האָר רעזיגנירען פון דעם, וואָס איהם קומט.

דאָס איינציגע מיטעל צו ווירקען אויף פראַנקרייך איז צו בעווייזען איהר די שעדליכע קאָנסעקווענצען פון איהרע אייגענע פאָדערונגען, אָבער די קאָנסעקווענצען קאָנען זיין בלויז אינדירעקטע, פאַר די דייטשע קאַטאַסטראָפע פיהלט זיך פראַנקרייך פערזיכערט דורך דעם, וואָס זיי וועלען אין דער ערשטער רייהע זיך אָנרופען נישט אויף איהר, נאָר אויף ענגלאַנד און אַמעריקע.

ענגלאַנד איז איצט דער הויפּט־פּאַרטנער פון פראַנקרייך אין דעם אינטערנאַציאָנאַלען שפּיל, וואָס האָט דעם צוועק צו ליגדערען די פראַנצויזישע פאָדערונגען. ערשט נישט לאַנג איז ענגלאַנד אין דעם דאָזיגען שפּיל געווען כמעט איינגעצויגען וועדליי. ענגלאַנדס העכסט סאָלידער קרעדיט האָט געפאָדערט, אַז פערפליכטונגען זאָלען פינקטליך און גענוי ערפילט ווערען; דער אומשטאַנד, וואָס ענגלאַנד איז געווען פריי פון צאָל־טאַריפען האָט איהר נישט געגעבען די מעגליכקייט אויסצואיבען אויף פראַנקרייך קיין ווירטשאַפטליכען דרוק. די איצטיגע קאָנפערענץ אין באַזעל שטעהט אונטער'ן צייכען פון'ם פאַלען פון ענגלישען פונט, פון אָפּשאַפען דעם גאָלד־פּאַריטעט אין ענגלאַנד, פון אַ נייער ווירטשאַפטליכער פּאָליטיק, דער פּאָליטיק פון הויכע צאָל־מויערען.

די ענגלישע פּראָטעקציאָנס־צאָלען האָבען שווער געטראָפען דעם פראַנצויזישען עקספּאָרט פון לוקסוס־אַרטיקלען. די פראַנצויזען האָבען פּראָגעלעגט אונטערהאַנדלונגען, די ענגלענדער אייטען זיך נישט דערצו. ענגלאַנד איבט אַזוי אַרום אויס אַ דרוק אויף פראַנקרייך, ווייטער איז, ווי גע'אָ'ט, דער פונט געפאַלען, בהדגענדיג פראַנקרייך מיליאַרדען פערלוסטען און דראָהענדיג מיט נייע פערלוסטען אין דער צוקונפט, פראַנקרייך העלפט מיט סטאַביליזירען דעם פונט, כדי זיך צו פערהיטען פון די פערלוסטען, אָבער אין ענגלאַנד שרעקט מען זיך שוין נישט דערצו. ענגלאַנד איבט אַזוי אַרום אויס אַ דרוק, דאָס איז אין אַ געוויסער הינזיכט אַ שאַנס געגען פראַנקרייך.

אַ צווייטער וויכטיגער פאַקטאָר איז אַמעריקע. פראַנקרייך איז מסכים אויף קרבנות, אויף וויפיל די קרבנות וועלען קאָמפּענסירט ווערען דורך די פעראייניגטע שטאַטען. אָבער אין אַמעריקא איז מען גאָרנישט געניגט צו מאַכען דיטערליכע זשעסטען לגבי דעם רייכען קרוב — פראַנקרייך. אַ חוץ דעם, דערנעהנטערען זיך אין אַמעריקע די פּרעזידענטען־וואַהלען, און דער ענין גופא, וועגען הובערס מאָראַטאָריום ווערט געשטעלט אונטער אַ פראַגע־צייכען. איניגע איינפלוסרייכע פּאַרטיי־פיהרער זענען שוין ענערגיש אַרויסגעטרעטען געגען דעם מאָראַטאָריום בכלל.

ביי אַזאַ שפּיל פון אינטערעסען קומען פאַר די בעראַטונגען פון דער באַזעלער קאָנפערענץ. ווי געזאָגט, וועט די קאָנפערענץ נישט אַרויסטראָגען קיין ענטגילטיגע בעשלוסען וועגען די דייטשע חובות, זי דאַרף נאָר צוגרייטען מאַטעריאַל פאַר דער גרויסער פּאָליטישער קאָנפערענץ וועגען די דייטשע קרעדיטען און ענטשעדיגונגען, וועלכע וועט זיך צונויפקומען אין יאַנואַר פון קומענדיגען יאָהר. אָבער די פאָרשטעהענדע קאָנפערענץ וועט זיך נישט קאָנען נישט רעכענען מיט די מיינונגען פון דער באַזעלער בעראַטונגס־קאָמיסיע און דערפאַר האָבען איהרע בעשלוסען אַ זעהר גרויסע בעדייטונג.

פ. ב.

„פון וואסער און פייער אפגעשיידט"

פון ד"ר א. קאַרלניק.

אין אַנ'אַרטיקעל אין ניו־יאָרקער „טאָג" שרייבט דר. אַ. קאַרלניק צ. אַ.:

אַזוי איז געווען די פאָרמולע פון דעם רוימישען רעכט:

„Acqua et igni interdicti"

„אָפּגעשיידט פון וואַסער און פייער". ווען איינער האָט בעגאַנגען אַ שרעקליכען פערברעכען, ווען וואָס איינער האָט זיך אָוועקגעשטעלט מחוץ למחנה, אויסער דער מענשליכער געזעלשאַפט, האָט דאָס געזעץ איהם דערקלערט פאַר „פויגעל־פריי". קיינער האָט מיט איהם נישט געטאָרט האָבען קיין מגע ומשא. מען האָט איהם נישט געטאָרט אַריינלאָזען אין קיין שטוב, געבען איהם וואַסער אויף צו טרינקען, אָדער ליכט און וואַרימקייט, ווען עס איז איהם געווען פינסטער און קאַלט, און, פערשטעהט זיך, זיין לעבען איז געווען הפקר. יעדער וואָס האָט נאָר געוואָלט, אָדער געקאָנט, האָט געמעגט ביי איהם אָוועקנעהמען דאָס לעבען.

איך ווייס נישט, ווי אָפט זיי פלעגען אָנווענדען אָט דעם געזעץ אין רוים, איינס אָבער ווייס איך, אַז דער דאָזיגער געזעץ איז געווען אַ ירושה פון די גרייד־גרויע אַלטע צייטען, ווען די וואָלף־שפורען זענען נאָך געווען פריש אין רוים. שפּעטער, אין דער צייט פון די צעזאַרען, פון דעם קאַפּיטאַליסטישען רוימישען רעכט, איז דער געזעץ געמילדערט, געענדערט, פערמענשליכט געוואָרען.

אָבער ער לעבט ווידער אויף, און נישט מעהר אין רוים, נאָר אין מזרח־אייראָפּא, און אין דעם טייל פון צענטראַל־אייראָפּא וואָס שטעהט ביי דער גרענעץ פון מזרח, אין דייטשלאַנד, און פוילען.

און דאָ, ווי דאָרט, בנוגע צו אַ גאַנץ פאָלק, צו מיליאָנען מענשען, צו מענער, פרויען און קינדער, צו מענשען, וואָס האָבען נישט בעגאַנגען קיין אַנדער פערברעכען אַ חוץ דעם פאַקט פון זייער עקזיסטענץ.

מיר לייענען פון דייטשלאַנד, די פּרייסישע רעגירונג האָט פערעפענטליכט אַ געהיימען דאָקומענט פון היטלער, דעם סטראַטעגישען פּלאַן פון דער נאַציאָנאַל־פּאָליטיק. און דאָס איז: דיקטאַטור, די גאַנצע עקזעקוטיווע מאַכט געהט איבער צו די „שטורעם אָפּטיילונגען", ד.ה. די קאַמף־גרופּען פון די היטלער־לייט; ווייטער — קאָנפיסקאַציע פון פּריוואַט־אייגענטום, פון אַלע שפּייז־מיטלען; און דערנאָך אַ געזעץ: יעדער דייטש, פון דעם זעכצעהן־יאָהריגען עלטער, מוז אַרבייטען, און בלויז דער וואָס אַרבייט האָט אַ רעכט אויף שפּייז. בלויז מיט דער אויסנאַהם פון יודען, זיי דאַרפען נישט, זיי טאָרען נישט אַרבייטען, און דערפאַר טאָרען זיי אויך נישט עסען. אַ פּשוט מיטעל, מיט איין פעדער־שטריך פעראורטיילט אַ קנאַפּען מיליאָן מענשען צום הונגער טויט. צוויי פליגען מיט איין קלאַפּ: אי קאָמוניזם איינגעפיהרט, אי פון יודען פּטור געוואָרען, און מיינט נישט, אַז עס איז בלויז עפּעס אַ פּלאַן פון אַ קראַנקען פון אַ משוגענעם, פון אַ ווילדען, און געלאַכט נישט, ווען מ'זאָל געווען זאָגען מיט צעהן יאָהר צוריק אַז היטלער וועט ווערען אין דייטשלאַנד אַזאַ מאַכט, און אַז עס גרייט זיך „דאָס דריטע רייך", וואָלטען די אייגענע דייטשע יודען, און די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטען אַוודאי און אַוודאי געלאַכט אייך אין פּנים אַריין. „וואָס מיינט איהר עפּעס? מיר לעבען דאָך נישט אין צענטראַל־אַפריקע אָדער אין דער צאַרען־רוסלאַנד! מיר זענען דאָך אין דייטשלאַנד!"

און זייט זיכער, עס וועט באַלד קומען — זעהר גיך, אפשר נישט פונקט אַזוי ווי דער היטלער־פּראָגראַם האָט עס פאָראויסגעזעהען. אפשר נישט קאָמוניסטיש. דאָס וועלען נישט דערלאָזען היטלער'ס שותפים הוגענבערג און די גרויס־אינדוסטריעלער, אָבער איינס איז זיכער, און געוויס: די יודען פון דייטשלאַנד וועלען ווערען „פויגעל־פריי" — אַרויס געוואָרפען פון דער געזעלשאַפט, אַרויסגעשטויסען פון אַלע בערופען, אָפּגעשיידט פון וואַסער און פייער, סיידען די קאָמוניסטען וועלען פערכאַפּען די גדולה, און דעמאָלט — אויך אַך און וועה צו דייטשלאַנד!

דייטשלאַנד סטראַשעט, אָבער פוילען פיהרט אויס, שוין איצט און אָהן שום רעוואָלוציעס, געפרובט פאָגראָם, און עס איז נישט אינגאַנצען געראָטען. צום טייל דערפאַר, וואָס די רעגירונג לאָזט נישט — זעהר העלפט נישט אַזוי ווי זי וואָלט געקאָנט, און אפשר אויך דערפאַר, וואָס די פּאָגראָם־בעוועגונג איז געווען כמעט אויסשליסליך אַנ'אינטעליגענטיש־קוליגאַנישע.

איז מען געפאַלען אויף אַנ'אַנדער מיטעל: דעם אַלטען, שוין איינמאָל אַזוי קונציג אויסגענוצטען מיטעל פון באָיקאָט.

און אַ רוף איז אַרויס איבער דעם פּוילישען לאַנד, פון דאַנציג ביז פּויזען: קויפט נישט ביי יודען, פערקויפט נישט צו יודען, האַנדעלט נישט מיט זיי, שיידט זיך אָפּ פון זיי. באָיקאָט — אויף דער גאַנצער ליניע. אָט אַזאַ באָיקאָט, ווי ער געהט־אָן — פון טויזענדער יאָהרען אין אינדיע — קעגען די „אומבעריהרבאַרע" די פּאַריאַס, און איהר ווייסט דאָך, וואָס אַ פּאַריאַ געהט, מיידען איהם אויס די „העכערע קלאַסען" אויף הונדערט שריט. אפילו אַז זיי מוזען ביי איהם עפּעס נעהמען, טאָר ער נישט קומען נאָהענט צו זיי, זיין בעריהרונג, זיין נאָהענטקייט איז אָטעם איז מטמא.

זיי זענען מייסטער פון באָיקאָט, די זיבציגער, און נאָך זיי זייערע בעסטע תלמידים. מיר געדענקען עס נאָך. עס איז געווען געגנוג. וואָס יודען האָבען נישט געפאַלגט דעם ווילען פון די פּוילישע נאַציאָנאַליסטען — אין דער דומא צייט, — און געשטימט, ד.ה. בלויז די יודען פון וואַרשאַ, און דאָס אויך נאָר אַ קליינער טייל, פאַר דעם פּוילישען סאָציאַליסט יאַגעלאָ — האָט מען ערקלערט דעם גאַנצען פּוילישען יודענטום אַ באָיקאָט. האָט די פּוילישע אינטעליגענץ אַרויפגעלייגט אַ חרם אויף דעם יודישען פאָלק, און מיר געדענקען נאָך די קאָנסעקווענצען. די אָרימערע קלאַסען פון דעם פּוילישען יודענטום זענען רואינירט געוואָרען. אַ שנאה איז איינגעפלאַנצט געוואָרען אין די הערצער פון דער פּוילישער בעפעלקערונג — אַ שנאה אויף טויט.

אָבער דעמאָלט איז פוילען געווען נאָך אַ פּראָווינץ פון רוסלאַנד, און די פּוילישע יודען האָבען געהאַט אַ ברירה, אין דעם ערגסטען פאַל, צו פערלאָזען די פּוילישע גובערניעס און אַריבערקלייבען זיך אין די שטעט פון דער „טשערטאַ".

איצט אָבער איז פוילען פריי, אומאָפּהענגיג, סובערען, איצט זענען טיר און טויערען פערשלאָסען. מען לאָזט נישט אַרויס, ווייל קיינער לאָזט נישט אַריין. אַליין מיט דעם שונא, אויג אויף אויג, אַ קליינע מינאָריטעט אויסגעליפערט צו אַ מעהרהייט.

און לאָמיר לאָזען מאָראַל אָן אַ זייט, און אויך שטאַטס־רעכט און דעקלאַראַציעס וועגען „מענשען־רעכט", מען מוז איינמאָל פאַר אַלעמאָל ביי זיך אָפּמאַכען, אַז דאָס אַלץ עקזיסטירט נישט מעהר אין דער וועלט, דאָס וואָס מיר האָבען ביז אַהער גערופען קולטור, אָט דאָס ביסעלע מענשליכקייט אין די פּאָר בענדער פון געזעץ — דאָס זענען אַלץ געווען דינגע שטריקעלעך שפּין־פעדימלעך, געהאַלטען זיך אַזוי לאַנג, ווי עס איז געווען רוהיג און שטיל, דער ערשטער שטורעם־ווינט האָט זיי אָוועקגעבלאָזען. נישטאָ מעהר קיין יושר און נישט קיין געזעץ אויף דער וועלט.

פאָלק צו פאָלק אַ וואָלף; מענש צו מענש, ווי ער קאָן.

איצט הייסט עס: ראַטעווע זיך, ווער עס קאָן. איצט איין לאָזונג: קאַמף.

עס בלייבט דעם פּוילישען יודענטום און באַלד אויך דעם דייטשען א.אַ.וו. גאָרנישט מעהר, ווי אָנצונעהמען העראָאישע מיטלען, „סיי־ווי־סיי" נישטאָ וואָס צו פערלירען, איז מען שוין „פויגעל־פריי", שטעהט שוין דער גזלן מיט דער האַק [illegible] איז דאָ איבערצוקלערען?

—:0:—

יודען און סאָציאַליסטען

פון ד״ר ה. זשיטלאָווסקי

ווען מען שטעלט די פראַגע:

— וועלכע וועלט־פּאָליטישער כּוח וואָלט געקאָנט ווערען פּראָאינטערעסירט — אי צוליב זייגע אייגענע צילען, אי ריין־מענשליך — אין דעם פּראָבלעם פון דער פולער און גאַנצער יודישער בעפרייאונג?

מוז מען קומען צום שלוס, אַז דאָס קאָנען נישט זיין נישט דער פאַשיזם, נישט דער ליבעראַליזם, נישט דער קאָמוניזם, דאָס קאָן זיין נאָר דער סאָציאַליזם, וואָס איז, ווי אַ וועלט־מאַכט, אָרגאַניזירט אין דעם צווייטען אינטערנאַציאָנאַל.

און ווען מיר רעדען וועגען דער פולער און גאַנצער יודישער בעפרייאונג, מיינען מיר דאָס פּשוטו במשמעו: די יודישע זעלבסטשטענדיגקייט און אומאָפּהענגיגקייט פון דעם נישט־יודישען אַרום סיי נאַציאָנאַל, סיי עקאָנאָמיש, סיי קולטורעל — אַלץ ווי דאָס האָט יעדעס פרייע און זעלבסטשטענדיג פאָלק אין דער איצטיגער מענשהייט.

מיט אַנדערע ווערטער הייסט דאָס: אַן אייגען יודיש לעבען אין אַן אייגענעם יודישען לאַנד פאַר דעם גאַנצען יודישען פאָלק פון דער גאַנצער וועלט. נישטאָ קיין אַנדער ראַדיקאַלער ענטפער אויף דער יודישער פראַגע, און אַ ראַדיקאַלער ענטפער ווערט גראָד צוליב דעם אַרויסגעבראַכט ער זאָל דינען ווי אַן ענדציל, צו וועלכען עס מוז געשטרעבט ווערען, וועלכען מען מוז האָבען אין אויג, ביי אַלע צייטווייליגע קאָמפּראָמיסען און אַראָפּדינגענישען וואָס דאָס לעבען צווינגט אַרויף.

באַ דער צווייטער אינטערנאַציאָנאַל, זאָג איך, קאָן ווער׳ן פּראָאינטערעסירט אין אַזאַ ענדציל פאַר דער יודישער בעפרייאונג, און קאָן אין גאַר אַ גרויסער מאָס העלפען איהר דורכפיהרונג.

געוויס ווייסען מיר, אַז פאַר דעם רוב יודען פון דעם צווייטען אינטערנאַציאָנאַל איז אָט דער געדאַנק אַ צו־האַרטער נוס צו קנאַקען, ריכטיגער וואָלט נאָך געווען צו זאָגען, אַז זיי בעטראַכטען דאָס ווי יעדען נאַציאָנאַליזם בכלל, ווי אַ ווייכען, לעבערדיגען נוס, וואָס קאָן ביים צעקנאַקען נישט געבען קיין אַנדער רעזולטאַט ווי נאָר גריגליכען. שימעל־ריגען רויך.

אָבער, אַ דאַנק דעם רבונו־של־עולם, בעשטעהט די סאָציאַליסטישע וועלט נישט נאָר פון יודען. עס זענען זיכער אין איהר דאָ נישט־יודען אויך, און מען זאָגט יאַקבי, אַז גראָד זיי — און נישט די יודען — זענען דער רוב מנין און דער רוב בנין און די אמת׳ע בעלעבאַטים אויף דעם אינטערנאַציאָנאַל.

מיין גאַנצע לעבענסגעניטקייט האָט מיך שוין פון לאַנג־אָן געפיהרט צו דעם רעזולטאַט, אַז מיט נישט־יודען קאָן מען זיך אַ סך גיכער צונויפרעדען וועגען דעם ענין „יודישער נאַציאָנאַליזם“ און „יודישער בעפרייאונג“ איידער מיט אַ יודישען סאָציאַליסט.

אַ „גוי“ ווערט אַ ברעקעל נישט אויפגעציטערט פון דעם געדאַנק, אַז די יודען זאָלען איינגאַנצען זיך אויסשיידען פון דער נישט־יודישער וועלט, און אין דער מאַיאָריטעט זייערער, אַריבערגעהן צו פיזישער אַרבייט און אַגריקולטור, מלאכות און אינדוסטריע. אדרבה! אַזאַ איינשטעלונג אין דער יודען־פראַגע וועט דער נישט־יודישער סאָציאַליסט אַלעמאָל פריידיג בעגריסען.

אָט דער געדאַנק פון אַן אייגענעם יודישען לאַנד, וואָס זאָל סוף־כל־סוף אַריינציהען צו זיך אַלע יודען פון דער וועלט, — אונזער „קיבוץ גליות“ אידעאַל, — מוז דעם נישט־יודישען סאָציאַליסט זיין סימפּאַטיש ביז גאָר מחמת אַ היבש ביסעל ערנסטע טעמים.

די יודישע בעפרייאונג פון דעם גלות הייסט אויך די גויאישע בעפרייאונג פון דעם יודען, — דער עיקר, אין די לענדער מיט אַ גרויסער יודישער בעפעלקערונג. דער יודישער קאָנקורענט איז נישט קיין געוואונשענע פיגור אַפילו פאַר דעם סאָציאַליסט, און אַפילו אויף די פעלדער פון דער פיזישער אַרבייט.

בפרט אין די איצטיגע צייטען פון כראָנישער אַרבייטסלאָזיגקייט וואָלט אַ גרויסע יודישע עמיגראַציע אומעטום געווען אַ דערלייכטערונג פאַר דעם לאַנד. אַ גרויסע יודישע עמיגראַציע איז אָבער איצטער מעגליך נאָר אין אַ יודיש לאַנד.

דערצו קומט, וואָס דער אויפבוי־פּראָצעס פון אַ גרויסען יודישען לאַנד פאַר מיליאָנען יודען וואָלט נישט נאָר אַוועקגעצויגען „איבעריגע“ הענד און מיילער פון די איבערגעפילטע לענדער, נאָר וואָלט אויך געווען אַ בעדייטענדער עקאָנאָמישער אויפטו אין דעם איצטיגען וועלט־קריזיס.

מיר לייגען זיך דאָך נישט קיין פייגעלעך אין בוזעם, מיר ווייסען גאַנץ גוט, אַז אַ צוטריטלעך לאַנד, וואָס זאָל קאָנען בעאַרבייט ווערען מיט אינדיווידועלע כוחות, און קליינע קאַפּיטאַלען, וועט מען דעם יודישען פאָלק נישט געבען.

ווען עס זאָל ערנסט אויפגענומען ווערען דער פּלאַן פון אַ יודישער טעריטאָריע קאָן דאָ זיין די רייד נאָר וועגען אַ וויסטען, אומבעזעצטען, שווער, זעהר שווער צוטריטליכען שטח, וואָס קיין אינדיווידועלע גרופּען קאָנען נישט איינבייסען — אַ מין ביראָ־בידזשאַן, אַ מין מעסאָפּאָטאַמיע, עס קאָן זיין די רייד נאָר וועגען אַ לאַנד. וואָס מוז ערשט צוגעגרייט ווערען פאַר אַ מענשליכען ישוב, אויף אַ גראַנדיעזען פּלאַנמעסיגען אופן; אַ לאַנד, אין וועלכען עס דאַרפען אַריינגעשטעקט ווערען קאָלאָסאַלע קאַפּיטאַלען, מיט אַן אָרגאַניזירטער אַרבייטס־אַרמעע פון צענדליגער טויזענדער.

די פאַרוואַנדלונג פון אַ ווילדעניש אין אַ מענשליכען ישוב, וואָלט אין דער ערשטער צייט אַלץ געדאַרפט האָבען פון דער פרעמד אַ חוץ אפשר געוויסע רויה־מאַטעריאַלען, אין דער ערשטער צייט וואָלט דאָס מוזען בעשאַפען אַ רייכען מאַרק פאַר נישט־יודישע פּראָדוקטען, און וואָס איז אין די איצטיגע צייטען ווערט אַ ביי־צוגעקומענער, גרויסער מאַרק פאַר סחורות!

היינט וואָס איז ווערט פאַר דער סאָציאַליסטישער וועלט שוין דער פאַקט אַליין, וואָס איהרע לענדער וועלען בעפרייט ווערען פון דעם אַנטיסעמיטיזם!

ווי וואָלט דאָס אַ דייטשער סאָציאַליסט, צום ביישפּיל — אַפילו אַן אַנטיסעמיט, — געבענטשט און געדאַנקט זיין ליבען נאָמען, ווען אַ זועלכער עס איז שטורעם־ווינט וואָלט פּלוצלונג אויפגעהויבען אַלע אַכט מאָל הונדערט טויזענד דייטשע יודען און וואָלט זיי, ווי שפּריי, פאַרטראָגען אין דער ווייטער ווייט!

און וואָלט אַ פּוילישער, רומענישער, אונגאַרישער אָדער טשעכאָסלאָוואַקישער סאָציאַליזם זיך געפיהלט שטאַרק דערשלאָגען ווען פון זייערע לענדער וואָלט על פי נס פאַרשוואונדען געוואָרען די יודישע בעפעלקערונג? און וואָלט ווער אַ סך געקלאָגט אויב אַזאַ מעשה וואָלט פּאַסירט אין ראַטענלאַנד?

פאַרוואָס זאָלען מיר נישט וועלען קוקען דעם אמת גלייך אין די אויגען? די יודישע עקזיסטענץ אין יענע לענדער איז אַ ביין אין האַלז דעם דאָרטיגען סאָציאַליזם, ווייל זי — די יודישע עקזיסטענץ — איז איינע פון די וויכטיגסטע קוואַלען, וואָס שפּייזען די רעאַקציע אין אַלע איהרע פאָרמען, קאָן מען דען פאַראיבעל האָבען אויף דעם סאָציאַליסט ווען ער מוז, נישט־ווילענדיג, וועלען דער יודען זאָל פאַרשווינדען? זאָל דאָס זיין דורך אַסימילאַציע, אָדער נאָך בעסער, דורך עמיגראַציע.

אַזאַ סאָציאַליסט וועט נישט שווער זיין צו דערקלערען, אַז אַסימילאַציע פיהרט נישט צום פאַרשווינדען פון דעם יודישען פאָלק; אַז אַנשטאָט אָפּצושוואַכען דעם אַנטיסעמיטיזם. פאַרשאַרפט זי נאָך איהם, — און אַז עמיגראַציע אין גרויסע מאַסען וועט נאָר אַריבערשלעפּען די צרה פון איין לאַנד אין אַן אַנדער לאַנד, סיידען זי, די עמיגראַציע, זאָל געהען אין אַן אייגען יודיש לאַנד.

און אויך דאָס איז דעם נישט־יודישען סאָציאַליסט — דער עיקר דעם ראַדיקאַלען סאָציאַליסט, — נישט שווער איינצוזעהען, אַז אין דעם פּראָצעס פון אַ סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע איז די יודישע עקזיסטענץ אַן אמת׳ע פגע־רע, איינע פון די ערגסטע שטערונגען אין דעם אַזוי אויך גענוג אַבנאָרמאַלען און דערנידעריגענדען וועג איהרען, ווי דאָס האָט זיך אַזוי קלאָר אַרויסגעוויזען אין דעם ראַטענלאַנד.

פּטור ווערען פון אַן איבעריגער צרה אין דעם גאַנג פון אַ סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע איז זיכער נישט קיין קליינער געווינס פאַר דער סאָציאַליסטישער וועלט.

אָבער נישט נאָר מאַטעריעל, ד.ה. פון דעם שטאַנדפּונקט, פון די אייגענע אינטערעסען, נאָר אויך אידעאיש, פון אַ מענשליכען שטאַנדפּונקט, קאָן דער צווייטער אינטערנאַציאָנאַל פּראָאינטערעסירט ווער׳ן אין אונזער פּראָבלעם.

עס איז מיר אין דער לעצטער צייט שוין אויסגעקומען צו ציהען דעם אויפמערק אויף דעם פאַקט, אַז דער אידעאַל פון פעלקער־בעפרייאונג און פעלקער־פאַרברידערונג לעבט איצטער ערגיץ נישט אין אַזאַ ריינקייט ווי גראָד אין דער סאָציאַליסטישער וועלט פון דעם צווייטען אינטערנאַציאָנאַל.

דער פאַשיזם איז שאָוויניסטיש, ער האָט נישט קיין ברעקעל חוש פאַר דעם אידעאַל פון נאַציאָנאַלער גלייכבערעכטיגונג. דער ליבעראַליזם, — אויף וויפיל ער איז נאָך טריי זיין אַלטער איהעאָלאָגיע — איז אין דער טעאָריע מעהר קאָסמאָפּאָליטיש איידער אינטערנאַציאָנאַל, און אין דער פּראַקטיק — כמעט אומעטום אַסימילאַטאָריש. דער קאָמוניזם בעטראַכט די איינטיילונג אין פעלקער, ווי אַ צייטווייליגע צרה מיט וועלכער מען דאַרף זיך רעכענען, אמת, אויף אַ גאָר געהויבענעם אופן. אָבער אַ צרה איז דאָס, און זיין צוקונפטס־אידעאַל איז דער זעלביגער קאָסמאָפּאָליטיזם פון דער בורזשואַזער, אַלט־ליבעראַלער וועלט.

נאָר דער סאָציאַליזם האָט זיך בעפרייט פון די שאָוויניסטישע און קאָסמאָפּאָליטישע טעות׳ן, נאָר ער האָט זיך אויסגעלערנט צו שעצען דעם הויכען ווערט פון זיין פאָלק, אויף דער וועלט, אַ פאַרברידערטען מיט אַלע אַנדערע פעלקער אין איין משפחה פון דער מענשהייט; פון זיין פאָלק נישט נאָר פאַר איצטער, נאָר אויך פאַר דער ווייט־ווייטסטער צוקונפט, אַזוי לאַנג ווי אויף דער וועלט וועט זיין אַ מענשהייט.

דער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַל האָט שוין נישט איינמאָל זיך דערקלערט סאָלידאַריש מיט די נאַציאָנאַלע בעפרייאונגס־טענדענצען פון אַ פאָלק.

האָבען אָבער די יודישע אַסימילאַטאָרען איינגעשמועסט דעם נישט־יודישען סאָציאַליסט, אַז יודען זענען בכלל נישט קיין פאָלק, נאָר אַ רעליגיעזע סעקטע. אין האַרצען האָט ער דאָס קיינמאָל נישט געגלויבט, אָבער אַמפּערען זיך מיט זיינע אַסימילאַטאָרישע חברים, וואָס האָבען איהם אַזויפיל געהאָלפען אין זיין קאַמף, האָט ער פּשוט נישט געטאָר׳ט. וואַרפען זיי אין פּנים אַריין, אַז ווי פאָלקס־קינדער געהערען זיי נישט צו דעם נישט־יודישען פאָלק, נאָר צו דעם אייגענעם יודישען, וואָלט שוין צופיל געשמעקט מיט אָפענעם „אַנטיסעמיטיזם“, על־כל־פּנים וואָלטען דאָס די יודישע חברים אַזוי אויפגענומען.

איצטער אָבער האָט זיך די לאַגע אין אָט דעם פּרט זעהר שטאַרק געביטען. די אַלוועלטליכע פּאָליטיק האָט אָנערקענט דעם נאַציאָנאַלען כאַראַקטער פון אונזער עקזיסטענץ, אויף דעם פּאָליטישען סדר־היום איז אַוועקגעשטעלט געוואָרען דער פּונקט פון אַ „נאַציאָנאַלע היים“ פאַר דעם יודישען פאָלק. דאָס גיט שוין אַ היתר דעם נישט־יודישען סאָציאַליסט אַראָפּצוּוואַרפען דעם קאַמופלאַזש פון זיין פריהערדיגען בליק אויף אונז, ער ווייסט עס און דערקלערט עס אָפען: יודען זענען אַ פאָלק.

וועלען זיינע סימפּאַטיעס זיך מוזען אַ נויג־טון צו יענע שטרעבונגען אונזערע, וואָס וועלען אויפשרייבען אויף זייער פאָהן אונזער פולע און גאַנצע נאַציאָנאַלע בעפרייאונג אין אַן אייגענעם לאַנד פאַר אַלע אונזערע קינדער.

נייע ענטדעקונג — אַ מיטעל געגען עפּידעמישע קראַנקהייטען

מיט דער הילף פון מיקראָסקאָפּ ווער׳ן ענטדעקט אַזעלכע באַקטעריען, פון וועלכע מ׳האָט פריהער נישט געוואוסט. אָבער וועלכע זענען גרויסע בריות אויף פערניכטען אַנדער׳ע גרעסערע מיקראָבען פון וועלכע מענשען ליידען

פון ל. באַראַדולין

אַ זעהר וויכטיגע וויסענשאַפטליכע ענטדעקונג איז נישט לאַנג צוריק געמאַכט געוואָרען, און די בעדייטונג פון אָט דער ענטדעקונג איז אויסערגעוועהנליך גרויס. עס איז מעגליך אַז מען האָט ענטדעקט אַ נייעם וועג, וואָס וועט פיהרען דערצו, אַז מען זאָל קאָנען קורירען עפּידעמישע קראַנקהייטען, וואָס האָבען זיך ביז איצטער נישט געלאָזט קורירען.

אייגענטליך איז נישט איין ענטדעקונג, נאָר אַ קייט פון ענטדעקונגען, אָנגעהויבען האָט זיך נאָך מיט אַ יאָהר פופצעהן צוריק. אָבער דער מאַן, וואָס האָט געמאַכט די לעצטע וויכטיגע ענטדעקונג פון אָט דער קייט, איז פּראָפעסאָר אַרטור קענדאַל, פון דעם נאָרד־וועסטערען אוניווערזיטעט אין שיקאַגאָ.

עס זענען פאַראַן צוויי מינים מיקראָבען, וואָס פאַראורזאַכען אַנשטעקענדע קראַנקהייטען, אייניגע מיקראָבען זענען אַזעלכע, וועלכע מען קאָן נישט זעהען אַפילו דורך דעם שאַרפסטען מיקראָסקאָפּ. האָט פּראָפעסאָר קענדאַל ענטדעקט אַ וועג ווי אַזוי צו פערוואַנדלען זעהבאַרע מיקראָבען אין נישט־זעהבאַרע; און נישט זעהבאַרע מיקראָבען אין זעהבאַרע; דאָס מיינט אויך, אַז ער האָט ענטדעקט אַזעלכע מיקראָבען פון אַנשטעקענדע קראַנקהייטען, וועגען וועלכע מען האָט פריהער געוואוסט, אָבער געזעהן האָט מען זיי קיינמאָל נישט.

אָבער לאָמיר געהן כסדר:

מיר ווייסען, אַז אַנשטעקענדע אָדער עפּידעמישע קראַנקהייטען פערשפּרייטען זיך דורך מיקראָבען, עס איז נישט די קראַנקהייט וואָס געהט אַריבער פון איין מענשען צום צווייטען, נאָר די מיקראָבען וואָס פאַראורזאַכען די קראַנקהייט. און דער גאַנצער פּראָצעס פון קורירען אַזאַ קראַנקהייט בעשטעהט אין אָב פיהרען אַ קאַמף מיט די מיקראָבען פון דער קראַנקהייט. מען מוז די מיקראָבען פערטיליגען אויב מיר ווילען אַז דער קראַנקער זאָל געזונד ווערען, אייגענטליך ענטהאַלטען די בלוטען פון מענשען אַליין אַזעלכע קערפּערלעך, וואָס פיהרען אַן דעם קאַמף מיט די מיקראָבען, און זוכען זיי צו פערטיליגען, אַ־מאָל איז דאָס גענוג צו פערטיליגען די קראַנקהייט, און אַמאָל איז עס נישט גענוג, דאַרף מען דעם פּאַציענט צוגעבען נייע קינסטליכע מיטלען וואָס זאָלען איהם העלפען צו פערטיליגען די מיקראָבען מיט מעהר ערפאָלג. אָבער כדי צו געפינען אַ מיטעל די בעטרעפענדע מיקראָבען צו בעקעמפען, מוז מען זיך פריהער מיט זיי בעקענען.

דאָס ווערט געטון אַזוי:

פון אַ פּאַציענט, וואָס ליידט אויף אַ געוויסער אַנשטעקענדיגער קראַנקהייט, נעהמט מען אַרויס עטליכע טראָפּען בלוט אָדער אַנדערע פליסיגקייטען און מען לאָזט עס אַריין אין אַ פלעשעלע מיט אַזאַ פליסיגקייט, וואָס זאָל זיין זעהר גינסטיג פאַר אָט דעם מין מיקראָבען, אַזאַ זאַך רופט מען קולטור, אין אָט דער קולטור פערמעהרען זיך די מיקראָבען זעהר שנעל, און דאַן שטודירט מען זיי און מען זוכט מיטלען זיי צו בעקעמפען, און איינער פון די מיטלען די מיקראָבען צו שטודירען, איז צו בעטראַכטען זיי אונטער אַ מיקראָסקאָפּ.

ווייסען מיר אָבער אויך זיכער, אַז עס זענען פערהאַן אַזעלכע אומענדליך קליינע מיקראָבען, וועלכע מען קאָן נישט זעהן אַפילו דורך דעם שאַרפסטען מיקראָסקאָפּ. זיי פאַראורזאַכען אַזעלכע אַנשטעקענדע קראַנקהייטען, ווי: פּאָקען, אינפלוענציא, „פּערקיהה־לונגג“ און אַנדערע, אויף וויפיל אָט די קראַנקהייטען זענען אַנשטעקענדע און עפּידעמישע, ווער׳ן זיי פאַראורזאַכט פון מיקראָבען; אָבער ביז איצטער האָט מען גאָר די מיקראָבען נישט געזעהן און נישט ענטדעקט.

און מיט אַ יאָהר פופצעהן צוריק איז געמאַכט געוואָרען אַזאַ ענטדעקונג: צוויי אייראָפּעאישע פאָרשער האָבען אין פערשידענע צייטען גענומען דאָס בלוט פון פּאַציענטען וואָס האָבען ענטהאַלטען אַזעלכע מיקראָבען וועלכע מען קאָן נישט זעהן דורך דעם שאַרפסטען מיקראָסקאָפּ און אַריינגעלייגט עס אין אַ ספּעציעל צוגעגרייטער קולטור. זענען זיי געווען זיכער, אַז די קולטור ענטהאַלט אין זיך די דאָזיגע מיקראָבען, כאָטש זעהען קאָן מען זיי נישט. פון אָט דער קולטור האָבען זיי גענומען עטליכע טראָפּענס, און עס אַריינגעלאָזט אין אַ צווייטער קולטור, וואָס האָט ענטהאַלטען אַזעלכע מיקראָבען, וועלכע מען קאָן יאָ זעהען דורך אַ מיקראָסקאָפּ, עטליכע שעה שפּעטער זענען די מיקראָבען פון דער צווייטער קולטור פערשוואונדען.

דאָס איז געווען אַן ערשטוינענדע ענטדעקונג. פרעגט זיך: וואו זענען אַהינגעקומען די מיקראָבען פון דער צווייטער קולטור? און נאָך לאַנגע בעטראַכטונגען און עקספּערימענטען איז מען געקומען צום בעשלוס, אַז די נישט־זעהבאַרע מיקראָבען פון דער ערשטער קולטור האָבען פערניכטעט די זעהבאַרע מיקראָבען פון דער צווייטער קולטור, פונקט ווי די זעהבאַרע מיקראָבען פערניכטען מענשען און חיות. און אָט די עקסטרעם קליינע מיקראָבען, וועלכע מען קאָן נישט זעהען אַפילו דורך דעם שאַרפסטען מיקראָסקאָפּ האָט מען דאַן אָנגערופען פערניכטער פון באַקטעריען.

אָט די נייע טעאָריע האָט דאַן ערקלערט אַ פערשיינונג, וואָס איז יאָהרען לאַנג געווען אַ רעטעניש פאַר דער מעדיצינישער וויסענשאַפט.

אין אינדיען איז פערהאַן אַ טייך, וואָס רופט זיך גאַנגעס. דער טייך ווערט פערהייליגט ביי די הינדוסען. אין יענעם טייך וואַרפט מען אַריין אָדער די טויטע קערפּערס פון מענשען, אָדער די אַש פון די קערפּערס נאָך דעם ווי זיי ווערען פערברענט; אין יענעם טייך וואַשען וועש מיליאָנען און מיליאָנען פרויען; אין יענעם טייך ווערט אָפּגעפיהרט די שמוץ פון די אַרומיגע געגענדען, און יענער טייך ווערט פערשמוצט מעהר ווי אַנדערע טייכען אין דער וועלט. און אין יענעם טייך טובלען זיך יעדעס יאָהר צעהנדליגער מיליאָנען מענשען צוליב רעליגיעזע מאָטיווען. האָט מען זיך שטענדיג געוואונדערט: יענער טייך איז פול מיט מיקראָבען און באַקטעריען פון אַלע מעגליכע קראַנקהייטען, און אין יענעם טייך באָדען זיך צעהנדליגער מיליאָנען מענשען, און קיין מגפות פון אַנשטעקענדע קראַנקהייטען פערשפּרייטען זיך נישט, מגפות קומען דאָרטען פאַר, און זעהר אָפט: זיי ווערען אָבער נישט פערשפּרייט פון יענעם טייך. ווי קומט עס?

איצטער ערקלערט מען די ערשיינונג אַזוי: יעדער טייך, אין וועלכען מיליאַרדען פון די שעדליכסטע מיקראָבען און באַקטעריען ווערען שטענדיג אָפּגעפיהרט, איז אַ זעהר גינסטיגע קולטור פאַר די

(ווייטער זעה 9־טע זייט)

מיכה יוסף בערדיטשעווסקי

צו זיין 10-טען יאהרצייט

פון ד״ר ש. א. האראדעצקי

א.

דער „גרויסער איינזאַמער“ — דאָס איז דער פּאַסיגסטער נאָמען פאַר בערדיטשעווסקי׳ן, זיין גאַנץ לעבען איז געווען אַ לעבען אין איינזאַמקייט, און אין איינזאַמקייט האָט ער זיין גאַנצע ליטעראַטור געשאַפען.

נאָך אַ גאַנץ יונגער מאַן, אין דער וואָלאָזשינער ישיבה, ווען ער פלעגט שרייבען זיינע אַרטיקלען אין „המליץ“, האָט מען שוין דעמאָלט דערקענט אין איהם די שפּורען פון זיין איינזאַמער נשמה. ער געהט שטענדיג זיינע אייגענע וועגען, אַלץ וואָס עס קומט פאָר אין דער וועלט בעטראַכט ער פון זיין אייגענעם שטאַנדפּונקט. אַלץ וואָס בערדיטשעווסקי האָט געשאַפען איז בעגרינדעט אויף זיין טיפער איבערצייגונג און אויף זיין ליבע צום אמת, אָהן יעדער פשרה, און ווען אימיצער, דערהויפּט אַ שריפטשטעלער אָדער אַ בעקאַנטער מענש, האָט געזינדיגט געגען דעם אמת, פלעגט איהם בערדיטשעווסקי טאַדלען מיט די שאַרפסטע ווערטער. אין אַזעלכע פאַלען האָט ער נישט געוואוסט קיין הילוק צווישען פריינד און פיינד. „פאַלשקייט און ליגען וואַקסען אין אונזער צייט“ — שרייבט ער אין אַ בריף צו מיר. „איך קוק אַרום זיך און קאָן קיין איינציגען ערליכען מענשען נישט געפינען. נאָר גאָט ווייסט ווי איך לייד דערפון“.

אין אַ צווייטען בריף שרייבט ער: פאַרוואָס האָט אונזער יוגענט נישט די קראַפט וועניגסטענס צו קעמפען געגען ליגען? דעם אמת — איהם האָט בערדיטשעווסקי זיין גאַנץ לעבען געזוכט. „ווען אַ מענש זוכט דעם אמת אַלס באַזיס פאַר זיין לעבען, ווערט אויך גאָט פאַר איהם זאָרגען“. אין דעם נאָמען פון דעם אמת פאָדערט בערדיטשעווסקי פון דעם מענשען אויסגעהאַלטענקייט אין זיינע טאַטען. „אַ מאָראַל פרעדיגער מוז זיך פלייסען ערליך צו זיין, און ווען אַ מענש זוכט איינזאַמקייט, מוז ער פערמאָגען די קראַפט צו פערלאָזען דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען“.

אומגערעכטיגקייט און דער אונטערדריקטער אמת צווינגען בערדיטשעווסקי׳ן צו פערלאָזען די געזעלשאַפט און לעבען פאַר זיך. דערפאַר האָט ער געהאַסט יעדען מין פערזאַמלונג, וואו ער האָט געזעהען לויטער פלוידעריי און ליגען.

בערדיטשעווסקי פאָדערט פון זיין פאָלק דאָסזעלבע, וואָס די נביאים האָבען אין זייער צייט געפאָדערט: אמת און גערעכטיגקייט! ער זעהט די פעהלער און קאָן זיי נישט איבערטראַגען. ווען ער טראַכט פון זיי, קומט ער צו דער גרעסטער פערצווייפלונג, „אונזער קערפער איז פערביינט און אונזער נשמה איז צעשטערט אין דער לופט“ — שרייבט ער מיר. „פאַר וועמען אַרבייטען מיר? און וואָס פאַר אַ נוצען ברענגט עס? די לופט איז אַזוי דערשטיקענד פאַר אונז, אַז מיר קאָנען אַפילו נישט טאַדלען יענע, וואָס ווילען נישט מיטגעהען מיט אונז, איך אַליין, וואָס קען די אַלע צרות און טראָג אַזוי פיל ליידען, בין איצט געקומען צו אַזאַ צושטאַנד, אַז איך זאָג מיר: ביז אַהער בין איך געקומען און ווייטער קאָן איך נישט. עס איז גאָר נישט מעגליך ווייטער אַזוי צו לעבען. מען פיהלט זיך ווי אויסגעשטויסען. מיר פערזאַמלען זיך אַלע טאָג און שרייען: „רענעסאַנס“: אָבער אין דעם שטעקט נישט קיין אמת“.

„קוק אַריין“ — שרייבט ער אין אַ בריף צו מיר — „אין אונזער גרויסען ספר, לייען איהם אויפמערקזאַם, דעמאָלט וועסטו שפירען שרעקליכע שמערצען, שרעקליכערע ווי די שמערצען פון אַ פרוי וואָס געהט צו קינד, וואָס קאָנען מיר דערוואַרטען — מיר, די גייסטיג־מידע — פון אונזער אומגליקליך פאָלק, וואָס פערשילט זיין מזל צעהן מאָל אַ טאָג... און אַזוי זיצען מיר, פערלאָזט איז דער פינסטערניש פון אונזער לעבען, און וואַרטען אויף אַ געטומעל, מיר זענען יתומים, אמת׳ע יתומים, מיר וואַרטען שטענדיג אויף עפּעס, אָבער וואָס פאַר אַ האָפענונג קאָנען מיר דען טראָגען אין אונזער האַרץ“?

אַזוי איז די פערצווייפלונג פון בערדיטשעווסקי׳ן געוואַקסען פון טאָג צו טאָג. ער פערלירט דעם גלויבען אין דער יודישער ליטעראַטור, אין דער געזעלשאַפט און אין אַלץ וואָס קומט פאָר אין דעם יודישען לעבען — הגם ער אינטערעסירט זיך מיט דעם אַלעם.

אין זיין איינזאַמקייט בעמיהט ער זיך שטענדיג צוצוקוקען צו אַלץ וואָס קומט פאָר אין פאָלק. ער פלייסט זיך צו דערזוכען די פערטעמפטע געפיהלען אין אונזער׳ע הערצער. מיט׳ן כח פון ליבע צום אמת, וואָס איז אין איהם געווען טיף איינגעגראָבען, פלעגט ער רעדען צו יודען ווי אונזערע אַלטע נביאים: „אוי, דו זינדיג פאָלק!“ זיין האַרץ האָט אַזוי געבלוטיגט, ווי דאָס האַרץ פון די נביאים עס האָט געבלוטיגט פאַר די זאָרגען און דעם קומער פון די יודען. ער פלעגט זיך שרעקליך אויפרעגען און פשוט ציטערען ביי זיין רעדען וועגען דאָס אַלץ וואָס די יודען האָבען שוין אויסגעליטען פון אַמאָל ביז צו אונזער׳ע טעג.

בעת די שרעקליכע פּאָגראָמען אין רוסלאַנד, אין יאָהר 1905, שרייבט ער צו מיר: „איך בין איצט גאָר נישט אומשטאַנד צו אַרבייטען, און דאָס איז די אורזאַך, וואָס איך האָב ביז איצט נישט געענטפערט אויף אייערע פראַגען... די צעשטערונג פון אונזער פאָלק איז אומגעהויער, און ווער קאָן פאַראויסזאָגען, וואָס עס קאָן נאָך קומען אויף אונז?.. איך האָב ווידער אָנגעהויבען צו אַרבייטען, נאָר איך אַרבייט מיט אַ זעהר שווער האַרץ“.

וועגען די פּאָגראָמען וואָס זענען פאָרגעקומען אין די שפּעטערע יאָהרען אין אוקראַינע שרייבט ער: „איהר זענט גערעכט, מיר לעבען אין אַ גאָטלאָזער צייט, איך בין זעהר אויפגערעגט“.

די איבערפאַלען אויף די יודען אין פּאַלעסטינע רעגען איהם שרעקליך אויף: „איך בין ערשט צוריקגעקומען פון מיין וואַקאַציע“ — שרייבט ער מיר דעם 6-טען יוני 1921 — „אָבער די רוה וואָס איך האָב געפונען אין דער שעהנער נאַטור איז שוין פערשוואונדען. מיינע געדאַנקען זענען ביי די שרעקליכע געשעהענישען אין דעם לאַנד פון אונזערע עלטערען. פאַר אונז איז נישטאָ קיין פּלאַץ און קיין רוה, ווי פאַר דעם איינצעלנעם מענשען אונזערען, אַזוי פאַר דעם גאַנצען פאָלק“.

ב.

מ. י. בערדיטשעווסקי איז געווען דער פלייסיגסטער פון די יודישע שריפטשטעלער. אַלע זיינע יאָהרען זענען געווען אַ קייט פון אַרבייט. קיין זאַך נישט מעהר, נאָר אַרבייט. אַלע זיינע טעג האָט ער שטודירט און געטראַכט. ער האָט געשריבען און געשאַפען, ער האָט געפאָרשט און געזאַמעלט, ער האָט קיינמאָל נישט גערוהט. ער איז שטענדיג געגאַנגען ווייטער און ווייטער. ער ווייסט זעהר גוט, אַז אין איין טאָג ווערט גאָרנישט געמאַכט, און אום עפּעס צו דערגרייכען מוז מען דאָס גאַנצע לעבען אַרבייטען און אַ סך קרבנות ברענגען.

און בערדיטשעווסקי האָט ווירקליך זעהר אַ סך קרבנות געבראַכט. ער האָט קערפּערליך און גייסטיג זיך מקריב געווען. מיט דעם בלוט פון זיין האַרצען האָט ער זיינע ווערטער געשריבען. אַלע שוועריגקייטען, וואָס ער איז אין זיין לעבען דורכגעגאַנגען, האָבען איהם דאָך נישט געקאָנט שטערען אין זיין אַרבייט.

זיין גרויס שטרעבען צו לערנען און צו וויסען האָט זיך אַרויסגעוויזען ווען ער האָט געלערנט אין דער וואָלאָזשינער ישיבה. אָהן יעדען מיטעל צום לעבען, ער פערלאָזט די ישיבה און פאָהרט אַוועק קיין אָדעס, האָט ער אָבער דאָרט נישט געפונען וואָס ער האָט געזוכט, פאָהרט ער אַוועק קיין אויסלאַנד, פריהער קיין פראַנקפורט אַם מיין, און פון דאָרט קיין ברעסלוי, וואו ער האָט בעזוכט די אוניווערזיטעט און אויך דעם ראַבינער סעמינאַר. דאָן האָט ער געלעבט אין אַ שרעקליכער אָרימקייט, פון ברעסלוי איז ער געפאָהרען קיין בערלין, וואו ער האָט זיך צייט שטודירט, פון בערלין איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין בערן, וואו ער האָט זיין שטודיום געענדיגט, פון דאָרט איז ער ווידער געקומען קיין בערלין, פון בערלין וואַנדערט ער ווידער קיין וואַרשע און פון דאָרט ווידער קיין ברעסלוי. דאָרט האָט ער זיך אָנגעהויבען לערנען דענטיסטעריי. כדי צו העלפען זיין פרוי, וועלכע איז צו יענער צייט געוואָרען אַ דענטיסטין, ער האָט שטענדיג געזוכט אַרבייט — כדי נישט צו זיין אָנגעוויזען אויף דער ליטעראַטור. פונדעסטוועגען האָט ער זיין ליטעראַרישע אַרבייט נישט אויפגעגעבען. דאָס האָט ער געטון אין נאָמען פון זיינע אידעאַלען, אין נאָמען פון זיין ליבע צו אמת, און גערעכטיגקייט, אין זיין אידעאַליזם האָט ער געפונען די מאַכט צו לעבען, די מעגליכקייט ביזצוקומען אַלע שטערונגען.

„איך בעטראַכט דאָס ווי אַ שוואַכקייט ווען אַן אינטעליגענטער מענש גיט זיך אונטער זיין שלעכטער לאַגע, ווער פון אונז איז נישט געווען אויף דעם ברעג פון פערצווייפלונג, און דאָך הערט מען נישט אויף צו לעבען און צו אַרבייטען, פערהאַן צייטען, ווען איך פיהל, אַז איך קאָן נישט מעהר לעבען, — ווייל איך זעה דעם אָפּגרונד פאַר מיינע אויגען — און דאָך לעב איך ווייטער און אַרבייט ווייטער“ (פון אַ בריף צו מיר).

ג.

בערדיטשעווסקי, וועלכער האָט פערעהרט אַלץ וואָס איז פאָלקסטימליך, האָט פון דעם שטאַנדפּונקט אויס, געשעצט די יודישע שפּראַך אויך, אין איהר האָט ער דעם פאָלקסטימליכען גייסט געפונען, און דערום האָט ער געקעמפט געגען די געגנער פון יודיש. „ווען אונז זאָלען פעהלען די פאָלקסטימליכע געשיכטען פון די פאָלקסטימליכע יודישע שריפטשטעלער, דאַן וואָלט אונז געפעהלט אַ גאַנצע וועלט, עס וואָלט אונז געפעהלט די „משנת תורה“ פון דעם יודישען פאָלק, דעם פשוטען פאָלק, מיט זיין שפּראַך און זיין נשמה“ (בשדה ספר ק״ז).

די „פשוטע פאָלקסטימליכע נשמה“ — בערדיטשעווסקי האָט זי אַזוי ליב געהאַט און אַזוי גוט פערשטאַנען, אַ לאַנגע צייט האָט זיך בערדיטשעווסקי געהאַלטען ווייט פון דעם יודישען קרייז און אַי פון דער יודישער שפּראַך, ער האָט דעמאָלט איז גאַנצען געלעבט אין דער מערב־איראָפּעאישער קולטור; אָבער אַ דאַנק זיין בעזוך ביי זיין פאָטער דעם רב, וועלכער האָט געלעבט אין אוקראַינע, וואו בערדיטשעווסקי האָט זיינע קינדער־יאָהרען פערבראַכט, האָט ער נאָכאַמאָל געהערט די יודישע שפּראַך, פון די יודען, וואָס האָבען איהם זייערע דאגות, זייער שווער לעבען, זייערע שטרעבונגען און זייער בענקשאַפט דערציילט. דאָרט האָבען זיי איהם דערצעהלט די מעשיות פון די „צדיקים“ וועגען זייערע וואונדער און זייערע מופתים.

בערדיטשעווסקי פלעגט מיט גרויס אינטערעס אויסהערען די אַלע מעשיות אַלע זייערע געשעהענישען, און דאָ האָט ער ענטדעקט אין דער יודישער שפּראַך דעם גייסט פון דעם פאָלק, זיין וויסען און זיין ווילען. און דעמאָלט, נאָכדעם ווי ער איז שוין געווען אַ בעקאַנטער העברעאישער שריפטשטעלער, האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען פערשידענע ספורים און מאמרים אין יודיש. און אַזוי איז ער געבליבען ביז׳ן סוף. ער האָט דאָס פאָלק צוריקגעגעבען דאָס וואָס ער האָט ביי איהם גענומען, ער האָט פערשיינערט דאָס, וואָס ער האָט פון איהם געהערט אין זיין שפּראַך, אין זיין אַרט רעדען און שילדערען.

זיין יודישע שפּראַך איז אַ ריכטיג פאָלקסטימליכע שפּראַך, אַזוי ווי ער האָט זי געהערט פון דעם רב, פון דעם חזן, פון דעם שמש און פון די איבעריגע „כלי קודש“, און פון די „תושבי בית המדרש“. אַזוי האָט גערעדט די יודענע, די רבי־

(ווייטער זעה 11-טע זייט)

אנדזשולא חנה קריין זאקאפאנע...

אדער: 80 ער — 20 זי

פון י. אבערזשאנעק

אי, פייגע גיטעל, פייגע גיטעל — אַ ליכטיגען גן־עדן זאָל זי האָבען, מיין פייגע גיטעל!

אַ יודענע אָהן חכמות געווען מיין פייגע גיטעל. אַן אָפּגעהיטענע, אַ פרומע אַ כשרע יודענע צו גאָט און צו לייט. זי האָט נישט געוואוסט פון די אַלע היינטיגע שוואַכקייטען: פון מאַנדולירען די בענגעל און מאַניקיור קערען זיך די האָר. אַ שייטעל האָט ביי איהר געפייערט אַ צעהן־יעהריגען יובילעאום, אַ״ן אָפּגעשניטען די נעגעל האָט זי זיך פון איין ערב ראש־חודש צום צווייטען. זי האָט זיך נישט געגאָליעט די בּרעמען, און האָט זיך נישט געמאַכט שוואַרץ און פינסטער אונטער די אויגען, זי האָט נישט געלייענט קיין ראָמאַנסען און איז נישט געזעסען אויף קיין „דיעטעס“. זי האָט נישט געוואוסט פון קיין „נאַפּאַדען“, און פון קיין יונגע דאָקטוירים און פון אַנדערע אומגליקען. אַוואַדע יודענע געווען מיין פייגע גיטעל — אַ ליכטיגען גן־עדן זאָל זי האָבען!...

אַי, איהר ציגעלע? וואָס זי האָט ליב געהאַט מיר צו מאַכען „קאָמפּלימענטען“ מיט׳ן פּסחדיגען וואַלגערהאָלץ? — חוזק! וואָס וואָלט איהר געוואָלט אַז זי זאָל זיין מיט אַלע מעלות? איהר האָט שוין געזעהען אַ יודינע מיט אַלע מעלות?!...

פאַלט איהר איין — מיין פייגע גיטעל, הייסט עס — אַ שמנו קולנו, און גיט אַ שטאַרב אַוועק, נישט מיר, נישט דיר — נישט פייגע גיטעל — ברוך דיין אמת!...

כ׳זאָל זאָגען, אַז ס׳איז גוט צו זיין אַליין אָהן אַ ווייב? בפרט אַזאַ ווייב ווי מיין פייגע גיטעל איז געווען? איך וועל עס נישט זאָגען, און איך טאָר עס נישט זאָגען. ווי זאָגט איהר? „ס׳איז שלעכט דערמיט און ערגער דעראָן“...

וואָס ווייסט איהר? וואָס קענט איהר וויסען ווי שלעכט, ווי ביטער ס׳איז אַ יוד, אַ בן שמונים, צו בלייבען אָהן אַ בּרעקעלע ווייב! די שטוב איז קיין שטוב נישט, דאָס עסען איז קיין עסען נישט, ס׳שלאָפען איז קיין שלאָפען נישט. דער טאָג איז קיין טאָג נישט, און די נאַכט — כ׳זאָל נישט זינדיגען מיט די רייד...

וואָלט איך מיך שוין אפשר צוגעוואוינט צו די צרות, ווען נישט הערש בער, דער שדכן — ימח שמו וזכרו!

איהר קאָנט הערש בער׳ן, דעם שדכן? ווער קען איהם נישט, דעם ימח שמו׳ניק, דעם גנב, דעם באַנדיט, דעם וואַלד־גזלן? אַ פּיסק האָט ער אויף שרויפען, לויפט עס ביי איהם ווי אַ גייענדיג וואַסער, און פּאַרט צוזאַמען אַ קאַץ מיט אַן אינדיק.

איהר האָט דאָס געזאָלט הערען זיינע זיסע ריידעלעך:

— ר׳ חיים נטע — האָט ער געזאָגט, ווי לאַנג איז דער שיעור? איהר זענט נאָך אָהן עין הרע אַ „זשוואָוועס“ מאַנספּערשוין. איהר זענט דאָך נאָך אַ סך קוראַנטער פון אַ סך היינטיגע בחורים, וואָס טויגען נישט אַ קאַץ דעם עק צו פערבונדען. איהר קענט דאָך נאָך געהאַלפען ווערען מיט אַ קדיש... איהר זענט דאָך נאָך אַ מענש „נאַ פּלאַצו“... ר׳ חיים נטע — האָט ער אין מיר אַריינגערעדט. איך האָב פאַר אייך אַ בתולה — אַ יפת־תואר. בלוט און מילך. אַ „סקראָמנע“ שטיל ווי אַ טויב. גוט און פרום — דאָס איז פאַר אייך אַ שידוך פון שפּיץ מעסער אַרויס..

נו, נו, האָב איך עס מיר איינגעהאַנדעלט אַ „שטיל טייבעלע“ פון דעם „טייבעלע“ איז געוואָרען אַ שלענגעלע, און גיזשעט פון מיר די הויט אַראָפּ, איך האָב נישט קיין טאָג און נישט קיין נאַכט און פערשעלט מיר מיינע אַלטע יאָהר.

איך האָב דען אַ ווייב? — אַ ליאַלקעלע האָב איך, אַ לאַנגער דאַרער שטעקען דרעהט זיך מיר אַרום אין דער שטוב און קאָמאַנדעוועט: דאָ שטעה איך נישט גוט. און דאָ געה איך נישט גוט. דאָ עס איך נישט ווי ס׳געהער צו זיין, און דאָ שלאָף איך נישט ווי ס׳געהער צו זיין. פאַר דער חתונה האָט זי געהייסען חנה און נאָך דער חתונה איז פון חנה געוואָרען ...אַנדזשולאַ. איהר האָט שוין אַמאָל געהערט אַזאַ יודישען נאָמען — אַנדזשולאַ? — ס׳ערשטע וואָס איך הער פון אַזאַ נאָמען אַנדזשולאַ!... ווען איך וויל עסען — שלאָפט זי, און ווען איך וויל שלאָפען — טאַנצט זי. פאַר דער חתונה האָט זי געהאַט צוויי לאַנגע שוואַרצע צעפּ, און נאָך דער חתונה, איז פון די צוויי, לאַנגע שוואַרצע צעפּ געוואָרען אַ קליין, איינגעדאַרט געלע „פּאַלעטשקע“ מיט פּאַה׳לעך, און האַלט די פּאַה׳לעך אין איין שמירען מיט עפּעס אַזאַ מין פּלוימען־זויך, פאַר דער חתונה האָט זי נישט געקענט קיין הויך וואָרט אַרויסרעדען, און נאָך דער חתונה זינגט זי פון שלאָף שלאַגערס. פאַר דער חתונה האָט זי גערעדט ריין מאַמע־לשון, און נאָך דער חתונה איז איהר די צונג לא עליכם פערדרעהט געוואָרען, און רעדט „פּאָלניש“, פאַר דער חתונה איז זי געווען געזונד ווי אַ שעה־עגאַוויעק מיט אַ ליטערע „אַ“, און נאָך דער חתונה קריגט זי יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג „נאַפּאַדען“, פאַר דער חתונה האָט זי געגעסען אַן׳עהרענטליכען קאָטלעט און גאַרנישט, און נאָך דער חתונה האַלט זי זיך אויף אַ „דיעטע“, זי מוז עסען נאָר לייכטע זאַכען, כאָטש נעהם און פּאָשע זי מיט — אַ פּוּך.. פאַר דער חתונה האָט זי נישט געוואוסט וואָס איז דאָס אַזוינס אַ דאָקטאָר אין נאָך דער חתונה איין דאָקטאָר אַריין, און אַ צווייטער דאָקטאָר אַרויס, און די דאָקטוירים! איהר זאָלט דאָס זעהן איין עלטערען דאָקטאָר? איינער יונגער פון אַנדערען, איינער שעהנער פון אַנדערען — יונגען ווי די בערען, מיט פערקעמטע גזשיוועס, און מיט געגאָלטע מאָרדעס, און טאָמער געהט צו איהר אַריין אַזאַ בחור, האַלט ער זי אין איין „זבאַדען“, וואָס „זבאַדען“? וועגן „זבאַדען“? וואָס געפינען זיי ביי איהר? זאָל איך אַזוי וויסען פון זיי!.. איך ווייס נאָר, אַז זי שלינגט פּילען און פּאָשעט זיך מיט „זאַשטשיקעס“ — אָבער ווייטער?...

איך האָב אַ ווייב? ווער האָט אַ ווייב, ווער? צומאָרגענס נאָך פּסח, פאָהרט זי זיך „באָדען“, פּאַקט זי זיך איין דעם „קאָמפּיעלאָווע גאַרניטור“ און קומט צוריק ווען מ׳הערט שוין שופר בלאָזען, און נאָכ׳ן ערשטען חנוכה־ליכטעל פליהט זי קיין זאַקאָפּאַנע.

אי, זאַקאָפּאַנע, זאַקאָפּאַנע!

די היינטיגע וואָך איך קום אַהיים. מיין חנה — אַנדזשולאַ — הייסט עס, פּאַקט זיך. פּעק מיט פּעקלעך, וואַליזקעס מיט קאַסטענס, וואַרימע יאַקעס מיט גומענע שטיוועל, מיט ווייסע פּילצענע הויזען. מיט סוועטערס און אַנדערע שמאַטעס.

— וואָס איז דאָס? צי איז ביי דיר היינט ערב־פּסח, וואָס דו טוסט אַזוי בודק חמץ זיין?

— נאַטאַניע — זאָגט זי (פון חיים נטע בין איך ביי איהר געוואָרען — נאַטאַניע..) איך פאָהר קיין זאַקאָפּאַנע, די דאָקטוירים זאָגען, אַז איך מוז „קאָנ־ביעטשנע“ האָבען די בערג.

— בערג? — פרעג איך זי איבער, וואָס וועסטו טון אויף די בערג?

— וואָס הייסט? — וואָס איך וועל טון — האָט זי געענטפערט — דאָס, וואָס אַלע „שוואַכע פרויען“ טוען אין זאַקאָפּאַנע — מ׳שאָקעט זיך אַ „גוראַל“ און מ׳קריכט אויף די מענער שיקען געלד...

— און פאַר וועמען דאַרפסטו די גומענע שטיוועל? — האָב איך נישט געקענט פאַרשטעהען.

— דאָס איז נישט קיין שטיוועל — האָט זי מיר ערקלערט, דאָס זענען „דאַמסקע בוטשיקעס“ צו קריכען אויף די שנייען.

— און פאַר וועמען איז די ווייסע וואַטענע ווערעס מיט די ווייסע הויזען?

— דאָס איז — האָט זי מיר געגעבען צו פערשטעהען — אַ ספּאָרט־גאַרניטור.

— אַ וואָזשנע ספּאָרט־גאַרניטור! — האָב איך געלאַכט מיט יאַששטשיקעס — אַזעלכע וואַטענע הויזען, האָבען אַ זאַל, ווייס איך, גע״אַ־יע״ נאַכט־סטרוזשעס... פרויען אין הויזען? ס׳ערשטע וואָס איך הער!...

— אָבער ערקלער מיר, חנה׳לע, אַנדזשולעשי, — האָב איך מיך ביי איהר גענומען בעטען — צו וואָס טויג דיר זאַקאָפּאַנע, מיט גוראַלעס, מיט גומענע שטיוועל, מיט די וואַטענע הויזען? פּאָלג מיך און זיץ בעסער אין דער היים מיט דיין מאַן, לאָז זיך דיר דאַכטען אַז דו האָסט דיך שוין געקראַכעט אויף די גוראַלעס. דו ביזט דאָך אַ חרוב־יגע פרוי, דו קריגסט דאָך „נאַפּאַדען“ וואָס וועסטו טון, אַז דו וועסט חלילה אויף אַ באַרג קריגען אַ „נאַפּאַד“?.. מאַלע, וואָס ס׳קאָן זיך מאַכען!...

איהר ווילט דעם סוף? דער סוף איז געווען דער זעלבער ווי אַלע מאָל: איך האָב גערעדט, און מיין חנה איז געפאָהרען קיין זאַקאָפּאַנע, זי האָט מיטגענומען איהר „ספּאָרט־גאַרניטור“, די וואַלענע יאַקעס, די גומענע שטיוועל, מיט די ווייסע, וואַטענע נאַכט־סטרוזש־הויזען און אַוועק קריכען אויף די גוראַלעס...

פייגע גיטעל, פייגע גיטעל! אַ ליכטיגען גן־עדן זאָלסטו האָבען, דו ליגסט אין דר׳ערד און באָקסט בייגעל, און אַנדזשולאַ חנה באַוויעט זיך אין זאַקאָפּאַנע...

צי לוינט חתונה צו האבן?
לויט'ן שטאנדפונקט פון א לאדזער בחור

לוינט זיך חתונה צו האבן? אויף דער פראגע קאן מען ענטפערן: יא און — ניין.

ווען איינער האט למשל חתונה און ער קריגט נישט מעהר ווי צוויי הונדערט דאלאר נדן (וועגען פוילישע מארקען רעדט מען גארנישט...) שטעלט זיך די פראגע: צי לוינט זיך איהם פאר די צוויי הונדערט דאלאר צו נעמען א פרעמדען יוד'ס א טאכטער און איהר געבען דאס גאנצע לעבען עסען און שלאפען און קליידער.

לאמיר אננעמען, אז איהר וואוינט אפ מיט אזא פרוי 40 יאהר און זי קאסט אייך אפ 4 דאלאר א וואך. מאכט אויס דורך 40 יאהר אכט טויזענד דאלאר. גענומען נדן האט איהר, סך הכל צוויי הונדערט דאלאר, דערלעגט איהר צום געשעפט אזוי ארויס ווי זיבען טויזענד אכט הונדערט דאלאר.

און ווי איז ערשט, אז גאט העלפט און איהר וואוינט אפ מיט א פרוי נישט פערציג, נאר זעכציג יאהר. (עס טרעפען אזעלכע אומגליקען) דערלעגט איהר נאך פיר טויזענד דאלאר.

קומען מיר צום בעשלוס, אז מיט אזא מיידעל לוינט זיך נישט חתונה צו האבן. טא מיט וואסערע פאר א מיידעל לוינט זיך יא חתונה צו האבן?

איז דער ענטפער: מיט א פופציג טויזענד דאלאר נדן. וויפיל איהר זאלט דורך אזעלכע פירציג יאהר נישט אויסגעבען, בלייבט אייך אלץ א ריינער פראפיט פון א דרייסיג טויזענד דאלאר.

אט מיט אזא מיידעל לוינט זיך חתונה צו האבען. ווער שמעסט, אז גאט העלפט און אזא ווייב טראגט זיך אפ דאס ערשטע, אדער דאס צווייטע יאהר נאך דער חתונה, איז דאך דער מאן גאר א גליקליכער!

דעמאלט האט ער גאלע פראפיט.

ווערט איהר דאך שטעלען די פראגע: וואס טוט מען, אז מען בעמט א רייך מיידעל און דער כלה'ס טאטע זאגט צו פופציג טויזענד דאלאר נדן און ער גיט נישט קיין פעניג?

איז דער תירוץ, אז א יוד א תלמיד־חכם גיט זיך אן עצה: וואוינט מען אפ מיט דעם ווייבעל א יאהר, און מען הונגערט זי גוט אויס, און מען וואַרט ביז עס קומט אן א קינדעלע. דאן הויבט מען זיך אויף און מען ענטלויפט קיין ארגענטינע.

וועגן בריסקער פראצעס
מיינונגען פון פאכלייט

מוזיקאנט. — דאס איז א שלעכט־געסמיאיעטע מידעל וואס גיט ארויס נישט קיין אנגענעמע טענער.

גינעקאלאג. — נישט קוקענדיג, וואס דער געבורט דויערט לאנג, בין איך דאך זיכער, אז דער בארג וועט געבוירען א מויז.

כעמיקער. — פארלויפיג איז עס שטארק מאנטצע. מ'זאל עס קאנען אונטערזוכען. דעם דאזיגען אביעקט וואלט מען גענראפט כעמיש רייניגען.

באנקיר. — איך וויל נאר וויסען, צו דער דאלאר וועט צוליב דעם זיך הייבען צי נישט?

זשורנאליסט. — אזא בראטען האב איך שוין לאנג נישט געהאט.

ארטיסט. — דער פראצעס איז ענליך צו א מעלאדראמע אין יודישען טעאטער: קומישע מיט דראמאטישע סצענעס.

מיט וואס איינער האנדעלט...
וואס חלומט דעם הער פראקוראר?

איינעם פון די פראקוראטארען פון בריסקער פראצעס וועקט די דינסט אין דער פריה, און זאגט איהם, אז ס'איז היינט א גרויסער פראסט. דער פראקוראר דרעהט זיך איבער אויף דער צווייטער זייט און רעדט האלב־שלאפענדיג: — וועמען בעשולדיגסט דו אין דעם: וויטאסען צו ליבערמאנען?

—=):o:(=— —

וועגן קאסעוויצקי'ן
וואס יודען זאגען?

ארויסגעהענדיג מיטוואך פון קוסעוויצקיס קאנצערט אין פילהארמאניע, פרעגט איין יוד דעם צווייטען ווי עס געפעהלט איהם קוסעוויצקי.

— מ'קען נישט זאגען — האט דער יוד געענטפערט, אבער צו משה סטערצעווער קומט ער נישט...

איהר ווייסט — האט א יוד געזאגט, מ'דארף קוסעוויצקין מאכען א פייערליכען קבלת־פנים, ער איז דאך שוין אפשר צוויי וואכען שוין נישט געוועזן אין לאדז.

——=:)(:=——

צווישן פארלאמענטאריער

דו ווייסט כאטש, אז דיין ווייב טוט דיך פערראטען מיט 3 דעפוטאטען?

— נו, וואס זאל איך טון, אז זיי האבען א מעהרהייט?...

בעקאנטשאפט

מיט אן יאהר צוריק האבען מיר זיך ביידע דא געטראפען אין דער צוקערניע.

— ס'קען זיין, הגם איך דערקען אייך נישט.

— אייך דערקען איך אויך נישט, נאר מיין קאפעלוש...

מסתמא ווייסט ער טאקע

ערשטער שכן: זאגט מיר, וואס איז דער אונטערשיד פון מיין ווייב ביז אייער ווייב?

צווייטער שכן: א ווילדע פראגע! איך ווייס נישט!

ערשטער שכן: און איך ווייס יא!

מעהר סוחר ווי שרייבער

איין שרייבער צום אנדערען:

וועלכעס פון דיינע ווערק האלסטו פאר דאס שטארקסטע?

מיין לעצטען רעקורס אויף פאדאטעק דאראכאווי.

ווער וועמען האט גענומען אויפ'ן זיכער?
פון דער סעריע: קינא-בעגעגענישען

פעלא זיצט אין דער פאטשעקאלניע פון קינא און ווארט. ליענט די אפישען, קוקט אויפ'ן הענגזייגער'ל.

— ענטשולדיגט, פרייליין — ווענדט זיך צו איהר א בחור — דער הער אויף וועלכען איהר ווארט קאן היינט נישט קומען.

— וואס? — כאפט זיך פעלא — מאקס וועט נישט קומען?

— ליידער — ער איז שטארק פערנומען.

ביידע זענען זיי אריין אין קינא. שפעטער זענען זיי געזעסען אין צוקערניע. שפעטער האבען זיי געמאכט א שפאציר אין אנ'אויטא.

פאר'ן צוזעגענען זאגט צו איהר דער בחור: איצט וועל איך אייך זאגען א סוד: — איך קען נישט מאקסען!

— איך אויך נישט — האט פרייליין פעלא געענטפערט...

א געוועלב פאר זעלבסטמערדער
וועלכע ארטיקלען לעגט פאר דער „קונדס"?

א ווארשאווער צייטונג דערצעהלט, אז אין ווארשא ווערט געעפענט א געוועלב פאר זעלבסטמערדער.

דער „קונדס" לעגט פאר דעם געוועלב־בעזיצער פאלגענדע ארטיקלען: רעוואלווערען, סם, גאז, צוקער־שטריקלעך, עטליכע טיפע וואסערען, א פאר 6 שטאקיגע הייזער, א טיץ ביזע שוויגערס, פשיסטאיגע סוב־לאקאטארען, קאמעדיעס פון יודישען טעאטער, חנוכה־רעדנערס, ליטעראַרישע כאר לעזונגען, חזנ'ישע אפערעס, קאמארניקעס, פערזיכערונגס־אגענטען און אנדערע טויט־מאכערס.

——=):o:(=——

ביליגער ווי אין טעאטער

הויף־זינגער: ווארפט אראפ 5 גראשען, ס'איז דאך נאך ביליגער ווי א ביליעט אויף א פאבוליערע פארשטעלונג אין יודישען קאמעראל־טעאטער...

זי איז מזל'דיג

קראנקע (צום דאקטאר): איך רעכען, אז דער הער דאקטאר וועט מיר ביליגער בערעכענען די וויזיט.

דאקטאר: פארוואס?

קראנקע: ווייל איך בין א מזלדיגע, טאמער האב איך געכאפט א גריפע, וועט שוין גאנץ באלוט זיך אוועקלעגען....

א תפילה פון אנ'ארבייטסלאזען

ארבייטסלאזער (דע רלעצטער אין דער גרויסער רייהע ביי דער ביורא פון „פופ"): אך, ווען סקומט איצט אנ'איבערקעהרעניש!

צווייטער: נו, וואס וואלט געווען?

ערשטער: וואלט זיך דאך די רייה איבערגעקעהרט, וואלט איך אויסגעקומען דער ערשטער.

אין א לאדזער פעראיין

אין א היגער אינסטיטוציע איז אויף דער וואנד דא אנ'אויפשריפט:

„איידער דו געהסט אריין צו דער פערוואלטונג, בעקען דיך מיט דעם רעגולאמין".

בעבען דעם אויפשריפט הענגט א שילדעל מיט אנ'אויפשריפט:

„היט אייך פאר גנבים".

דער קונדס
הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 293 — פרייטאג, דעם 18 דעצעמבער 1931

די טויערען ווערען פעריגעלט

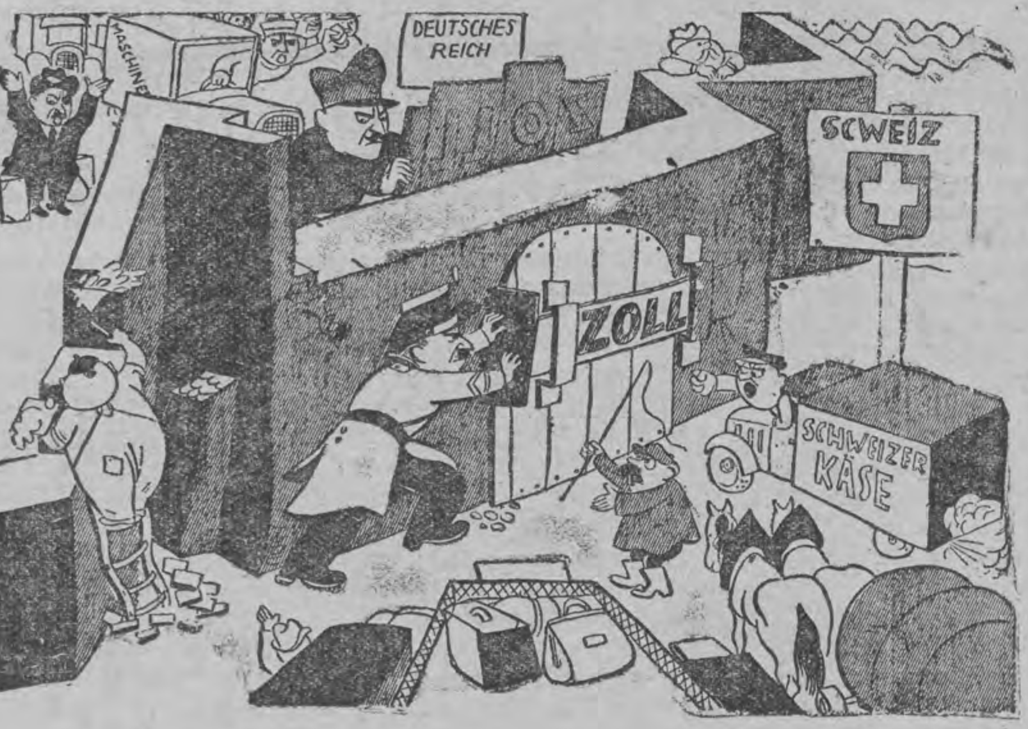

צוליב דעם, וואס דער דייטש־שווייצארישער האנדעלס־אפמאך איז נישט בעניייט געווארען, האלט עס ביי א צאל־קריג צווישען ביידע לענדער (אויסל. הומאר)

פאליטיק פון וואך

יאָ מלחמה, נישט מלחמה.

אין דער לופט שמעקט מיט מלחמה און קיין מלחמה זעהט מען נישט אויף דער ליכטיגער שיין.

מיר וואָלטען שוין געפרעגט גאַנץ קאַטעגאָריש: פאַ רוואָס מאַכט מען נישט קיין מלחמה? ווילען, ווילען דאָך אַלע, גרייט, זענען דאָך אַלע, טאָ פאַר־וואָס האָט מען זיך אַוועקגעשטעלט מיט פאַרלעגטע הענד און מען שטעקט נישט די הענד אין קאַלטען וואַסער אַריין, אויף צו מאַכען אַ מלחמה'לע?

ווער שטערט און פאַר וועמען האָט מען מורא? פון איביג אָן זענען מיר אָנהענגער פון מלחמה און אויך איצט האַלטען מיר, אַז אַ מלחמה איז די נוצליכסטע זאַך פאַר דער געפייניגטער מענשהייט. מיר האַלטען אויך, אַז אַ מלחמה איז דער וויכטיגסטער פאָליטישער שריט פון דער געשיכטע.

נאָך אַ מלחמה קומט דאָס לעבען אַרויס ניי און פעראַנדערט.

אונזער וועלטעל איז שוין אַלט פערעלטערט, מיד און אויסגעמאַטערט.

אַ מלחמה איז אַ פאָליטישע פעריונגערונגס־איינשפּריצונג איב'ם אַלטען וועלט־חומר.

הכלל, אַ מלחמה זאָל אונז זיין! מיר רופען אַלע מלחמה־אָנהענגער צו אַ פעראייניגונג. דיפּלאָמאַטען שלאָפט נישט! די מלחמה רופט.

מיר זענען אויפריכטיגע פאָליטיקער. וואָס אויף דער לונג איז ביי אונז אויף דער צונג.

לאָדזער מעדלעך
פערשטעהען אויפ'ן וואונק

אויף פּיעטריקאָווער גאַס, נעבען אַנדזשעיאַ, לויפט אַ יונגע־מאַן נאָך אַ מעדעל, און פרעגט זי:

— ענטשולדיגט, פריילין, איז דאָס נישט אייער קנאָפּ פון מאַנטעל?

— ניין, נאָר אויב איהר ווילט מיך „זאַפּראָשען" אין קינא — באַדזאָ פּראָשען.

א היטלער־געזאַנג
מיט אַזעלכע מיני געדאַנקען

האַלט מען איצט ביי סדרה היטלער,

נישט נאָר דייטשלאַנד — אומעטום...

אַז מען זעהט זיין „הדרת פנים"

נעהמט אַ פחד גלייך אַרום...

איידעלקייט איז אויסגעגאָסען

אויף זיין צורה — טויזענד חן —

אַדאָם דזשאַגאַ, צי לאַגיוכאַ

זעהט נישט אויס אַזוי מין שיין....

און אַט דאָס קומט אָן צו הערשען

ביי די דייטשען אינ'ם לאַנד,

וואו געהערשט האָט שוין אַנומעלט

געטע, בעטכאָווען און קאַנט...

אַטאַ דאָס עס קומט צום פסוק,

ס'איז אַזאַ דעם גורל'ס פסק:

אויף דעם לאַנד, וואָס אויסגעפייניגט

טרעט דער פינסטערער זשאַלראַק...

ס'גייט די כמאַרע, ס'קומט די כמאַרע,

באַלד מיט בלוט וועט טון אַ פלייץ —

ווייט אַנומעלט נושאי צלב,

און אַ צינדער — האַקענקרייץ...

און די חברה „איראָפּעער"

אָפּגעשאָסען, אָפּגעקלאַפּט

מאַרכלען: — ס'ברענט אויף [illegible] דער

היטלער!....

כאַפּט דעם היטלער! כאַפּט איהם, כאַפּט!

יאָקעל בן פלעקעל.

ווי אזוי קאן מען אלט ווערען?
אונטער־געהערטער שמועס אין „מושב זקנים"

אין „מושב זקנים" זיצען צוויי זקנים און שמועסען:

— ועהסטו ישראל בונם — זאָגט איינער צום צווייטען, מאָרגען ווער איך אָהן עין־הרע אַלט אַכציג יאָהר. בראָנפען האָב איך נישט געטרונקען, אויף קיין פרויען האָב איך נישט געקוקט, דערפאַר האָב איך דערלעבט אַזאַ שעהנע עלטער.

— נאָר ביי מיר — זאָגט דער צווייטער, איז גראָד דער היפוך. כ'האָב יאָ ליב געהאַט אַ ביסעלע יי"ש, כ'האָב געראַיכערט פּאַפּיראָסען, כ'האָב נישט פיינט געהאַט דאָס וואָס אַן'אַנדערער האָט ליב, און כ'ווער שוין ב"ה 75 יאָהר.

— ווען דו וואָלסט אָבער געלעבט אַזוי ווי איך, האָט דער ערשטער געזאָגט — וואָלסטו דאָך שוין אויך אַלט געווען, ווי איך 80 יאָהר!...

דער „עמוד־קינסטלער" משה כוסה
וואָס האָט „פיינט" רעקלאַמע ווי חזיר

איך בין נישט אַזאַ חזן ווי אַלע אַנדערע חזנים, רבותי! אַנדערע חזנים ליבען זיך צו שרייען, צו רעקלאַמירען, זיך צו בערימען, שרייבען אַרטיקלען וועגען זיך אין די צייטונגען — אָבער איך בין נישט פון די דאָזיגע חזנים. איך האַס דאָס, איך האָב עס פיינט ווי חזיר. איך וועל בעסער ווערען אויס חזן איידער זיך רעקלאַמירען.

נאָך אַ מעלה האָב איך: איך האָב פיינט אַרונטער צורייסען אַנדערע חזנים און זיך אַליין לויבען ביז'ן הימעל אַריין דאָס איז נישט מיין טבע.

וואָס אַנבעלאַנגט וועגען זיך, קען איך אייך נאָר זאָגען אָט וואָס:

„רבותי! לאָזט זיך נישט בלאָפען פון אַנדערע חזנים! זיי פערשפּרעכען אייך אַ סך און גיבען אייך אַ מכה! נישטאָ קיין איין לייטישער מענש צווישען די היגע חזנים, טאַמע זשוליקעס!

ווי געזאָגט, ליגט נישט מיין טבע אַרונטער־צורייסען אַנדערע חזנים. אָבער ווען איך זאָל וועלען, וואָלט איך געהאַט צו זאָגען וועגען זיי גענוג מיאוסע זאַכען. נאָר איך וויל נישט: איך האַלט פון דעם כלל: „טשעפּע מיך נישט און איך וועל דיך נישט טשעפּען", ווען נישט דער כלל וואָלט איך אייך בעווייזען ווי צוויי מאָל צוויי איז פיר, אַז צווישען אַלע היגע חזנים איז נישטאָ איינער אַ רעכטער. נישט זיי קענען עבר"י, נישט זיי פערשטעהען נאָטען, נישט זיי האָבען שטימע. נאָר נישט. אמת'ע דרענגער! אַפילו מיט זייערע פרויען לעבען זיי אויך נישט ווי עס פאַסט זיך פאַר חזנים.

וואָס איך בין אויסען, איז בלויז צו לאָזען וויסען די יודען וואָס געהען אין שוהל און ווילען הערען אַ גוטען חזן, אַז איך האָב זיך פיינט צו רעקלאַמירען.

דאָס אַלעס וואָס איך בין אויסען. ווייטער זאָלען זיי זיך אַלע שלאָגען קאָפּ אָן וואַנד!

רבותי! נאָך עטליכע ווערטער און איך וועל זיין פאַרטיג:

אויב איהר ווילט הערען אַן אמת'ן חזן, נישט קיין געבלאָזטען, נאָר אַ חזן וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען נישט אויף, גאַנצען ערד־קוגעל, זאָלט איהר מיך קומען הערען! מיין שטימע איז אַ פלייט, מיין האַלז — אַ פידעל, מיין גאָרגעל — אַ צימבעל און איך אַליין בין אַ גאַנצער אָרקעסטער, אַז איך דאַווען, פאַלען מענשען ווי פליגען.

ווי געזאָגט, וויל איך זיך נישט רעקלאַמירען נאָר אַזוי ווי איך האַלט שוין אין שרייבען, וועל איך אייך בלויז זאָגען דאָס, וואָס עס מוז געזאָגט ווערען.

אַנדערע חזנים זאָגען פרעמדע שטיקלעך, גע־גנב'עטע, און איך זאָג אייגענע, פון מיין אייגענעם קאָפּ, אָדער איך מאַך איבער געוויסע זאַכען פון אָפּעראָס.

גנב'ענען האָב איך פיינט!

למשל, ביי מיר איז פערהאַן אַ „מכלכל חיים" איז ער איינגאַנצען גענומען פון דער אָפּערא „קאַר־מען"; ווייטער האָב איך אַ „זמרנו לחיים" איז ער גענומען פון „אַאידא", אַפילו מיין כהנ'ים פאַלען איז אָריגינעל.

אַנדערע חזנים זאָגען אייך צו 80 משוררים און גיבען אייך 12, און איך זאָג אייך גאָר נישט צו און וועל אייך געבען הונדערט מיט צוואַנציג. אַלע אָפּערע זינגערס!

יודען! קומט צו מיר, ווייל איך קום צו אייך! דאַווענט ביי מיר, ווייל איך דאַווען ביי אייך. האָט מיך ליב, ווייל איך האָב אייך ליב. זייט מיט מיר שטאַלץ, וועל איך זיין שטאָלץ מיט אייך! קויפט בילעטען און גענוג!

רבותי ווי איך האָב אייך שוין אַ פאָר מאָל בעמערקט, האָב איך זיך פיינט צו רעקלאַמירען, נאָר זאָגען זאָג איך אייך, אַז אַלע חזנים פון פוילען מעגען פאַר מיר די כפרה ווערען! זיי זענען נישט ווערט מיין קלענסטען נאָגעל! שוסטערס זענען זיי נישט קיין חזנים!

ווייטער האָב איך נישט וואָס צו זאָגען. איך האָף, אַז איהר וועט מיך „אונטערשטיצען" און קומען אין „פילהאַרמאָניע" אַלע טראַמוואַיען וועלען אייך אַהין ברענגען, ברענגט אויך מיט אייערע פרויען!

פון מיר אייער בעליבטער עמוד־קינסטלער משה כוסה, וואָס ווינשט אייך אַ גליקליכעס יאָהר, אמן.

ב. קאַוונער.

וואס וועט זיין
אז די קהלה וועט איבערנעהמען די שחיטה?
(אינטערוויאו פון „קונדס" מיט זרח העקער)

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, וואָס די קהלה האָט איבערגענומען די שחיטה, האָט דער „קונדס" דעלעגירט דעם בילכיגען מיטאַרבייטער האָניג־פויגעל, צו די מאַסגעבענדע ספערען. אונזער היט־אַרבייטער איז געלונגען צו האָבען אַן'אינטערוויאו מיט אַ קצב. מיר געבען דאָ איבער דעם געשפרעך בשלימות.

קצב: ווער איז דער יאָלד?

„קונדס": איך בין אַ מיטאַרבייטער פון „קונדס"

קצב: נאָן דאָס „צולאָג"?

„קונדס": דאָס איז מיין כלה.

קצב: פאַרוואָס טראָגט איהר צוטרייבערטע קאַמאַשען?

„קונדס": דאָס איז אויף פוץ.

קצב: וואָס זענט איהר: אַ גראַשער, אַ העקער, אַ מיקער?

„קונדס": ניין, איך בין אַ זשורנאַליסט.

קצב: וואָסערע פלייש איז דאָס? ביפשטיק, רויט־פלייש, מיטעלריפּ, בראָטען, ראַזבעף, קישקע־מילץ?

„קונדס": ניין.

קצב: אַ טרפה חלק?

„קונדס": כ'בין נישט קיין שום חלק, כ'בין אַ שרייבער.

קצב: וואו שרייבט איהר — אין שחט־הויז?

„קונדס": ניין, אין רעדאַקציע.

קצב: א, כ'ווייס שוין, איהר שרייבט אין בלעטעל!

„קונדס": יאָ.

קצב: וויפיל האַקט איהר אָפּ אַ טאָג?

„קונדס": אַ האַלב זייטעל.

קצב: און איך האַק גאַנצע צוויי זייטלעך אַ טאָג.

„קונדס": איצט לאָמיר רעדען צו דער זאַך. ווי איהר ווייסט שוין, בין איך אַ שרייבער, און איך בין אייך געקומען אינטערוויאוירען, וואָס איז אייער מיינונג וועגען דער שחיטה.

קצב: כ'האָב אַ פשיטשוטשע, אַז פלייש וועט ביליגער ווערען.

„קונדס": וויל קיין בהמות פעהלען נישט. איבערנאַכט וואַקסען נייע בהמות.

„קונדס": וואָס מיינט איהר, די בחורים, וואָס האָבען חתונה פון ליבע?

קצב: ניין.

„קונדס": וואָס דען, די סוחרים, וואָס האָבען נאָך ביז איצט נישט קיין „נאַדזוירען"?

קצב: אויך נישט.

„קונדס": וואָס דען?

קצב: איהר האָט מיך שוין גענוג געטרייבערט נעהמט דעם הולך. וואָרום איך גיי האַקען די זייטען.

צו דער לאדזער יודישע קהלה!
במקום א טרייסט־ווארט

די היינטיגע וואָך האָט די לאָדזשער קהלה געהאַט אַ שווערען פערלוסט; דער לאָדזער אַדוואָקאַט לעווי האָט זיך אָפּגעזאָגט פון יודישען גלויבען און דערמיט האָט די קהלה פערלוירען אַן'עשאַט־צאַהלער.

אין די ווערטער: „קיין גרעסער אומגליק זאָל אייך קיינמאָל נישט געשעהען", זאָלט איהר אַ טרייסט געפינען...

„דער „קונדס"

פינאנציעלער כראך אין יאפאן!

צוליב'ן נייוואַלדיגן אָפּפלוס פון גאָלד קיין אמעריקע האָט זיך יאַפּאַן געמוזט אָפּזאָגן פון גאָלד־פּאַריטעט. דאָס בילד שטעלט פאָר סעם (אַמעריקע) ווי ער שניידט אונטער די זיילען פון דער בריק, אויף וועלכער עס מאַרשירט דער יאַפּאַנישער אימפּעריאַליזם.

(אויסל. הומאָר)

דער טאַטע א פאעט
צו זיין דריי יעהריגען מויק

איך נעם און שרייב: מיין גליקליך קינד!

(ער ווינט שוין ווידער! שטום! געשווינד!)

דו האָסט קיין צרות און קיין טרויער

(זעה, זעה, ער שטופּט אַ טשוואָק אין אויער)

דו לעבסט אָהן זאָרג, אָהן צער, אָהן פּיין

(מיין גאָט, ער שלינגט אַ נאָדעל איין!)

פון אַלץ, פון אַלע האָסטו פערגעניגען

(די טיר! אָט קריכט ער אויף די שטיגען!)

דו ביזט מיין ליכט, דו ביזט מיר טייער

(אָ. גאָט, אָט מאַכט ער דאָרט פייער!)

און יעדע זאַך פון דיר פערשווינדט

(אָט האָסטו! אומגעקעהרט דעם טינט!)

דו ביזט אַ מלאך אָהן אַ פלעק

(אַוועק! לאָז אָפּ דעם קעצעלס עק!)

וואָס קען זיין שעהנער, מילדער, בעסער?

(אוי גוואַלד, ער שניידט זיך מיט אַ מעסער!)

מיין מלאכ'ל מיט זילבער־פליגעל

(אָט נאַ! וואָס קלאַפּט ער דאָרט אין שפּיגעל?)

דו ביזט דעם פריהלינגס ערשטע בלום

(נעהם, גיטעל שנעל און וויש איהם אַרום!)

דו ביזט אַ טויב, דו ביזט אַ רויז

(ער לאָזט נישט שרייבען... וואַרף איהם אַרויס.

ל. לאנדא.

—=:0:=—

„גריפע קאן מען פאראויסזעהן"
אפגעלעגטער רעפעראט
פון ד"ר זלאטישינדער

ביזט געווען אויפ'ן ד"ר זלאַטישינדערס רעפעראַט, אד"ט: „גריפּע קען מען פאַראויס — זעהען"?

— דער רעפעראַט איז דאָך אָפּגעלעגט געוואָרען!

— וואָס רעדסטו? פאַרוואָס?

— ווייל ד"ר זלאַטישינדער איז דאָך אינ'ם טאָג פון זיין רעפעראַט פּלוצלונג קראַנק געוואָרען אויף אַ גריפּע....

דער דאקטאר און דער אדוואקאט
וועמען זאל ער פאלגען?

אַ יוד איז איבערגעפאָהרען געוואָרען פון אַן אויטאָ, נאָך עטליכע וואָכען ליגען אין שפּיטאָל, האָט ער זיך בעוויזען אין דער גאַס אָנגעשפּאַרט אויף אַ קוליע.

— וואָס הערט זיך? — האָבען איהם געפרעגט זיינע בעקאַנטע.

— אַלדאָס גוטס! — האָט דער יוד געענטפערט,

— וואָס הייסט אַלדאָס גוטס, דו געהסט דאָך אויף אַ קוליע? קענסט דען אָהן דער קוליע אויך געהן? — האָט מען איהם געפרעגט.

— דער דאָקטאָר זאָגט, אַז איך קען, און דער אַדוואָקאַט זאָגט, אַז איך קען נישט...

—=:0:=—

א דירה מיט „וויגאדעס"

אַ וואָזשני פון אַ טעאַטער, וואָס וואוינט אינ'ם טעאַטער־בנין, פערדינגט צו יעדען טעאַטער־סעזאָן איין צימער'ל פאַר אַן'אַרטיסט.

פאַר'ן טעאַטער־סעזאָן האָט דער וואָזשני אויפגעגעבען אַן'אַנאָנס אין דער צייטונג מיט אַזאַ אינהאַלט:

„אַ שעהן ליכטיג, מעבלירט צימער מיט אַ בעזונדערן איינגאַנג פערדינגט איך אייבעם בעסער צוויי אַרטיסטען, — טעאַטער אויפ'ן אָרט".

רעדאַקטאָר האַלטערמאַן, איז בעשטימט געוואָרן אַלס פיהרער פון דער רע־פובליקאַנישער אָרג. רייכסבאַנער.

אויבען רעכטס: אַ דענקמאַל פאַר׳ן פעניג. כדי אָנ־דענקען די בעפעלקערונג צו שפּאָרזאַמקייט האָט דער מאַגיסטראַט פון אַ קליין דייטש שטעטעל געשטעלט אַן אָריגינעלען דענקמאַל פאַר׳ן פעניג.

אינדערזייט לינקס: ענריקא ראַסטעלי, דער וועלט־בעריהמטער זשאָנגלער איז געשטאָרבען אין על־טער פון 35 יאָהר.

אונטען רעכטס: בילדער פון דער גרויסער פער־פלייצונג אין די מזרח - געביטען פון דייטשלאַנד.

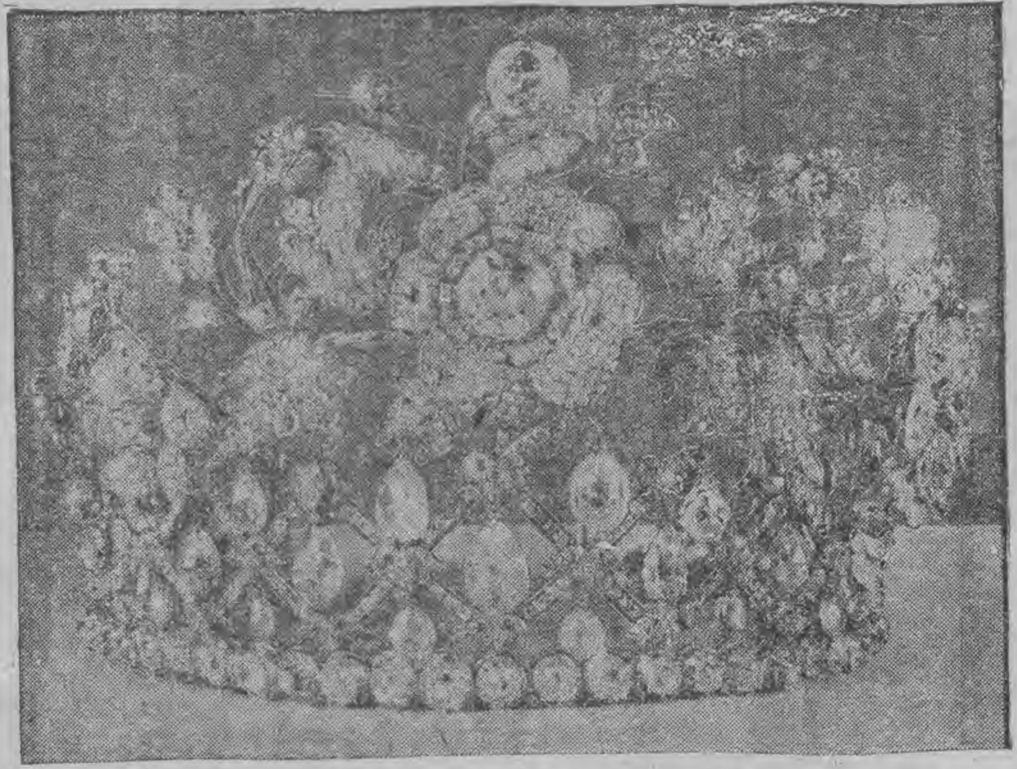

די קרוין פון די בייערישע קעניגען ווערט פערקויפט אויף אַ ליציטאַציע אין לאָנדאָן.

געאָרג פאָן אַמפּעטדאַ, בעקאַנטער דייטשער שרייבער איז געשטאָרבען

דר. הערמאַן רעבעלינג, דער נייער דירעקטאָר פון ווינער בורג־טעאַטער

צוויי נייע שעהנהייטס־קעניגינס. לינקס די שענסטע פראַנצויזקע עליאַן זשאַרד, רעכטס דאס שענסטע דייטשקע מיידעל הערטאַ ליפּמאַן.

אויסצייכנונג פאַר אַ געלעהרטע פרוי. פּראָפ. ד״ר מאַרגאַרעטא ביבער האָט בעקומען אַ בעדייטענדע אַמעריקאַנישע סטיפּענדיע פאַר איהרע אַרבייטען אויפ׳ן געביט פון אַרכעאָלאָגיע.

אויבען לינקס: דער ערשטער שניי אין בערלין. די גאַסען פון דער שטאָט ווערען שוין גערייניגט.

אינדערזייט רעכטס: די טעניס־מייסטערין צילי אוי־סעם מיט דעם ריזיגען בעכער, וועלכען זי האָט געקריגען אַלס פּרייז.

אונטען לינקס: אַ מערקווירדיגער שפּרונג, צום סע־זאָן פון די ווינטער־ספּאָרטען.

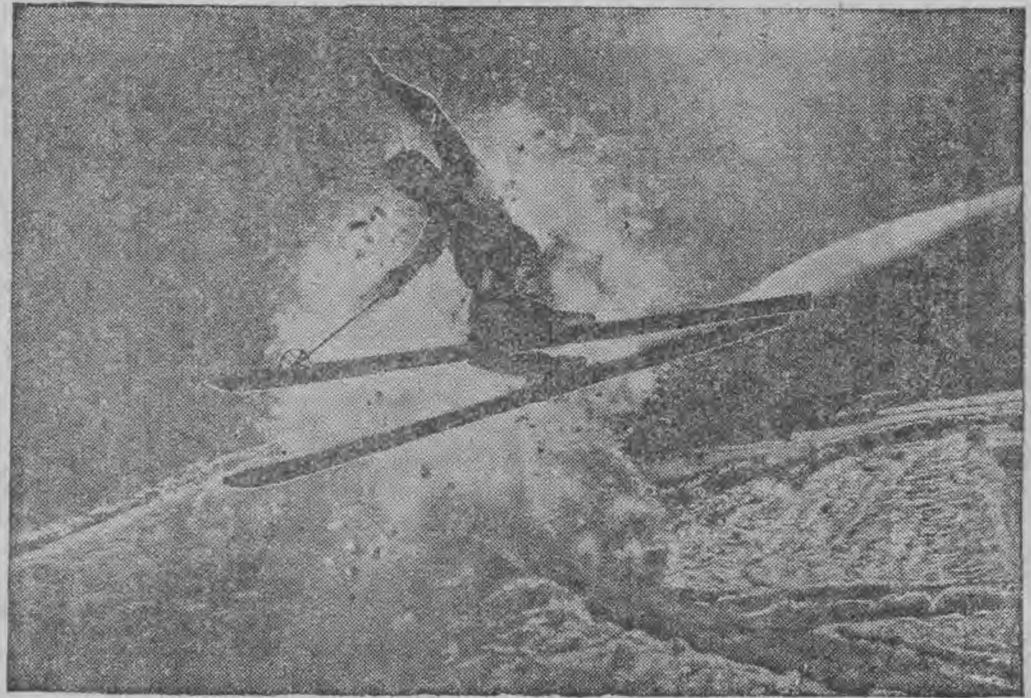

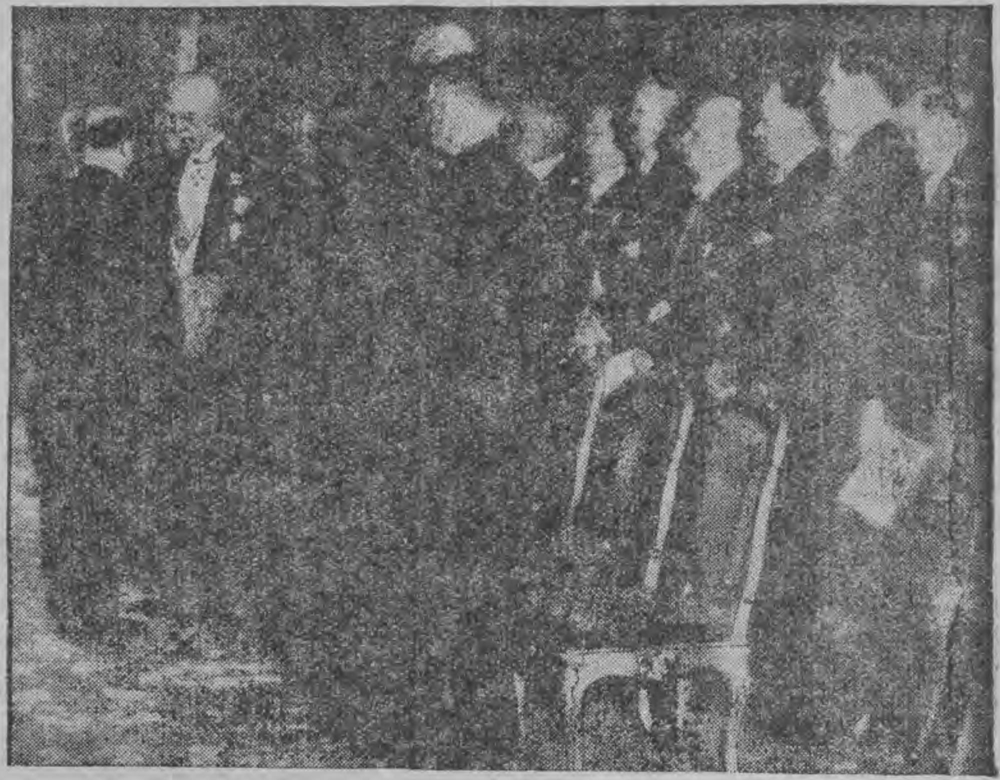

אויבען רעכטס: קעניג גוסטאוו פון שוועדען ( ) גיט איבער די נאבעל־פרייזען די לאורעאטען פון יאהר 1931.

אינדערזייט רעכטס: דער באוואוסטער ענגלישער פאליטיקער ווינסטאן טשערטשיל וועלכער איז שווער פערוואונדעט געווארען ביי אן אויטא־קאטאסטראפע.

אונטען רעכטס: אמעריקאנער טראדיציע. פ. ע. ג. ט. הובער ( ) קריגט ווי אלע פרעזידענטען יעדעס יאהר צוגעשיקט פון שטאט מעין, קארטאפעל אויף ווינטער.

דענקמאל פאר די געפאלענע אקעאן - פליהער. דער דענקמאל ווערט געשטעלט דורך דער איטאליענישער רעגירונג אויפ'ן ברעג ים אין בראזיליען.

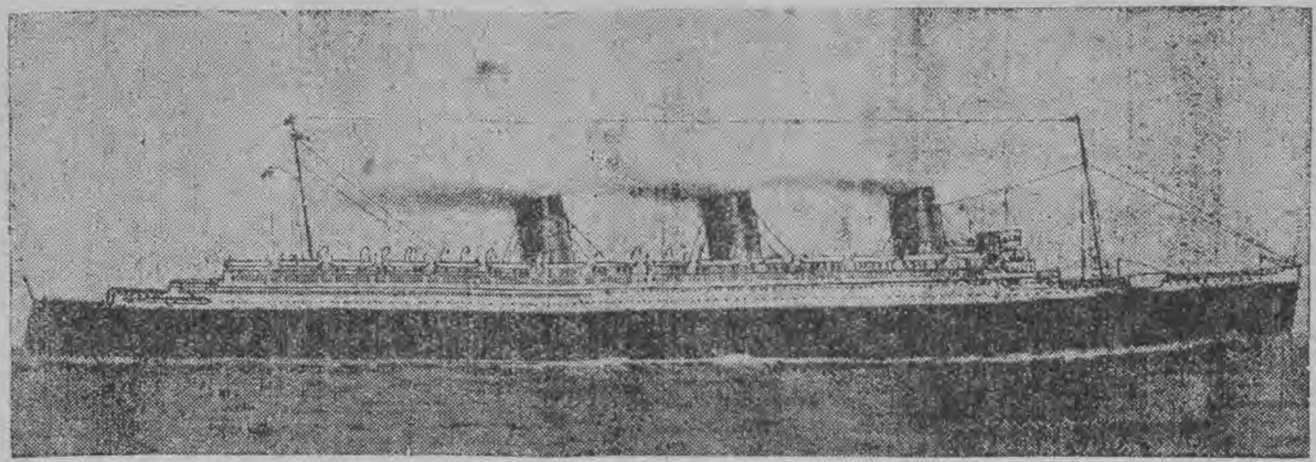

אפגעשטעלט דעם בוי פון גרעסטען דאמפער אין דער וועלט. דער דאמפער איז געבויט געווארען דורך דער געזעלשאפט „קונארד־ליין".

דער פערסישער פארלאמענט אין טעהעראן איז צושטערט געווארען פון א שרפה.

אויבען לינקס: צוליב דער רעדוקציע פון די לערער אין דייטשלאנד האט מען אין א סך שולען געמוזט ליקווידירען צו עטליכע קלאסען און די שילער אריבערפיהרען אין אנדערע ערטער. דאס בילד ווייזט א קלאס, וואס געפינט זיך אין א זאל פון רעסטאראן.

אינדערזייט לינקס: הינדענבורג זאל איינגעלאדען ווערען קיין אמעריקא? דער דעמ. רעפ. קאלינס, וועל־ … עט מ'זאל הינדענבורג'ן אפיציעל איינלאדען קיין וואשינגטאן.

אוי… …נקס: שטארקע שניי־שטורעמס שטערען דעם פערקעהר אין די אלפען־בערג.

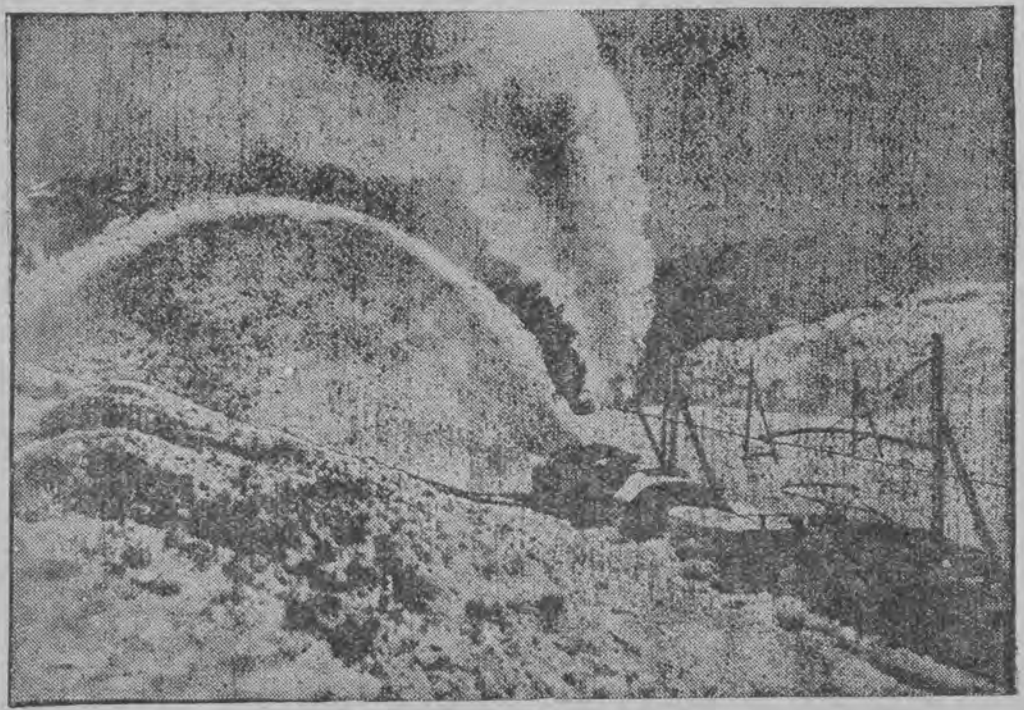

ברוך שפינאזא — דער ריז פון דער געטא

נישט נאר סוחרים און רבנים האבען געלעבט אין די אמאליגע געטאס נאר אויך דענקער און פילאזאפען. — ברוך שפינאזא'ס לעבען אין דער אמסטערדאמער געטא — זיין חינוך און זיין בילדונג. — די האפענונג, אז ער וועט זיין א גרויסער רב ביי יודען. — שפינאזא ברעקעלט זיך פון דער יודישער שול און חבר'ט זיך מיט גוי'אישע פריידענקער. — די מאראנען אין אמסטערדאם האבען געהאלטען. אז שפינאזא פערראט זייער גלויבען. — דער לעצטער חשבון צווישען די געטא־יודען און שפינאזא.

פון ש. ראזענפעלד

נישט בלויז גרויסע סוחרים, גרויסע לומדים, רבנים און מקובלים האט דאס געטא־יודענטום ארויסגעבראכט, נאר אויך גרויסע דענקער. און דאס יודענטום פון אמסטערדאמער געטא האט אין 17־טען יאהרהונדערט צו דער וועלט געבראכט איינעם פון די גרעסטע פילאזאפען פון אלע צייטען. זיין נאמען איז ברוך שפינאזא.

איינער פון די גרעסטע איז ער געווען, אלס דענקער און פילאזאף; און איינער פון די גרעסטע אויך אלס מאראליש פערזענליכקייט. איינער פון די שטרענגסטע און אויפריכטיגסטע אמת־זוכער איז ער געווען, און אויך איינער פון די מעכטיגסטע, וואס זענען בעשטאנען אויף זייער אמת, ביי אלע אומשטענדען. איינער פון די ווייניגע, וואס האבען געזוכט צו שוינען די אנשויאונגען און רעליגיעזע געפילען פון די מאסען־מענשען — דערפאר האט ער אלע זיינע ווערק געשריבען אויף לאטיין, וואס נאר געלערנטע האבען געניצט און פערשטאנען, אבער קיינמאל האט ער נישט געחנפ'עט די דאזיגע אנשויאונגען, ווי ס'האט געטון דער פראנצויזישער פילאזאף דעקארט פאר איהם, און קיינמאל האט ער נישט געלאזט לכבוד די דאזיגע געפילען, ווי דאס האט געטון דער גרויסער דייטשער פילאזאף, לייבניץ, נאך איהם. ער האט געוואוסט און איז איבערצייגט געווען, אז זיין פילאזאפישער אמת איז דער אמת'דיגסטער פון אלע פילאזאפישע אמת'ן פאר זיין צייט און אין זיין צייט, פונדעסטוועגען איז ער געבליבען בעשיידען און פשוט, ווי יעדער אנדערער בשר ודם, און נאך מעהר...

א מענש איז ער געווען, און ווי א מענש האט ער פערמאגט אלע מענשליכע חושים. און אלע די פערגעניגענס, וואס דער מענש קאן דערגרייכען דורך זיינע חושים, אויף אן'אנשטענדיגען וועג זענען איהם נישט טריף. אין דער יוגענט איז איהם נישט פרעמד די לוסט צו כבוד, צו רייכקייט און צו מאכט. אבער גיך זעהט ער אין די ווערטלאזיגקייט פון די אלע „גליקען", און נישט בלויז בעמיהט ער זיך פון שטרעבען צו זיי, נאר ער ענטלויפט פון זיי, אפילו ווען זיי קומען איהם צו האנט... ער בעט דערום, אז נאך זיין טויט — ווען ער האט שוין אפילו קיין מורא נישט געהאט פאר פערפאלגונגען — זאל מען זיין הויפט־ווערק: די „עטיק", דרוקען נישט אויף זיין נאמען, נאר מיט א פסעוודאנים — א „פאלשען נאמען". און ווען מ'ריבט פערערער לייגען איהם פאר א שטענדיגע פענסיע, כדי ער זאל האבען פון וואנען צו לעבען און נישט דארפען טון קיין פיזישע ארבייט (ער האט געשליפט ברילען־גלעזער), כדי צו פערדינען זיין חיונה, האט ער זיך דערפון אפגעזאגט. און אז מ'האט איהם פארגעלייגט צו ווער'ען א פראפעסאר פאר פילאזאפיע אין היידעלבערגער אוניווערזיטעט, האט ער זיך אפגעזאגט פון דעם כבוד, הגם זיין פיזישע ארבייט איז געווען געפעהרליך פאר זיין שוואכען געזונט, ווייל ער האט געליטען פון שווינדזוכט, וואס ער האט גע'ירשנט פון זיין מוטער, און דאס איינאטעמען גלאז שטויב איז געווען פאר איהם לעבענס־געפעהרליך.

ווי איינער פון די אלטערטימליכע נזירים שטייט ער דא פאר אונז. לעבט פון זיין ארבייט. לעבט, ווי ער לערנט אנדערע ווי אזוי צו לעבען — אויסגעטוט פון אלע ערדישע פערגעניגענס און ערדישע פריידען, נישט ווייל זיי זאלען זיין פערבאטען, אדער שעדליך, נאר ווייל זיי זענען נישט ווערט, דער מענש זאל זיך בעמיהען אום זיי און אפפערן צייט פאר זיי.

ווארום דאס גרעסטע פערגעניגען פאר א מענשען איז דערווערבען נייע און נייע ידיעות איז די פערשידענע חכמות, וואס די וועלט קען. און דאס העכסטע גליק פון מענשען בעשטעהט אין —

דערקענען און אנהאלטען דעם גרויסען אמת וועגען דער איינהייטליכקייט פון גאט און וועלט; אדער גאט אלס וועלט; דאס בעגרייפען די נאטור־געזעצען, אדער די געזעצמעסיגקייט אין דער נאטור, ווי די אינעווייניגסטע טבע פון דער געטליכקייט, און אז די וועלט פיהרט זיך לויט פאראויס־בעשטימטע געזעצען, אדער אורזאכען, אבער נישט לויט פאראויס־בעשטימטע צילען א. ד. גל., א. ד. גל., ווי עס לערנט זיין פילאזאפיע.

נישט צו רעדען פון אנהענגער — די האט ער בעקומען ערשט אין הונדערט יאהר ארום נאך זיין טויט. אבער ער אליין איז גליקליך געווען און גליקליך געלעבט מיט זיין דערקענטניש פון גאט דעם שאפער, דעם שטענדיגען, אומאויפהערליכען שאפער, וואס הערט נישט אויף צו בעניי'ען די וועלט, וואס געפינט זיך נישט אויסער איהם, נאר איז איינס מיט איהם. און די אינטעלעקטועלע ליבע צו גאט און, ממילא, צו אלץ, וואס האט בעטייט, איז די העכסטע דערגרייכונג פון מענשען און דאס העכסטע גליק זיינס. בלויז צו דעם גליק האט ער געשטרעבט, און בלויז דאס גליק — קיין אנדערס האט ער נישט אנערקענט — האט ער דערגרייכט אין העכסטער מאס...

„אזוי איז דאס גאט־זוכען און די געטליכע אמת'ן, דער קערן פון דער פילאזאפיע, וואס קומט ארויס פון יודען. די דאזיגע פילאזאפיע אנערקענט נישט יענע פילאזאפען, וואס לייקענען דאס זיין פון דער געטהייט. ווארים אויך דאס לעבען פון פרט און דאס גאנצע טאן זיינס, זענען שטענדיג געווען בעאיינפלוסט פון רעליגיעזע געדאנקען. דער יוד הויבט־אן דעם טאג מיט דאווענען און לאזט־אויס מיט דאווענען. אויף יעדען צופאל אין לעבען מאכט ער א ברכה: אויף געבורט און אויף טויט; אויף געזונט ווערען פון א קראנקהייט און אויף גרעסטע־וועט ווערען פון א סכנה; אויף הנאה האבען פון א מאכל אדער א משקה און אויף זעלטענע נאטור־ערשיינונגען — ווארים אין אלץ זעהט ער די געטליכע השגחה און דעם אויבערשטענ'ס ווילען. די פערשידענע מצוות בעשטימען אויספיהרליך יעדען טריט און יעדע בעוועגונג פון יו'ען און דערמאנ'ען איהם אלע מינוט, אז די וועלט איז נישט הפקר און אז דער מענש טוט גאט'ס ווילען. זיין שטרענג־מאראלישע אויפפיהרונג איז אלזא ארויסגעקומען פון דער מעכטיגער השפעה, וואס די רעליגיע האט גע'האט אויפ'ן לעבען פון יודישען פאלק. גוטסקייט און גנאד — דאס איז איין זייט פון רעליגיעזער פרומקייט. און די יודישע ליטעראטור איז פול מיט געדאנקען וועגען גאט'ס הייליגקייט. און נישט בלויז געלערנטע האבען זיך אויסגעצייכענט מיט אזא געהויבענער מאראל, נאר אויך די ברייטע מאסען. אויך זייער מאראלען כוח, וואס קיין שום רדיפות און קיין שום יסורים האבען נישט געקענט ברעכען, קאן מען נישט אוועקמאכען מיט דער האנט" (פריידענטאל).

און די דאזיגע רעליגיעזע און מאראלישע אנשויאונגען האבען אויך בעהערשט די יודישע געמיינדע אין אמסטערדאם, וואו שפינאזא איז געבוירען, געוואקסען און זיין ערשטע בילדונג בעקומען. יונג איז נאך די אמסטערדאמער קהלה געווען, ווען שפינאזא איז געבוירען געווארען (די אייגענטליכע „גרינדונג" איז פארגעקומען אין 1598 און שפינאזא איז געבוירען געווארען דעם 24־טען נאוועמבער, 1632). זיינע עלטערן זענען אהערגעקומען, אנטלאפענע פון שפאניע, וואו די אינקוויזיציע האט געווילדעוועט און האט גע'משפט מיט פייער יענע, וואס זענען טריי געבליבען דעם יודענטום.

„ניי ירושלים" — האבען די אנטלאפענע יודען גערופען די שטאט אמסטערדאם, ווייל דא האבען זיי פריי געקאנט לעבען און פריי גאט־דינען — צוליב וואס זיי האבען פערלאזען זייער געליבט פאטערלאנד: שפאניע. זיינע עלטערן זענען געווען זעהר אנגעזעהענע מענשען אין דעם נייעם יודישען ישוב, און זיין פאטער איז שטענדיג געווען איינער פון די פרנסים פון דער קהלה. אין שול, אדער „תלמוד תורה", צי אין דער ישיבה, האט ער גע'לערנט יודישע למודים פון אזוינע די גרויסע רבנים ווי מנשה בן ישראל, שאול מארטארא און יצחק אבוהב. די ישיבה איז געווען בעריהמט אין דער דעמאלטדיגער יודישער וועלט. און וואס די קינדער האבען נישט דערלערנט אין ישיבה — און אויך וועלטליכע לימודים — האבען זיי געלערנט אין דער היים פון פריוואטע לעהרער.

און ברוך שפינאזא בעקענט זיך מיט דער יודיש־פילאזאפישער ליטעראטור פון מיטעלאלטער נאך כמעט אין זיין פריהער יוגענד. דער „מורה נבוכים" פון רמב"ם די ספרים פון רבי יהודה אל־פאכר, פון רלב"ג, פון אברהם אבן־עזרא, פון רבי חסדאי קרשקש א.אז.וו., נעהמט ער דורך ביז זייערע טיפסטע טיפען, און דא בעגע[...]ט ער צוערשט דעם געדאנק אז דער הויכער לימוד, וואס פיהרט צו דערקענען גאט, איז די וויכטיגסטע בעשעפטיגונג פאר'ן מענשען; אז די ליבע צו גאט ברענגט דעם מענשען דאס העכסטע גליק; אז די נביאים זענען פונקט אזוינע מענשען, ווי אלע אנדערע, נאר אייניגע אייגענשאפטען זייערע זענען ענטוויקעלט און געשטייגערט מעהר און העכער, ווי דיזעלבע אייגענשאפטען זענען ענטוויקעלט ביי פשוטע מענשען; אז נסים, וואס געשעהען, ענדערען נישט דעם נאטירליכען גאנג פון דער נאטור, — ווייל לכתחילה איז די געזעצמעסיגקייט פון דער נאטור אזוי געארדענט געווארען, אז אין א געוויסען מאמענט זאל ארויסקומען אזא און אזא בעשעהעניש, וואס זעהט נאר אונז אויס ווי אן'אפנייג פון דער נאטירליכער געזעצמעסיגקייט... און ביי אנדערע פון די מיטעלאלטערליכע יודישע פילאזאפען בעגעגענט ער שוין דעם געדאנק אז די געטליכקייט איז „איינע און איז אלץ"; אז זי מאכט פול די גאנצע וועלט; אז זי איז די אינעווייניגסטע סיבה, וואס האט געבראכט די וועלט צו זיין: אז „גאט איז דער איינער, וואס איז אלצדינג", וואס „ער איז אין אלץ און אלץ איז אין איהם" —

שוין אין דער יוגענד, ווי געזאגט בעקענט ער זיך מיט די אלע געדאנקען און שפעטער ענטוויקעלט ער זיי ווייטער, ביז א גאנצען פילאזאפישען סיסטעם. דערצו פערנעהמט ער זיך גרינטליך מיט תלמוד און מיט'ן תנ"ך, לויט וואונקען און אנווייזונגען פון אבן־עזרא קומט ער צו דער ביבעל־קריטישער פראגע:

— ווער האט געשריבען דעם תנ"ך און ווען האט מען איהם געשריבען?

און וואס מעהר ער פערטיפט זיך אין טעקסט פון תנ"ך, אין דער פארם פון דער שפראך, אלץ שטארקער ווערט ביי איהם די איבערצייגונג אז די טראדיציע איז, אין דעם פרט, נישט ריכטיג, און דאס הייסט, אז נישט משה האט געשריבען די גאנצע תורה, ווי מיר האבען זי פאר אונז, און נישט איז אונז די תורה „געגעבען געווארען" אין דער צייט, וואס מיר גלויבען אז מ'האט זי אונז געגעבען, אזוי מיט דער תורה, אזוי מיט די אנדערע ספרים פון תנ"ך, און בעקאנט מיט די געדאנקען פון די יודישע פילאזאפען פאר איהם לייקענט ער אפ די עקזיסטענץ פון גייסטיגע בריאים, ווי מלאכים, שדים א.ד.גל. און קלאר פארוואס. ווי לאנג מ'האט געגלויבט אז גאט האט בעשאפען די וועלט, אבער ער איז אפגעטיילט פון איהר, איז איבער איהר, און צווישען גאט און וועלט ליגט א תהום, האבען מענשען געפרובט דעם תהום צו פערשיטען, כדי צו שאפען אן'איבערגאנג פון גאט צו וועלט. האט מען געשאפען א גאנצע מחנה אזוינע מיני בריאים, רוחניות'ן, וואס שטעהען מיט די פיס אויף דר'ערד, און מיט'ן קאפ שפאר'ען זיי אן אין הימעל; זיי זענען עס די פערמיטלער צווישען דעם ערדישען מענשען און דעם הימלישען גאט. זיי — די מלאכים, די שדים, די רוחות, יעדער מיט זיין ריינעם אדער אומריינעם כוח יעדער מיט זיין גוטער אדער בייזער שליחות. נעהמט מען אבער אן די איינהייטליכקייט צווישען גאט און וועלט, אדער בעגרייפט מען די „געטליכקייט אלס וועלט", אדער לעבענסקראפט פון דער וועלט — דאן איז וועלט און גאט איינס, דאן איז נישט נויטיג די פערמיטלונג צווישען זיי, און די אלע מחנות „רוחניות'ן", סיי מלאכים און סיי שדים, ווער'ען איבעריג, נישטא מעהר קיין בעדערפעניש אין פערקערפערטע גייסטליכקייטען און נישט אין קיין פערגייסטיגטע קערפערליכקייטען, אזוינע געדאנקען ברענגען צום וואקלען דעם גאנצען יסוד פון פיל פראקטישע מצוות, וואס מאכען אויס דעם תמצית פון ארטאדאקסישען יודענטום.

און שפינאזא, די האפנונג פון זיינע רביים אז דא געט־אויף א נייער שטערן אויפ'ן יודישען הימעל, הויבט אן זיך פערהאלטען לייכטזיניג צו די בעפעהלען פון דער יודישער רעליגיע; ער בעוויזט זיך נאר זעלטען אין שוהל און אין בית־המדרש; ער פערקעהרט מיט קריסטליכע פריידענקער, וואס האבען דעמאלט געהאט זייער'ע נעסטען אין האלאנד, און הערט־אויף צו זיין אפגעהיט אין כשר און טריף, און ווי אפגעהיט ער איז אויך און ווי אפגעשיידט פון זיינע אמאליגע רביים און חברים ער איז אויך, פאלען דאך פון זיין מויל ווערטער ווי פונקען, וואס פערצערען און ברענ'ען אויס דאס ארט, וואו זיי פאלען... יונגעלייט ווער'ען נתפקר, עלטערע הויבען זיך אן צו פערטראכטען... און אז די זאך דערגעהט צו זיינע רביים, דערגעהט צו די פרנסים פון דער יונגער קהלה אין אמסטערדאם, ווערט א מהומה צווישען די יודען, מען זאל דאס דאך בעגרייפען:

כמעט די גאנצע יודישע קהלה אין אמסטערדאם איז בעשטאנען פון מאראנען, וואס זענען אויסגעשטאנען אלע ליידען פון דער אינקוויזיציע, אבי אנצוהאלטען זייער יודישקייט; נישט געווען אין אמסטערדאם כמעט קיין איינציגע פאמיליע, וואס זאל נישט האבען א נאהענטען אדער ווייטען קרוב אין די בעגעל פון דער אינקוויזיציע אין שפאניען, וואס זאלען נישט פאקטיש פערגיסען זייער בלוט פאר זייער יודישקייט. פריש איז נאך געווען אין זכרון פון אלע די אויט־דא־פע מיט איהרע מענשליכע קרבנות. שפינאזא אליין האט געוואוסט צו דערציילען פון אזא איינעם, וואס מ'האט כמעט אין זיין צייט לעבעדיג פערברענט פאר זיינע רעליגיעזע איבערצייגונגען — ווי טייער איז זיי, נאך דעם אלעם, געווען זייער אמונה!...

און דא קומט אן'אייגענער מענש און פערדאכט די רעליגיע פון זיינע עלטערען!

פון קיין רעליגיעזער טאלעראנץ האט די דעמאלסדיגע וועלט נישט געוואוסט, נישט אין דער קאטוילישער און נישט אין דער פראטעסטאנטישער וועלט האט מען נישט געוואוסט דערפון, אומעטום אפילו אין דער פרייער האלאנד האט מלוכה געשטראפט פאר רעליגיעזער כפירה. אלע האבען פאלש געגלויבט, אז די שטראף וועט ווירקען אויף אנדערע, זיי זאלען זיך האלטען פון ווייטען פונ'ם געפעהרליכען אפיקורס, אזוי האבען אויך געגלויבט די אמסטערדאמער יודישע רבנים און פרנסים.

און אז זיי האבען דערהערט, אז שפינאזא איז אליין א געפעהרליכער אפיקורס און צוליב איהם געהען אויך אנדערע אראפ פון וועג, האט מען איהם גע'לאדען שפינאזא'ן צום בית־דין, עדות האבען בעשטעטיגט די בעשולדיגונג, וועלכע ער אליין האט אויך נישט געלייקענט, מ'האט געפרובט איהם אומקעהר'ען אויפ'ן גוטען וועג. אי מיט גוטען, אי מיט בייזען. אז דאס האט נישט געהאלפען, האט מען איהם פריהער אריינגעלייגט אין א „קליינעם חרם", בלויז אויף דרייסיג טעג. און אז די דרייסיג טעג זענען אוועק און ער האט קיין תשובה נישט געטון, האט מען אויסגערופען אויף איהם דעם גרויסען חרם, וואס איז פערפאסט געווארען נאך אין אנהויב פון מיטעלאלטער און איז פול מיט מיאוסע קללות און תוכחות, וואס לאזען זיך נאר אויסדריקען אין ווערטער. דאס איז געשעהען לויט דער פאדערונג פון די פרנסים, אדער „תקיפים", פון קהל, וואס האבען נאך געהאט א בעזונדערען חשבון מיט'ן יונגען שפינאזא'ן: ער האט זיי נישט געפאלגט און קריטיקירט זייער'ע האנדלונגען. (ז. בערנפעלד, „בני עליה", שפינאזא.)

בעת מ'האט אויסגערופען דעם חרם, איז שפינאזא דערביי נישט געווען. און אז ער איז געווארען דערפון, איז ער געבליבען גאנץ רוהיג — ער האט אויך ביז איצט געהאט א קנאפען פערקעהר מיט יודען, פונדעסטוועגען האט איהם דער פאקט מצער געווען און פון דעם צער איז אויסגעוואקסען ביי איהם אין הארצען א שנאה צו יודען און יודענטום.

אבער זעהענדיג, אז שפינאזא איז געבליבען גלייכגילטיג צום חרם, האבען זיך די קהלה־פארשטעהער געווענדעט צו דער מאכט, איהר בעווייזען אז שפינאזא'ס אויסטייטשען דעם תנ"ך איז א געפאהר נישט בלויז פאר'ן יודענטום נאר פאר'ן קריסטענטום אויך. און די בעווייזען האבען געהאט א ווירקונג: מען האט שפינאזא'ן ארויסגעשיקט פון דער שטאט אויף עטליכע חדשים.

דערמיט איז אפגעשלאסען דער חשבון פון דעם אמסטערדאמער יודענטום מיט שפינאזא'ן, מעהר איז צווישען זיי נישט פארגעקומען קיין בעגעגעניש. אבער דערמיט איז נישט פערענדיגט שפינאזא'ס לעבען און ווירקען און אויסחפר'ען אנדערע, נישט־יודישע חרמות, אויב נישט אויף זיך, איז אויף זיינע ספרים.

נייע ענטדעקונגען — א מיטעל געגען עפידעמישע קראנקהייטען

(ענדע פון דער 7־טער זייט)

באקטעריעס, זיי צעפלאדיען זיך דארטען אין ריזיגע מאסען און פערניכטען די געפעהרליכע באקטעריען.

און איצטער קומט פראפעסאר קענדאל און מאכט א נייע דאפעלטע ענטדעקונג, ערשטענס, האט ער ענטדעקט, אז בייטענדיג די קולטור קאן מען געוועהנליכע באקטעריען פערוואנדלען אין פערניכטענדע; און נישט־זעהבארע באקטעריען פערוואנדלען אין געוועהנליכע באקטעריען.

פראפעסאר קענדאל איז אויף אזא אופן געווען דער ערשטער, וועד עס האט דערזעהען אין מיקראסקאפ אזעלכע באקטעריען, וועלכע מען האט פריהער נישט געזעהען, און, צווייטענס איז דא א סברא, אז באקטעריען פערניכטען זיך אליין. אזעלכע באקטעריען, ווי די דיפטעריע־באצילען, למשל, וועלען זיך אליין נישט פערניכטען. ער קאן אבער בעהמען עטליכע טראפענס פון דער קולטור, וואס ענטהאלט די זעהבארע דיפטעריע־באצילען און אריבערטראגען זיי אין זיין ספעציעלער קולטור, וואו די באצילען פערוואנדלען זיך אין פערניכטער, און דערנאך קאן ער נעהמען עטליכע טראפענס פון דער צווייטער קולטור פול מיט פערניכטער און אריבערטראגען זיי אין דער ערשטער קולטור וואס איז פול מיט די באצילען; וועלען די פערניכטער וואס זענען ענטשטאנען פון די באצילען פערניכטען די באצילען.

איז אבער א חוץ דעם, וואס אט די ענטדעקונג האט א גרויסע וויסענשאפטליכע בעדייטונג פון דעם ביאלאגישען שטאנדפונקט ליגען דא אויך זעהר גרויסע מעגליכקייטען צו קורירען אנשטעקענדע, אדער עפידעמישע קראנקהייטען, מען זאגט, אז מען האט שוין צו פאר מאל געפרובט אנצווענדען דעם פערניכטונגס־פעריאד, צו קורירען אנשטעקענדע קראנקהייטען, און די רעזולטאטען זענען געווען פיל פערשפרעכענדע.

ר׳ אברהם אבא׳של און ר׳ נפתלי כ״ץ פון פויזנא ז״ל

(פאלקסטימליך) — פון בן ציון פיגאז

ווען ר׳ אברהם אבאשל איז נאך גאר יונג געווען, איז ער תמיד געווען פערטיפט אין די למודים, און זיין מויל האט נישט אויפגעהערט פון תורה און תפילה. געשלאפען איז ער ס״ה פיר שעה אין מעת לעת. האט איהם עמיצער געשטעלט א פראגע:

— סטייטש, עס איז דאך א בפירוש׳ער פסוק: ישנתי „אז" ינוח לי און „אז" איז דאך בגמטריה אכט. האט ער ז״ל א שמייכעל געטון און געענטפערט אז: ביי א מענשען מיט „דעת" דארף יעדער טאג זיין „ראש השנה", ער דארף זיך זעהען געמשפט יעדען טאג, או ביי ראש השנה שרייבט די הייליגע גמרא: אז בידע טעג איז „כיומא חדא אריכתא דמי" ווי איין לאנגער טאג, קומט שוין אויס אז מען דארף שלאפען נאר פיר שעה אין מעת לעת.

ווען ס׳איז שוין געווען שגור בפיו, גאנץ ש״ס בבלי און ירושלמי און ער האט שוין געוואוסט אויף אויסענווענדיג אלע אר׳בע שלחן-ערוך׳ס, מיט די אלע נושא כלים, חוץ תוספתא ספרא און ספרי האט ער דערפיהלט א גרויסען דורשט נאך גאטס ווארט, און אלע מאל האט ער אויסגעשריען: „צמא אנכי לדבר ד׳" (איך בין דורשטיג נאך גאטס ווארט).

האט ער זיך אוועקגעזעצט לערנען „נסתר" האט ער דורכגעלערנט „קבלה" ביז ס׳איז איהם קלאר געווארען יעדער מסתורין און די אלע פערבארגענע ערטער האבען איהם געלויכטען, ווי די זון אין מיטע זהעלען טאג. האט ער ערשט דעמאלט דערפיהלט א גרויסען דורשט נאך גאטס ווארט און סתם נאך געטליכקייט, האט מען איהם מודיע געווען בחלום, אז ער זאל געהע צו ר׳ נפתלי פון פויזנא, וועט ער וויסען ווי אזוי צו שטילען דעם דורשט.

איז ער באלד אוועק אהין און איז אריינגעגאנגען צו ר׳ נפתלי׳ן מקבל שלום זיין.

פרעגט איהם ר׳ נפתלי: מה שמך?

ענטפערט ער: איך הייס אברהם אבא.

— זעהר א שעהנער נאמען — זאגט ר׳ נפתלי — אברהם, איז אב המון גוים. און אבא, איז אב בחכמה, דערווייל קוקט זיך ר׳ אברהם אבאשל מעהר צו, דערזעהט ער אויף ר׳ נפתלי׳ס קאפ ברענט יעדער דבור וואס געהט ארויס פון זיין הייליג מויל א ליכט. האט ער זיך זעהר געוואונדערט דערויף. פרעגט ער איינעם: וואס איז עס עפעס אויף ר׳ נפתלי׳ס קאפ?

קוקט איהם יענער אן פערוואונדערט או זענט-פערט: גארנישט. איך זעה נישט אויף זיין קאפ גארנישט.

ווענדעט ער זיך צו א צווייטען, א דריטען אבער קיינער — חוץ איהם זעהט גארנישט. דאנקט ער און לויבט דעם רבונו של עולם פאר דער גרויסער זכיה, וואס ער האט איהם מזכה געווען צו זעהען דאס וואס אנדערע זעהען נישט.

טראכט ער: נאכצופארשען און זעהען די עובדא פון ר׳ נפתלי כ״ץ, ווי אזוי ער דינט גאט, צו וויסען ווי אזוי ער האט דערגרייכט די גרויסע זכיה פון „נר דדולק על ראשו", (א ליכט ברענט אויף זיין קאפ).

קוקט ער זיך צו, צו זיין דאווענען.. אמת׳ע תפילה, אז עבודה שבלב ווי ס׳דארף צו זיין, אבער, נישט אויף אזוי אנ׳הויכער מדרגה זוכה זיין צוליב דעם צו „נר דולק על ראשו".

קוקט ער זיך צו, צו זיין עסען:

דער טיש איז געגרייט מיט מעדני מלך. און ער, ר׳ נפתלי ז״ל, איז נישט נהנה אפילו באצבע הקטנה. דז טיש, אנ׳אמת׳ער מזבח רק לגבה פון גאטס וועגען.

אבער דערפאר זוכה זיין צו א ברענדיגער ליכט אויף זיין קאפ, איז ער געווען זיכער, אז נישט, און ער האט געזוכט גרעסערע עובדות.

האט ער זיך צוגעקוקט צו זיין לערנען, ווי איז ווי פון גאט׳ס מויל אויפ׳ן בארג סיני.

ער האט זיך צוגעקוקט צו זיין שלאפען: גע-זעהען ווי מען בעט איהם אויס א ווייך געלעגער, און ער לעגט זיך אויף דער הולצער ערד און א שטיין צוקאפענס.

אבער מיט זיין הייליגען חוש, האט ער, ר׳ אברהם אבא׳של ז״ל געפיהלט, אז ס׳איז ביי ר׳ נפתלי׳ן פערהאן נאך אגרעסערע עובדא, וועלכע מ׳דארף זי לערנען ביי איהם און צוליב וועלכער מ׳האט איהם מודיע געווען געהען צו איהם. איז ער מתפלל צו השי״ת, אז ער זאל איהם עפענען די אויגען און ער זאל שוין זעהע ודי אמת׳ע „עבודת ד׳" פון ר׳ נפתלי׳ן, צוליב וועלכער ער האט זוכה געווען, צו „נר דולק על ראשו".

זיצט ער אזוי פערטיפט אין די מחשבות׳ן ביז חצות הלילה.

פיהלט ער א גרויסען שטורעם און א ברומען אין פערשטארקטען לייב.

ער עפענט אויף זיינע ליכטיגע אויגען דער-זעהט ער ר׳ נפתלי׳ן, ווי ער ריכט אפ חצות און זינגט שירי תהלה (לויב-לידער) צו גאט. האט ער ערשט פערשטאנען די גרויסע עובדא פון ר׳ נפתלי כ״ץ און ער האט שוין משיג געווען צוליב וואס ר׳ נפתלי האט זוכה געווען צו א „ליכט זאל ברענען אויף זיין קאפ". און ער האט זיך בערוהיגט. האט ער געבעטען ב׳ יר׳ נפתלי׳ן ער זאל איהם מוסר זיין די „כוונות", וואס ער איז מכוון ביי תיקון חצות, כדי ער זאל אויך קאנען משיג זיין די עבודה.

האט ר׳ נפתלי איהם געענטפערט:

— איהר ווילט מן המוכן? (פונ׳ם גרייטען) מן המוכן האבען נאר זוכה געווען די יודען אין מדבר. זיצט דא און לערנט. און הארעוועט, ביז איהר וועט זוכה זיין ביי גאט, וועט איהר אליין דורך אייגענער עבודה וויסען דאס וואס איהר דארפט וויסען.

האט זיך ר׳ אברהם אבא׳של ז״ל אוועקגעזעצט ביי ר׳ נפתלי כ״ץ אין בית המדרש לערנען און איז געווארען זיינער א תלמיד מובהק. פלעגט ר׳ אברהם אבא-של לויבען ר׳ נפתלי׳ן, זיך בעריהמען מיט איהם און זאגען:

— מיין רבי ר׳ נפתלי איז „שושבינא דמטרנותא" (א אונטערפיהרער פיי דער מלכה, דאס הייסט די שכינה: על פי קבלה ווערט די שכינה אפט בעטי-טעלט מיט׳ן ווארט: מטרנותא). און ר׳ נפתלי ז״ל פלעגט לויבען זיין תלמיד מובהק ר׳ אברהם אבא-של׳ען: זיך ריהמען מיט איהם און זאגען:

— מיין תלמיד איז בבחינת אברהם און איך בין מעיד אויף איהם, דאס מאברהם אבינו עד אברהם אבא-של לא קם כמהו (פון אברהם אבינו ביז אברהם אבא-של איז נישט אויפגעשטאנען אזעל-כער ווי ער איז).

איז ר׳ אברהם אבא-של געזעסען און געלערנט און זיך צוגעקוקט צו די דרכים פון ר׳ נפתלי׳ן, אזוי לאנג ביז ר׳ נפתלי געהט אמאל צו צו איהם און זאגט איהם:

ר׳ אברהם אבא-של: כיון איהר האט שוין מקבל געווען דעם אמת׳ן דרך פון עבודת ד׳ און איך זעה שוין ביי אייך „נר דלוק על ראשך", זענט איהר דאך שוין א „שושבינא דמטלנותא", געהט און ווערט א מורה הוראה בישראל.

יענעם יאהר איז ר׳ אברהם אבא-של אויפגע-נומען געווארען פאר רב אין קאריב, נאר איידער ער איז געווארען דארטען רב, האט ער זיך בא-זעצט אין א באהעגטען דארף און האט זיך עוסק געווען אין מאכען סמאלע און טערפענטין און איז געפאהרען אויף יארידים פערקויפען און ער האט זיך נישט ענטפלעקט פאר קיינעם ווער ער איז, ביז די צייט איז געקומען.

בעט, העשליבישל, בעט

פון דער סעריע: „מענשען פון א גאנץ יאהר"

פון יוסף זעלקאוויטש

איינגעשטילט געווארען קוים איין קלאג, האט זיך איבערגאנייעס אנגעהויבען א צווייטע:

אז די קלעזמארים זענען געקומען אפשפילען הייסט דאך, אז עס איז שוין באלד נאכט און די חתונה וועט זיך באלד אנהויבען, און דא איז נאך אלעס רוי ווי א פסח׳דיגער בארשט; נישט די כלה נישט די מחותנים זענען אנגעטון, דא דארף מען נאך שאפען דעם „קאוואליער" פון דער פסח׳שע, וועלכען זי פלעגט בארגען אויף אלע יודישע חתו-נות, פאר די מאגסלייט ביי די פרעגה׳לען, א כפרה זאל זי ווערען, וואו מען האט געדארפט טישען, איז נאך קיין טיש קיין באנק נישט געווען, מ׳האט גע-דארפט בעזארגען א לעפעל, א מעסער — א קליי-ניגקייט, אזא עולם, קיין עין-הרע, ווי דא ווערט זיך צוזאמענקומען! און דיא גאט זיך פייגע גליקע באלד אינדערפריה געגעבען א טו-אן דעם גארסעט און דרייט זיך ארום מיט א שטייפעניש, ווי זי וואלט געהאט א דראנג ארויסצושלונגען, טוט נישט קיין האנד אין קאלטען וואסער אריין, און פייגע גליקע, פארט נאך א קינד ,כמעט, האט זיך שוין נעבעך די פיס אויסגעריסן לויפענדיג בעטען צו דער חתונה און פונ׳ם צוזאמענשלעפען ,פון דא א לעפעל, פון דארט א טעלער —

געוואלד, געוואלד, וואס טוט מען?

איבערדעם טאקע, אז ס׳איז אריינגעקומען דער הויכער שאש האט זיך שבע-מירעלע מיט איהם ארומגעכאפט, ווי מיט א כשרע מציאה:

— א, יעמאך שעמאטשע, פאניע שאשו! — וו׳ פון הימעל איז ער מיר אראפגעפאלען דער ערל!— שאשעלע קרוין, זעה נאר, וואס דא טוט זיך! א שלוגב היינט ביי מיין צורקע, ביי יאבעט׳ן, הייסט עס.

— אזוי, ווינשוויען, ווינשוויען, זאל זיין מיט בחת, מיט מזל, זאל יעזוס, טפוי, גאט מיין איך, געבען א סך געלד, א סך קינדערלעך, אמן.

— א דאנק דיר, א דאנק, שאשעלע, איינצי-גער, הארציגער, העלף מיר אביסעל, כ׳לעפען וועסט דיר קויפען חלק לעולם הבא.

— פייגע גליקע, גיס איהם דארט אן א קרענק-יעקב פון דעם לא-טוב׳ן, וואס שטייט דארט אין ווינקעל ביי יער שאנק און שנייד איהם אן א מוציא בויכוויטאג.

-- פיטשע, פיטשע, שאשעלע, זאל אונז זיין צו געזונד ,טאמער העגט עפעס איבער מיינע קינ-דער, זאלסטו זיין דער אפלייעור.

שאש איז אבער נישט דער מענש, וואס זאל געבען א טרונק-אויס, גלאט-אזוי, שאש הערט אז מען מויכעלט איהם אן א פולען הויקער, און מען בענשט איהם אזוי שטארק ,ווערט ער חדווה׳דיג אין שיט אויס זיין זאק מיט ברכות וועלכען ער טראגט הינטער דער צונג און וועלכער לארענט זיך אוי-טאמאטיש אויס, בעת עס קיצעלט איהם דער שאר-פער בראנפען-ריח:

— אזשעבי וואם בילא — עס זאל אייך זיין או זיין, און עס זאל אייך נישט פעהלען, נישט קיין קארטאפעל, נישט קיין קינדער, נישט קיין ברויט, נו, און „וואודקע" זאל אויך נישט אויס-פעהלען, קיינמאל נישט, דו העריסט קופצאווע?!

אט אזוי פערענדיגט די דרשה בייגט שאש ארונטער דעם קאפ און לאזט דאס קעלישעקל מיט דעם ביטערן טראפען אראפ אין דער קהל אריין: בול... בול... בול...

— טפוי, זשידעס, גוטע קעפעלעך, ווייסען וואס זיי האבען צו טרונקען, און קנייפט אפ מיט ציטער-דיגע פינגער קרישקעלעך פון קוכען און לאזט זיי דרך-אגב׳דיג אראפ אין מויל אריין.

— איצט שאשעלע קרוין, העלף מיר, העלף מיר גלייכשטעלען, די טישען, די בענק.

— שוין, קופצאווע, אז שאש וועט זיך נעה-מען צו טון, וועט אלעס ווערען.

איז איהר, שבע מירעלען, אראפ א שטיין פון הארץ:

—זעהסט, אנ׳ערל מ׳זאלן נישט ברויכען קומט ער אויך אמאל צו נוץ און האט זיך .גענומען אר-בעטען.

אנגעטון האט זי זיך אין דעם שווארצען סאטענטענעם קלייד, וועלכעס זי האט זיך גע-האט געמאכט אויף דער חתונה פון דער ווייטער ליי-בען. און וואס מעהר זי האט זיך געפארעט ביים קלייד, וואס מעהר יענע איז איהר געקומען אין זכרון אריין און האט זיך דעריבער ארומגעדרייט מיט שטילע זיפצעלעך און אלעמאל עפעס אנדערש גע-שטופט דעם ווארעם אין פיסקעל אריין, דא א שטיקעל קאמיס-ברויט, אנ׳אייער-קיכעל, א טשע-קאלאדע-קאוועלע און דער ווארעם ווידער, דער-פיהלענדיג אז עס איז עפעס א גאר וואזשנע שעת-הכושרדיגער שעת- חכושר האט געהאלטען אין איין מאהנען:

— בויט, בויט, נאך בויט!

אביסעל שפעטער צו זענען ווידער געקומען די מיידען, נאך אמאל בעטראכט די פאדלאגע, גע-זעהען צי זי וועט אויסהאלטען אויף איהרע פליי-צעס די טאנצענדיגע טריטעלעך און די שווערע פיגו-רען פון די ניי-מאדערנסטע טענצע און זיך גענו-מען צו דער כלה.

כמעט האט איהר ארונטערגעפיהרט אונטער׳ן קוימען, אפגעוואשען, אפגערייניגט, אויסגעפלאכטען די צעפלעך, אנגעטון דעם זיידענעם חופניק, אנגע-טון דער פריצה׳טעט וועלאן אויפ׳ן קאפ, ארויפ-געפיהרט איהר אויפ׳ן טראן — אויף דער ליפעטעס פאטערשטול מיט די מעשענע ערעדלעך, וואס איז געשטאנען אויף די דריי באליעס געגעבען איהר אין האנד אריין א זילבערנעם בייטעלע מיט קליינגעלד, און אין דער צווייטער האנד אריין א טאשענטיכעל אויף צו ווישען טרערען און שנייצען די נאז און אליין זענען זיי געלאפען יעדער צו זיך אהיים זיך איבערטון און קומען אויף דער חתונה.

דבורה-רויזען האט זיך פעררייכט דעם טשעפיק אנגעטון דעם טערקישען שאל-טוך, אנגעצונדען ליכט און אוועקגעלייגט א ברכה:

— ליכטיג, רבונו של עולם זאל זיין מיין אייניקעלס מזל און פינסטער, רבונו של עולם, זאל זיין ביי מיינע שונאים. און גראד, ווי דו האסט רבונו של עולם אין א מזלדיגער שעה בעשאפען דאס ליכט, אזוי זאל זיך מיין אייניקעל האבען געזעצט אין א מזלדיגער שעה אויף איהר חופה-שטיהל און אלע מיינע שונאים זאלען צעפלאצט און צעזאצט ווערען, אמן, איינציגער טאטע יחיד פון דער גאנצער וועלט.

די אמת׳ע חתונה אבער האט זיך ערשט אנ-געהויבען, ווען די משוגענע העלקע איז געקומען.

אהן דער משוגענער העלקע וואלט א חתונה צי אנ׳אנדער שמחה ביי אונז אין שטאט געהאט א פנים, ווי נישט קיין שמחה, נאר, ווי עס זאל קיין שום שלעכטס נישט זיין א לוויה, ס׳האט קיינער נישט גע-קוינט אזוי היימליך מאכען ווי אט די צרה׳וואטע, משור-געגנע שיקסע, וועלכע האט געריידט יודיש ווי א גע-בוירענער יוד.

געגעבען א קום-אריין און א פראל-אויף די טיר, מכלומרשט גאנץ פטאטיש, אגנץ געלאסען, זיך אוועקגעזעצט אין א זייט, ווי א געמעטענער באסט נישט צו גלייכען, און זיך ארומגעקוקט מיט פינטעלדיגע אויגען, דא אויף דער כלה, דא אויף דער מחותנתטע, אויף דבורה-רויזען — מיט איינמאל גיט זי זיך א כאפ:

— אהא! יודען גנבים! צוגעגנבעט דעם אר-לאנדער ביים ארגאניסטער! מא־ש אין דער קאזע אריין!

פערשטייט זיך, אז געשראקען האט זיך קיי-נער נישט פאר איהר. מען האט דאך איהר גע-קענט ווי א בייזען שילגער, מ׳האט נאר געדארפט מיט איהר אומגיין ווי מיט א ווייך איי, ווייל קוים האט מען איהר דערבייזערט האט זי געקענט אלעס צוהאקען, אבער היימליך איז שוין איינמאל געווען!

שמואל-יאנקעשין האט די חתונה אינטער-ע-סירט אויף אזוי פיל וואס שבע מירעלע האט איהם געלאזט אויפנייען א פאר נייע הויזען מיט צוויי טא-שען, האט ער זיך פון פארטאג אן ארומגעדרייט מיט די העגד אין די הויזנטאשען און מיט 2 ליכטעלעך אין דער נאז און פאר יעדען זיך בעריהמט:

— אבע... איע אב נייע הויזען — דו אבסט נישט! א—בע...

דערפאר אבער העשליביש איז עפעס א גאנצען טאג געווען ווי נישט ביי זיך. עפעס האט מען זיך מיט איהם היינטצופיל גוטשאטשקעט, אזויפיל קא-מיס-ברייטלעך, אזויפיל קיכלעך, אזויפיל טשעקא-לאדע-קאוועלעך, און אז ער האט זיך נישט געקענט באסיטשען און כסדר געמאהנט: „בויט, נאך בויט"! האט מען איהם נישט צוגעווארפען א לחמה מיט א צווינטשעניש: „נא, זאל עס דיך ב-ויט׳ן אין דער ערד אריין", נאר פערקעהרט, שטאט פראסטען, אלס ברויט, איהם דערלאנגט אזעלכע קליינע, א.. עכע איי דעלע זאכעלעך, וואס האבען אזוי זיס-תענוגלעך גע קיצעלט אויף דער צונג, און עפעס האט מען גע-שפילט היינט... עפעס האט מען געשריגען... עפער זענען אלע געווארען אזוי האפערדיג לאכריג... און די מוהמע יאכעס... זיצט אזוי שיין „, אזוי הויך.. פערשטעלט מיט דער ארגאניסטערס ארלאנדערס, מיט דער פסחטעס קאוואליער און ליכט ברענען... אזוי פיל ליכט ... און אויפ׳ן קאפ טראגט זי אזא לאנגען, אזא ווייסען... וואלקען — ווער ווייסט דען, וואסערע געדאנקען עס מישען זיך אין אזא קינדעריש האלב-קעפעל, אפשר האט ער, הערש-לייביש עפעס אונטערבעוואוסטזיניג געפיהלט, אז דאס האט מען היינט א גאנצען טאג געווייגט און בעקלאגט זיין יונג-פערשטארבענע מאמע, און אפ-שער גאר האט ער געמיינט, אז די שמחה איז זיין שמחה, — געגנוג איז, אז ער האט זיך אויף אלע פיער, ארויפגעדראפעט אויף די באליעס צו יאכעט׳ן און בשום אופן נישט געוואלט פון דארט אפ-טרעטען און יאכעט האט געבראיעט:

— נעהמטס מיר צו דעם ווארעם, נעהמטס מיר צו דעם שמחה-בעשיינער, אבער העשליביש האט זיך מיט די דארע פינגער איינגעקלעמערט אינ׳ם זיידענעם חופניק און באין-אופן זיך נישט געלאזט אוועקרייסען, האט ער זיך ערשט דבורה-רויזע אר-ריינגעמישט:

— וואס ווילט איהר נעבעך האבען פונ׳ם ווים טען יתום? א קינד נישט צו גלייכען האט א שטומע נשמה ווי א הונט. דער ווייסטער יתום וויל זיצען נע-בען זיין ווייסטער מאמען. וואס מיינט איהר, אז זיין ווייסטע מאמע איז נישטנג אויף דער חתונה און זיצט נישט נעבען דער כלה?

איז געווארען די אמת׳ע בהלה: אלע מיידען, פייגע גליקע, פעסע צביה,, די משוגענע העלקע, להבדיל, אלע זענע זיי צוגעפאלען צו די באליעס, ווי איבער א קבר, נישט צו גלייכען מיט אזעלכע געוואלדען, אז די כלה האט מודא בעקומען און געוואלט אראפליפען פון טראן. נאך גוט, וואס עס איז ארייגעקומען מענדעלע קראץ, שוין מחותנדיג אנגעטון אין דער שערזשענער יובעצע מיט׳ן סא-מעטענעם הוט.

געקומען איז ער ערשט פונ׳ם רב, וואו ער האט זיך אנגעהאנדעלט איבער׳ן רחש, ווי איבער אנ׳ אקס נישט צו גלייכען, בלאס איז ער געווען און פון פאסטען זן גאנצען טאג איז איהם געלעגען די נשמה אויף דער שפיץ נאז. האט ער זיך קודם כל גענומען בערוהיגען די ווייבער:

— מיין צניאותדיגע כשרע טאכטער! און מה-מת דעם וואס די טרעהרען האבען איהם געשטיקט און ווייטער רעדען האט ער נישט געקענט האטר געמען העשליביש׳ן אויף די הענד און איהם אר-ריינגעווינט אין אויער אריין:

— בעט, בעט, העשליבישל, אז דיין מאמע וועלכע האט זיך מיט דיר אפגעגעבען ווי א מאמע, אז זי זאל האבען א ליכטיג לעבען, א מזלדיג לע-בען, און אז מיין הויז זאל שוין אפגעהיטען ווערען פון אפגעשניטענע יאהרען... בעט, בעט, העשלי-בישל, ביי דיין כשרער געלייטערטער מאמען, וועל-כע איז איצט דא אויף דער חתונה, אז דיין מומעס מזל זאל שיינען ווי די זון אום תמוז, אז די

(ווייטער זעה 11-טע זייט)

די קולטור-טרעגערין

אַ יונג מיידעל, אַ גרינע, פריש ווי אַ בלום, בלוט און מילך, און אַ לעהרערין אין דער יודישער פאָלקס שול אין בעלאַצעוקווע.

בעקענט האָב איך זיך מיט איהר אין דער פאָלקס-ביבליאָטעק., זי איז פון דעם מין מיידלעך וואָס מ'געהט זיי נאָך אַפילו ווען מען בעגעגנט זי אין גאַס. ווען כ'האָב זי דערזעהן לעבען די הויכע ביבער-פּאָליצעס, האָב איך גלייך געוואָלט אַ וועג ווי זיך מיט איהר צו בעקענען.

כ'געדענק זי האָט אַ לייכטען שמייכעל געטון, זיך אַפילו נישט פערדוישעלט, „מיין נאָמען איז מרים — מרים פיינבערג", האָט זי גלייך געענטפערט. „איך בין דאָ די ביבליאָטעקאַרשע, דאָס הייסט אין זומער, און ווינטער בין איך דאָ די שול-לעהרערין."

ס'איז מיר געפעלען געוואָרען איהר איינפאַכקייט און דירעקטקייט — אַ חוץ, פערשטעהט זיך, איהרע שעהנע בלויע אויגען.

אַ מחנה קינדער איז אַנגעלאָפען מיט ביכלעך אין די הענד. מרים האָט געמוזט איבערקוקען די ביכלעך, זעהען צי די בילדער זענען נישט אויסגעריסען, און אויסטוישען זיי אויף אַנדערע, דאָס האָט גענומען צייט. דערווייל אָבער בין איך נישט געזעסען ליידיג. געגאַנגען פון פּאָליצע צו פּאָליצע און געלייענט די נעמען פון די ווערק, וואָס זענען דאָ אויסגעשטעלט. אַ גאַנג שלום-עליכם, עטליכע בענד פרץ, אַ בונד רייזען, מאַרקיש'עס אַ צאָהל ליי דער-זאַמלונגען, מענדעלי'ס „בעל טאַקסע" און „פישקע דער קרומער", און דערנאָך קינדער-ליטעראַטור און בראַשורען, דער עיקר בראָשורען. לאַ־פאַרג, מאַרקס און לענין האָבען דאָ געגלאַנצט מיט זייער אַנוועזענהייט, איין מאָל, צוויי מאָל, צוואַנציג מאָל. אויף די ווענד ווידער־אַמאָל מאַרקס, ענגעלס, לענין, — און סטאַלין אין פראַסטען אַרבייטער-העמדעל.

מרים איז צוגעקומען.

איך האָב איין דאָ פריהער קיינמאָל נישט געזעהן, מסתמא אַ פרעמדער, קען מען אפשר וויסען פון וואַנען?

איך האָב איהר געזאָגט, אויסגערעכענט מיין ליטעראַרישען יחוס. איהר פּנים האָט אויפגעלויכטען און די אויגען זענען געוואָרען נאָך בלויער ווי פריהער.

„הייסט עס, פון שונא'ס לאַגער," האָט זי שעלמיש געלאַכט, דריקענדיג מיין האַנד, „און אפשר נאָך אַ ציוניסט דערצו?"

„געטראָפען", גיב איך צו „אָבער נישט פאַר סאָוועט-רוסלאַנד, דאָ בין איך בלויז אַ צוקוקער מיש זיך נישט אין פּאָליטיק".

„און אַט דאָס טאַקע קאָ איך נישט פערשטעהן", האָט זי אַנגעהויבען אין אַן ערנסטען טאָן און זיך דערביי אַוועקגעזעצט האַרט לעבען מיר. „ווי קען מען זיין בלויז אַ צוקוקער? מ'קען צוקוקען זיך צו אַ שפּיל, אָבער צו אַ סאָציאַלער איבערקעהרעניש? כ'וואָלט דאַכט זיך מיר, געשפּרונגען פון דער הויט ווען מיר קומט אויס בלויז צוצוקוקען. אַט בעהמט מיך, איך דאַרף דאָ בלויז אַרויסגעבען ביכער, דאָס הייסט, אין זומער, און ווינטער בין איך אַ לעהרערין. אָבער וואָס הייסט? איך וועל זיך בעגנוגענען דערמיט? די גאַנצע קולטור-אַרבייט דאָ איז אויף מיין קאָפּ, און אַרבייט איז, אויב איהר ווילט וויסען, פערהאַן אַ סך".

„דהיינו?" פרעג איך, „דאָ אין שטעטעל?"

„אַוודאי דאָ אין שטעטעל", צופלאַמט זי זיך, „די אַרבייטער דאָ דאַרפען האָבען אַ צייטונג, אַ בוך אַ גראַמאַטאַך, און אַ לעקציע אַמאָל?, די קאָמסאָמאָל־צעס דאַרפען האָבען אונטער דער האַנד אַ ביכעל, אַ בראָשורע, אַ מאַפּע און אַ ביסעל אינפאָרמאַציע? די פּיאָנערען דאָ מוזען האָבען אַן איינגענעם קרוזשאָק כדי צו וויסען וואָס עס טוט זיך עפּעס אין דער וועלט? דעם קולט-מראַנט דאַרף מען אויפהאַלטען? טאָ ווער וועט דאָס אַלץ טון אויב נישט איך? אין די גרעסערע שטעט גיט דערויף אַכטונג די פּאַרטיי, אָבער דאָ? אַז איך וועל עס נישט טון, וועט זיין נישט געטון!"

קודם כל לערנען מיר מיט די קינדער די שרייבער, וואָס בעשרייבען די אָרימקייט און פון וואַנען זי געהמט זיך. דאָס פלאַנצט איין אַ געפיהל פון רעוואָלט, איהר פערשטעהט, אַ חשק צו רעוואָלוציע, דערנאָך, אַז מיר מוזען שוין אָנקומען צו אַ בורזשואַזן שרייבער, ווייזען מיר אָן אויף זיין אָפּשטאַם, אויף זיין דערציהונג און דערקלערען זיין שרייבען דורך סאָציאַלע סיבות, נישט געזאָרגט, מיר זעהען שוין אַז דאָס קינד זאָל נישט איינזאַפּען אין זיך דעם סם, וואָס איהר גיט איהם אין אייערע שולען. וואָס דען, מיר וועלען איהם לערנען זיין אַ ליידיגגעהער און האָבען דרך ־ ארץ פאַר'ן רייכען בעל-עבירה'ניק, ווי איהר טוט עס מיט אייער בורזשואַזער ליטעראַטור?"

זי האָט זיך צופלאַמט, די בעקלעך איהרע זענען נאָך רויטער געוואָרען, געבליהט ווי די רויזען און אַזוי פלאַמענדיג האָט זי אויסגעזעהן נאָך שעהנער און רייצענדער ווי פריהער.

„קומט אויס נאָך אייך", רייץ איך זיך ווידער, „אַז מאַרקיש למשל, איז וויכטיגער פון היינע'ן און ווינטשעווסקי פון יהואש'ן, אַזוי קומט דאָך אויס נאָך אייער שטאַנדפּונקט!"

„אַוודאי!", האָט זי אַ שפּריץ געטון מיט פייער, „וואָס מיינט איהר. איז ליטעראַטור, איז קולטור בכלל? צייט-פערטרייב? דאָס איז אפשר גוט פאַר פּוסטעפּאַסטניקעס, אָבער נישט פאַר אַרבייטער, אַרבייטער און אַרבייטער-קינדער דאַרפען האָבען פּראָלעטאַרישע קולטור און נישט קיין אַנדער זאַך. איהר וואָלט דאָ געדאַרפט זיין אין שטעטעל און זעהן, ווי איך פיהר דאָ אָן מיט דער קולטור-אַרבייט, זאָל איך קומען צו די אַרבייטער, ערשט אַרויס פון פאַבריק און אַקאָרשט אַריין אין קלוב און געבען זיי אין דער האַנד אַריין עפּעס אַ מעשה פון אייערען אַ שרייבער וואָס דרעהט דאָרט אַ מוח וועגען אַ מיידעל, וואָס האָט זיך פערליבט אין ־־ הוזר? אַר־

פון מיין רוסישע טאג-בוך
פון דר. ש. מאַרגשאַמס

דער זאָל איך קומען צו די פרויען דאָ, וואָס קומען פון דער קיך, און לייענען פאַר זיי אַ ליד פון עפּעס אַ דעקאַדענטישען דיכטער? אַוודאי, גיב איך זיי עפּעס אַזוינס, וואָס קאָן שטאַרקען זייער גייסט, וואָס וועט זיי פערבינדען מיט די גרויסע קאַמפּען, וואָס די סאָוועטישע מלוכה פיהרט אָן פאַר אַ נייער און אַ בעסערער וועלט, און דערצו מוז מען האָבען פּראָלעטאַרישע ליטעראַטור און נישט אייער פערפוילטע אַזוי-גערופענע קונסט".

זי האָט גערעדט אַזוי ווי פון אַ ביכעל אַרויס, אָבער מיט האַרץ, געקאָנט זעהען אַז זי האָט דאָס ביכעל פערדייעט, געמאַכט אַ טייל פון זיך אַליין.

„כ'פערשטעה", האָב איך זי געזוכט צו בערוהיגען, „כ'פערשטעה אייך גאַנץ גוט, אָבער וואָס טוט איהר, כ'בעט אייך, בנוגע צו רעליגיע, בעטייליגט איהר זיך אויך אין די אַנטי-רעליגיעזע קאַמפּאַניעס?"

נו, נו, מעהר האָט נישט געפעהלט, דאָס מיידעל איז אויפגעשפּרונגען האָט פערלייגט די הענד אויף די זייטען און האָט זיך אַוועקגעשטעלט קעגען מיר, ווי זי וואָלט געוואָלט גרייט געבען מיר דעם ערשטען בוקס.

„רעליגיע? אַנטי-רעליגיעזע קאַמפּאַניעס?" האָט זי אויסגעשריען. „אַוודאי פיהר איך אַן אַנ'אַנטי-רעליגיעזע קאַמפּאַניע וואו און ווען איך קאָן נאָר, וואָס איז — איהר ווייסט נישט, אַז רעליגיע איז אָפּיום פאַר די מאַסען? ביי אונז דאָ גילטען נישט קיין סענטימענטען. פערהאַן רעליגיע, זי איז שעדליך, דאַרף מען זי אַרויסרייסען מיט די וואָרצלען, אַ', ס'טוט וועה — קאָן מען זיך נישט העלפען, די רעוואָלוציע פאָדערט קרבנות, איהר ווייסט, וואָס איך טו? איהר וועט שטוינען, איך נויץ אויס די יונגלעך און מיידלעך, וואָס קומען צו מיר אין ביבליאָטעק אָדער אין שול, צו אַגיטירען זייערע עלטערען געגען רעליגיע. און איהר וואָלט זעהן וואָס פאַר אַ ווירקונג דאָס האָט! אַ סך מאַמעס, וואָס פלעגען פריהער אַפּליגען אין בית־המדרש, שמעקען אַהין מעהר נישט אַריין. זיי האָבען פּשוט נישט וואָס צו ענטפערען אויף זייערע קינדערס אַרגומענטען, און אפשר האָבען זיי טאַקע אַביסעל מורא אויך —"

„מורא?" וואונדער איך זיך.

„יאָ, מורא", ענטפערט זי מיט אַ קאַלטער רוהיגקייט און פערשנירט בשעת מעשה דאָס פּיסקעל, „מורא גאַנץ פשוט מורא. וואָס, איהר ווייסט גאָר נישט דערפון, צי איהר מאַכט זיך נישט וויסען? ביי אונז, אַז מ'געהט אין שוהל אַריין און מ'ליגט אין די בתי-מדרשים קריגט מען דערפאַר נישט קיין מעדאַל. מ'טשעפּעט טאַקע קיינעם נישט. ווילסט דיר דאַווענען, דאַווען, אָבער אַז ס'קומט צו געבען בעשעפטיגונג, אָדער אַרויסצוגעבען ביכלעך אויף שפּייז ביזט נישט קיין יחסן, פערקעהרט, דיין דאַווענען איז אַנ'אַרגומענט געגען דיר, אַזוי פיהרט זיך ביי אונז, און די יודען דאָ ווייסען גאַנץ גוט דערפון, און אַז ס'קומען נאָך די קינדער, וואָס איך שיק אונטער און הויבען אָן איינצוטענהן מיט די עלטערען אַז מען דאַרף נישט געהען אין שוהל אַריין, דערשרעקען זיי זיך טאַקע, טאָמער וואָס-ווען.. איצט פערשטעהט איהר שוין?"

כ'האָב געשוויגען אַ ווילע אַ טראַכט געטון וועגען דער מענשליכער שוואַכקייט וואָס האָט אַזוי ליב צו פאַראַדירען אונטער דער מאַסקע פון פּרינציפּ און אויסגעהאַלטענקייט און דערנאָך אַזוי אַ זאָג געטון ווי צו זיך אַליין:

„און ביי אייך, הייסט דאָס נישט שפּיאָנאַזש? אַ שעהנע זאַך אַזאַ, אויפצוהעצען די קינדער געגען זייערע טאַטעס און מאַמעס!"

כ'האָב געמיינט זי וועט ווידער אויפשפּרינגען און כ'האָב זיך שוין געגרייט אַ קוק צו טון אין איהרע צעגליהטע אויגען, וואָס ווערען אַלץ שעהנער וואָס אויפגעקאָכטער זי ווערט, אָבער דאָס מאָל איז זי גראָד געבליבען רוהיג און געלאַסען:

„דעם פּזמון האָב איך שוין געהערט", האָט זי אַרויסגעשפּיעט ווי מיט אַנ'אייזיגען הויך „געהערט אומצעהליגע מאָל, יעדער טאַטע דאָ, וואָס זיינע קינדער געהען איבער צו אונז, קלאָגט אונז אָן אין שפּיאָנאַזש. אָבער ווער'מען אַרט עס? אַט די דאָזיגע גאַנצע בורזשואַזע מאָראַל אייערע האָט ביי אונז נישט דעם ווערט פון אַ שמעק-טאַבאַק, מ'טאָר נישט לערנען קיין קינדער נישט צו האָרכען זייערע עלטערען ווען יענע רעדען נאַרישקייטען ווען זיי רעליגיע און אַנדערע עהנליכע זאַבאַבאָנעס! איך לאַך זיך אויס פון אַזאַ מין מאָראַל. מיר געהען איבער בויען דאָס לעבען, שאַפען דאָ אַ ניי שטעטעל אויפ'ן פּלאַץ פון'ם אַלטען, גיט מיר נאָך אַ טויז קולטור-טוער ווי איך בין, און זאָלען זיי, צוזאַמען מיט מיר, אַפּאַרבייטען נאָך עטליכע יאָהר דאָ און איך וועל אייך ווייזען, אַז מיר וועלען דאָ האָבען אַ שטעטעל אַזוינס, וואָס וועט נישט האָבען די מינדסטע עהנליכקייט צו דעם אַלץ, וואָס איהר זעהט דאָ.

זי האָט זיך ווידער צופלאַמט רעדענדיג און איז אַזוי שעהן געוואָרען אַז איך האָב פון איהר קיין אויג נישט געקאָנט אַוועקנעהמען. איך רעכען איך וואָלט מיט איהר נישט געקאָנט זיך קריגען.

מיכה יוסף בערדיטשעווסקי

(ענדע פון דער 8-טער זייט)

צין און די פרוי אויפ'ן מאַרק, ווען מען לייענט די דאָזיגע זאַכען פון בערדיטשעווסקי אין דער יודישער שפּראַך, דערוועקען זיך פערגעסענע זכרונות. גאַנצע וועלטען, גאַנצע יודישע דורות מיט זייערע שטרעבונגען געהען פערביי פאַר אונזערע אויגען.

— אַט די אַלע מענשען, וועלכע זענען אונז באַהעבט געשטאַנען, מיט אונז ענג פערבונדען געווען, וואָס האָבען אונז ערצויגען אין דער דאָזיגער שפּראַך, — דאָס אַלץ געהט אונז פערביי ווי לעבעדיג, און עס ווייזט זיך אויס, אַז מען הערט אין דער שפּראַך רעדען דעם זיידען, די באָבען, דעם פאָטער, די מוטער, מיר זעהען דעם „בית המדרש", דעם רבינ'ס הויף, מיר הערען די געשיכטעס פון די חסידים, דאָס מאַכט די שפּראַך פון בערדיטשעווסקי אַזוי פשוט, אַזוי קלאָר, אַזוי פאָלקסטימליך, אַזוי ווי דאָס פאָלק אַליין רעדט, און אין דעם ליגט איהר כוח, אין עטליכע שורות פיהרט ער דורך גאַנצע וועלטען, די וועלטען פון דעם אייביגען יודען, וועלכער בלאָנדזשעט טמיד זיין שטעקען און מיט זיין זאַק.

און ווען מען לייענט די דאָזיגע שטילע, בעשיידענע שילדערונגען, מוז מען בעגלייטען דעם העלד איבער די העלדין אין זייער צער, אין זייער שמחה.

—=:)(:=—

בעט, העשליבישל, בעט

(ענדע פון דער 10-טע זייט)

זאָלסט אונז גרינג דערציִגען ווערען און מען זאָל האָבען נחת פון דיר.

אַט אַזוי האָט מענדעלע גערעדט און געווייגט און ביי די ווייבער זענען די הערצער צוגאַנגען, געוואָרען פון אַ מאַנספערשוינס רעדען און פון אַ מאַנספערשוינס וויינען, האָבען זיי געקרומט מיט די פּיסקעס, געפינטעלט מיט די אויגען און יאַכעס, וועלכע האָט שוין נישט געקענט אויסהאַלטען, האָט זיך געבעטען:

— מאַמעלע, קרוינע, וויין שוין נישט מעהר, דאָס האַרץ ווערט מיר צעשניטען ווי מיט מעסערס, איז שבע מיידעלע צו איהם צוגעגאַנגען, איהם געגלעט די שערזשענע יובעצע.

— שוין, מענדעלע, האַמעווע דיר, העד שוין אויף, ס'איז דאָך היינט אַ שמחה ביי אונז, און זי האָט איהם אַראָפּגענומען דאָס סאַמעטענע היטעל פון קאָפּ, צריינגעשפּיגען זיך די האַנד און עס אָפּגעפּוצט, דערויף קוקענדיג איז צו איהם צוגעגאַנגען דבורה'ה רויזע גלייכגעמאַכט איהם דאָס האַלזטיכעל:

— מיין ליבער איידעם, זאָלסט גרויס נחת האָבען פון דיינע קינדער און איך זאָלס דערלעבען, איז מענדעלען אויפסניי דאָס האַרץ געוואַקסען און עס איז איהם נאָך די שוויגערס דבורים לייכטער געוואָרען, ווי עס ווערט לייכטער איינעם נאָך אַנ'אויפגעפלאַצטער מכה, אַזוי גוט — אַלעמען, די גאַנצע וועלט אַרומצונעהמען און צו קושען, האָט ער דעריבער הערשלייביש'ן שטאַרקער צוגעדריקט צו זיך און איהם אַריינגערוקט אין העגטעל אַריין אַ קאַרמעלקע, הערשלייביש אָבער האָט זיך נישט געלאָזט מיט אַ קלייניגקייט איבערקויפען און ער האָט געהאַלטען אין איין איבערחזרן זיין אַלטען פּזמון:

— בויט, בויט, נאָך בויט!

Dr. med. REICHER
פּאַלודניאָווא 28, טעל. 20193
ספּעציאַל-אַרצט פאַר מענער-שוועכע-בעהאַנדלונג
נעהמט אָן פון 8—11 פריה און פון 5—8 אָװענד.
זונטאָג און יום-טובים פון 9—1 בייטאָג.

ר. איזראַעל.

קאַפּערלע

אַ סענסאַציאָנעל-עראָטישער ראָמאַן פון דער לאָדזשער ווירקליכקייט

48

נאָך אַ קורצע ווילע שטילשווייגען, האָט ראָזענטאַל ווייטער געזאָגט.

— פרייליין האַלפּערן איך וויל מיט אייך זיין אויפריכטיג, איך וויל, אַז איהר זאָלט מיר גלויבען, דאָס איך בין זיכער אין אייער אונשולד, איך ווייס גענוי, אַז איהר האָט קיין איין גראָשען נישט פערשוואונדעט פון דער קאַסע. מיר געהט אָבער איצט אין דעם, אַז איך זאָל דערגעהען, וואָס פאַראַ סוד עס שטעקט אין דער גאַנצער געשיכטע, ווייל נישט נאָך אייך האָט מען דאָ געוואָלט פערפלאָנטערן, נאָר אויך מיך. מען וויל מיך רואינירען און אומגליקליך מאַכען און אויב איך וויל בעצייטענס נישט אַ סוף מאַכען צו דער גאַנצער נעץ פון אינטריגעס, שווינדלערייען און פערברעכענס בין איך פערלוירען. דעריבער ווענד איך זיך צו אייך מיט דער ביטע, אַז איהר זאָלט מיר אויפקלעהרען, וואָס איהר ווייסט וועגען דעם אַלעם, איהר דאַרפט דאָך עפּעס פיהלען, עפּעס אַרויסדרינגען פון דעם, איהר דאַרפט דאָך האָבען עפּעס אַ פערדאַכט אויף אימיצען...

ראָזענטאַל האָט גערעדט אויף אַזאַ אופן, אַז מ'האָט מעהר נישט געקענט צווייפלען אין זיין אויפריכטיגקייט. מען האָט געזעהן, אַז עס שטעהט אַנ'אומגליקליכער פערצווייפעלטער מענש, וועלכער איז געבונדען מיט פעסטע שטריק און זעהט זיין סוף פאַר די אויגען. פערעלע וואָלט מיט אַלע מיטעל ליכקייטען געוואָלט העלפען איהר שעף, אָבער וואָס האָט זי געוואוסט פון דעם אַלעם, אַלץ וואָס וואָס זי האָט געטראַכט האָט זי נאָך געשטיצט אויפ'ן בלויזען געפיהל און אויף די בעאָבאַכטונגען, וואָס זי האָט צופעליג געמאַכט.

— ענטשולדיגט, העיר שעף, אויב איך וועל אויף אייערע פראַגען ענטפערן מיט אַ פראַגע. ווי אַזוי קומט עס, אַז איהר זאָלט פעראַרדבעטן אַ רעוויזיע אין דער קאַסע?

— איך וועל אייך ענטפערען אויפריכטיג, מ'האָט מיך אינספּירירט דערצו, מ'האָט מיר בפירוש געזאָגט, אַז אין דער קאַסע פעהלט געלד, אַז איהר האָט עס פערשוואונדעט, אַז איהר האָט דאָס אימיצען אַוועקגעגעבען.

— אויב אַזוי האָט דאָך יענער פערזאָן, וואָס האָט אייך דאָס געזאָגט געוואוסט, אַז ס'פעהלט אין קאַסע געלד, אָדער בעסער געזאָגט, אַז ס'דאַרף דאָרט פעהלען, האָט דריי האָרן זיך אַריינגעמישט אין געשעפט.

ראָזענטאַל איז שטיל געבליבען, ער האָט זיך נישט געקענט קיין עצה געבען מיט דעם אַלעם, וואָס ס'טוט זיך אַרום איהם. איהם האָט זיך אָנגעהויבען צו מישען אין די געדאַנקען. ער האָט שוין חרטה געהאַט, צוליב וואָס ער איז דאָ אַהער געקומען, ווייל ענטדעקען דעם גאַנצען סוד, האָט ער אויך נישט געוואָלט און נישט געקענט. ער האָט דעריבער געזוכט אַנ'אויסוועג, ווי אַזוי אַרויסצוגעהען פון דאַנען. און ער האָט געזאָגט צו פערעלען:

— איך קאָן אייך נאָך איצט נישט זאָגען, ווער ס'האָט מיך אינספּירירט אַדורכצופיהרען די רעוויזיע אין דער קאַסע, אפשר אַמאָל וועט איהר זיך דערוויסען וועגען דעם. דערווייל בעט איך אייך איהר זאָלט זיין איבערצייגט, אַז איך האַלט אייך פאַר פולשטענדיג אומשולדיג און איהר קענט רעכענען אויף דער פולשטענדיגסטער אונטערשטיצונג פון מיין זייט. ווען איהר וועט נאָר דאַרפען, קענט איהר זיך פערלאָזען אויף מיר און ערוואַרטען מיין אונטערשטיצונג.

ביי די ווערטער האָט ראָזענטאַל זיך געזעגענט מיט פערעלען און לאַנגען און איז געגאַנגען צו זיך אַהיים. ער האָט געוואָלט זיך פערשליסען אין זיין קאַבינעט און זיך מאַכען אַ סדר פון אַלע געשעהענישען אין דער לעצטער צייט, כדי אַזוי אַרום זיך מאַכען אַ פּלאַן פון זיין ווייטערדיגער טעטיגקייט. ער האָט פערשטאַנען, אַז ס'מוז וואָס שנעלער געמאַכט ווערען אַ סוף צו דעם אַלעם, ווייל וואָס שנעלער אַלץ בעסער וועט זיין פאַר איהם. אָבער ווי אַזוי, זאָל ער דאָס טון?

אַריינקומענדיג צו זיך אין וואוינונג, האָט ער געטראָפען דאָרט בערטאַן, אויסגעפּוצט אין דעם בעסטען און שענסטען, וואָס זי האָט נאָר געהאַט, זי איז געווען פריהליך, לוסטיג און האָט אינגאַנצען געשיינט. זי איז געווען ענטציקענד, רייצענד, זי האָט אויסגעזעהען ווי אַ שוועבענדער מלאך. ראָזענטאַל האָט געוואָלט ערגיץ וואו דאָס פּנים בעגראָבען, כדי נישט צו זעהען זיין פרוי, ער האָט געוואָלט ענטלויפען וואָס ווייטער פון איהר, אַז ער זאָל זיך נישט געפונען נאָהענט פון איהר און זאָל נישט אַרונטערפאַלען אונטער איהר ווירקונג.

— ווידער אַנגעכמורעט, ווידער אַנגעב'רוגז'ט ווידער טרויעריג, האָט בערטאַ געזאָגט מיט אַ ווייניגדיגער מינע, וואָס איז שוין ווידער געשעהען? קיינמאָל קיין שמייכעל, אַלץ איז אַנדערש געוואָרען, דו האָסט מיך שוין מעהר נישט ליב, איך וועל דיר ־־־ מאַכען, איך וועל אוועקגעהען פון דיר, איך וועל צוריקגעהען צו מיין אָרימקייט און דיר געבען פולשטענדיגע פרייהייט.

— איך האָב דיר שוין איינמאָל געזאָגט, בערטאַ, אַז דו זאָלסט מיך איצט נישט פייניגען מיט דיינע נאַרישקייטען, איך האָב דיר געזאָגט, אַז די געשעפטען געהען שלעכט, אַז איך פיהל דאָס איך ווער רואינירט, אַז איך בין אויף דער שוועל פון אַפּגרונד, און אַז איך דאַרף אַ שטיקעל צייט, כדי מיינע געשעפטען צו פערבעסערן, איך דאַרף ראַהיגקייט, רוהע. און איך בעט דיך די רוהע מיר צו געבען.

— און איך האָב דיר געזאָגט פון וואַנען די רואין געהט זיך, איך האָב דיר גענוי אָנגעוויזען דעם קוואַל דערפון.

— איך האָב שוין פעראָרדענט אַדורכצופיהרען אַ רעוויזיע אין דער קאַסע פון פ"ל. האַלפּערן.

— און וואָס האָט די רעוויזיע אַרויסגעוויזען? האָט בערטאַ שנעל געפרעגט:

— אַלץ איז דאָרט אין אָרדנונג, דאָרט פעהלט קיין איין גראָשען נישט.

— אַט זעהסט דו ווי דו נאַרסט מיך אויף יעדען שריט, איך האָב שוין אָנגעקלונגען אין באַנק און גאַנסקי האָט מיר געזאָגט, אַז דאָרט פעהלט אַ סומע פון הונדערט טויזענד זלאָטיס, וואָס פאַר אַנ'אינטערעס האָסט דו פאַר דער דאָזיגער פרייליין פערעלע, וואָס דו נעהמסט זי אַזוי אין שוץ.

(פאָרטזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 18 ה טבת תרצ"ב

דעצעמבער

זון-אויפגאנג 7.41
זון-אונטערגאנג 3.24

ליכט-צינדען: 3,08

נעכטיגע זיצונג פון שטאט-ראט

האט ערלעדיגט א רייה לויפענדע ענינים

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון שטאט־ראט איז באַר געשטאַנען איין פונקט: די צווייטע לעזונג פון דער הליאה פון דער „באַנק גאָספּאָדאַרסטווא קראַיאָוועגאָ" אויף אַ סומע פון 513 טויזענד זלאָטעס ואויף פערטיג צו מאַכען די הייזער אויף קאָנסטאַנטינער פאַלעטיע.

ביים עפענען די זיצונג ערקלערט אָבער דער פּרעזעס האַלצגרעבער, אַז דאָס פּרעזידיום פון שטאט ראט האט בעשלאָסען צו שטעלען אויף דער זיצונג פון שטאַט־ראט נאָך די פראַגע וועגען דערגענצונגס וואַהלען צום אויפזיכטס־ראַט פון דער קאָמונאַלער אָפּשפּאָרונגס־קאַסע און די פראגע וועגען פער־קויפען אַ שטאַטישען פלאַץ די פ. פ. ס׳ישע פראַקציע פעסיאַנעלע פעראיינען אויף אויסצובויען אַ הויז פאַר די דאָזיגע פעראיינען.

ראַטמאַן וואַיעוואָדזקי פּראָטעסטירט געגען אַריינשטעלען נייע פונקטען אויף דער טאָג־אָרדנונג. די מעהרהייט פון שטאט־ראט בעשליסט אָבער, אַז די פונקטען זאָלען בעטראַכט ווערען.

אָהן דיסקוסיעס ווערט אָנגענומען אין דער צווייטער לעזונג די דערמאַהנטע הליאה. אויפ׳ן אָרט פון די אַרויסגעטרעטענע דוויך אַ גורל מיטגלידער פון אויפזיכטס־ראַט פון דער קאָמונאַלער אָפּשפּאָרונגס־קאַסע קלים און קולאַמאָוויטש זענען ביידע צו־ריק געוועהלט געוואָרען אין ראַט. אויפ׳ן אָרט פון ראַטמ. אַנדזשעאַק, וועלכער האָט רעזיגנירט פון זיין אַמט אין ראַט פון דער קאָמונאַלער קאַסע איז געוועהלט געוואָרען ראַטמאַן קעמפנער.

דאַן האָט מען צו צום אַפּשטימען די פראַגע וועגען פער־קויפען פאַר אַ נישטיגע סומע אַ פלאַץ די קלאַסען־פעראיינען, דער פלאַץ געפינט זיך אויף עק וויסאָקאַ און מיעדזשאַנאַ, די רעכטע גרופּירונגען ווילען אַזוי ווי תמיד ביי דער דאָזיגער פראַגע אַרויסגעהען פון זאַל, כדי אָפּצופּרייסען דעם קוואָרום, זיי בעווייזען שוין דאָס נישט צו טוהן און די פראגע ווערט ענטגילטיג דעצידירט.

פון האנדעלס-געריכט

בעלי-חובות האבען געוואלט צופיל ירושה, האבען זיי בעצאהלט קבורה-געלד...

דער פירמע „יוזעף סטאַדניצקי", ווייך־געשעפט (אַנדזשעיא 4) האָט דאָס געריכט אין מאַי ד. י. פּערעפענטליכט אַנ׳אויפאַדלאַשטש. אַ טייל פון די בעלי־חובות האָבען אַנגעוויזען, אַז דאָס איז אַ ביידוויליגער באַנקראָט, און פערלאַנגט די אלמנה מאַריא סטאַדניצקא איינצוזעצען אין תפיסה. דאָס געריכט און אויך דאָס אַפּעלאַציע־געריכט האָבען די פאָדערונג פון די קרעדיטאָרען אָפּגעוואָרפען.

אויף אַ פערזאַמלונג פון די קרעדיטאָרען, האָט די געפאַלענע פירמע פאָרגעלעגט צו רעגולירען אויף 20 פּראָצ. אויף וואָס די קרעדיטאָרען האָבען נישט מסכים געווען. די לעצטע טעג איז דער סינדיק צוגעטרעטען צו ליקווידירען די אונטער־נעהמונג. קודם כל וועלען בעצאַהלט ווערען די שטייערען, און אויב ס׳וועט נאָך עפּעס בלייבען, וועלען די רעשט בעקומען די בעלי־חובות.

• • •

אויף דער זעלבער זיצונג, האָט דאָס האַנדעלס־געריכט אויפגעהויבען דעם אויפאַדלאַשטש פון מענדעל הערש לעסלוי, קאַסטען־פאַבריק (נאַוואָמיעסקאַ 6). זיינער צייט, האָט לעסלוי געוואָלט רעגולירען אויף 10 פּראָצ. אויף וואָס די בעלי־חובות האָבען נישט מסכים געווען. אין משך פון דער צייט, איז לעסלוי געשטאָרבען און נישט איבערגעלאָזט קיין שום פערמעגען. די בעלי־חובות האָבען אַליין געבעטען דעם געריכט אויפצוהייבען דעם אויפאַדלאַשטש.

לאדזער קאמארניק ווייסט נישט פון דעם נייעם אוסטאוו

איז ווארפט ארויס אנ׳אלטע, ארימע פרוי מיט די בעבעכעס אויפ׳ן הויף

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט, איז אין לעצטען נומער (105) „דזש. אוסטאַוו", פּערעפענטליכט געוואָרען די נאָוועלע צום דעקרעט וועגען לאָקאַטאָרען־שוץ, לויט וועלכער ס׳ווערט אָפּגעשטעלט דאָס אויספיהרען עקסמיסיעס אין משך פון די ווינטער־חדשים (פון 1־טען נאָוועמבער ביז׳ן 31־טען מערץ).

פון דעם אוסטאַוו איז קלאָר, אַז די קאָמאָרניקעס וועלען אין די דערמאָהנטע חדשים נישט אויספיהרען קיין עקסמיסיעס, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס די געריכטען האָבען די עקסמיסיעס בעשטעטיגט.

ווי ס׳שטעלט זיך אַרויס ווייסען נאָך נישט די לאָדזער קאָמאָרניקעס פון דעם נייעם אוסטאַוו. אויסטאָה איז אוסטאַוו און די קאָמאָרניקעס טוהן זיך דאָס זייעריגע.

אויף ריבנאַ 5, וואוינט אַנ׳אַלטע, אָרימע אַלמנה חי׳ גרינבערג. אין דעם הויז וואוינט זי בסך־הכל 50 יאָהר. צוליב דעם וואָס פאַר די לעצטע חדשים איז זי שולדיג געבליבען דירה־געלד, האָט זי דער ווירט ראָמאַן שיקאַלסקי, איבערגעקלאָגט אין געריכט אויף אַנ׳עקסמיסיע. אין געריכט האָט די פרוי ג. געוואָלט בעצאָהלען אַ טייל דירה־געלד. דער ווירט האָט אָבער נישט געוואָלט נעהמען, און דאָס געריכט האָט צוגע׳פסקנ׳ט אַנ׳עקסמיסיע.

בעכטען, מיטאָג־צייט, איז צו דער פרוי ג. געקומען דער קאָמאָרניק מיט אַ פּאָליציאַנט, די האָבען אויסגעוואָרפען די טיר און דאָס גאַנצע ביי־סעל בעטעל אַרויסגעוואָרפען אויפ׳ן הויף. ס׳האָט נישט געהאָלפען קיין וויינען און בעטען. די גראַטעס האָט מען אַרויסגעשליידערט אויפ׳ן הויף. די אַלטע, צובראָכענע פרוי, איז געבליבען אונטערן פרייען הימעל, און האָט איצט, ביי דער שניידיגער קעלט, נישט וואו דעם קאָפּ אַוועקצולייגען.

צי ווייסען טאַקע נישט די לאָדזער קאָמאָרניקעס פון דעם נייעם אוסטאַוו? די קאָמאָרניקעס האָבען דאָך על כל פנים די ערשטע, געוואָרפט ווי־סען פון דעם נומער 105 דזש. אוסטאַוו!

וועגען דעם ענין, וועט דעפּ. מינצבערג היינט אינטערווענירען ביים פּרעזעס פון קרייז־געריכט.

——=:§:=——

מיסברויכען אין דער בוי-אפטיילונג ביים מאגיסטראט

דער אינזשיניער שפער, דער טעכניקער גרושטשינסקי און דער בעאמטער גזשיוואטש זענען געקינדיגט אהן ענטשעדיגונג

(2) שוין אַ לענגערע צייט האָבען אין לאָדזער מאַגיסטראַט קורסירט קלאַנגען, אַז אין דער בוי־אָפּטיילונג ווערען עפּעס געמאַכט מיסברויכען.

דער נאַטשעלניק פון דער דאָזיגער אָפּטיילונג, יאַן ריבאַלאָוויטש, האָט מחמת דעם פערפיהרט אַנ׳אויספאָרשונג, אין רעזולטאַט פון וועלכער עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז דער לייטער פון דער בוי־אָפּטיילונג, אינזש. שפער איז בעגאַנגען מיסברויכען.

פידוע ווערען אין דער בוי־אָפּטיילונג ביים מאַגיסטראַט בעשטעטיגט אָדער אָפּגעוואָרפען פּלענער.

צו דער קאָמפּעטענץ פון אינזש. שפער האָט עס געהערט, צ. ב. צו קוואַליפיצירען די בוי־פּלענער, וואָס ווערען אַריינגעשיקט אין מאַגיסטראַט.

אַגב דאַרף מען קלאָר מאַכען, אַז לויט ענטשפּרעכענדע פאָרשריפטען, טאָרען מאַגיסטראַט־בעאַמטע נישט אַרבייטען פּריוואַט, אָהן אַ בפירושער דערלויבעניש פון מאַגיסטראַט.

די מיסברויכען פון׳ם אינזש. שפער זענען בעשטאַנען אין דעם, וואָס אַ טייל פּלענער, וועלכע זענען אַריינגעשיקט געוואָרען אין מאַגיסטראַט, האָט ער בהסכם מיט די אינהאָבער פון די פּלענער ערלעדיגט פּריוואַט, בעשטעטיגענדיג זיי דערביי אין יעדען פאַל.

פאַר בעשטעטיגען די דאָזיגע פּלענער פלעגט אינזש. שפער נעהמען זעהר גוט בעצאָהלט.

אַז דער דאָזיגער פאַרט איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, איז וועגען דעם תיכף געמאָלדען געוואָרען דעם שטאָט־פּרעזידענט זשעמיענצקי, וועלכער האָט דעם ענין, פון זיין זייט, געווענדעט צום קאָנטראָל־אַמט ביים מאַגיסטראַט.

עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז אויף עטליכע טויזענד אָנגעמעלדענע פּלענער, האָט אינזש. שפער עטליכע צעהנדליג ערלעדיגט פּריוואַט.

מחמת דעם איז דער אינזש. שפער תיכף אָפּגעזאָגט געוואָרען פון זיין אַמט, אָהן ענטשעדיגונג, און ווייל איהם האָבען מיטגעהאָלפען דער טעכניקער פון דער בוי־אָפּטיילונג, מאַריאַן גרושטשינסקי און דער בעאַמטער גזשיוואַטש — זענען זיי אויך אָפּגעזאָגט געוואָרען פון די פּאָסטענס אָהן ענטשעדיגונג.

נאָך דער אויספאָרשונג וועט דער ענין איבערגעהן צו דער פּראָקוראַטור.

——:[0]:——

געגאנגען נאך אנ׳אפטיקא

און אוועק מיט א פאר גילדענע פאסטמארקען

(2) אין דעם וואַלד־אייגענטום אין מעשטשי, אונטער פעטריקאָוו האָבען זיך געכטען ביינאַכט אַריינגעקריגען גנבים און אויפגעשניטען די אייזערנע קאַסע.

דאָס „מעסמאַטען" האָט זיך אָבער נישט געלוינט, וואָרום זיי האָבען געהאַט מיט זיך מיטצונעהמען „שכר־טרחא" בלויז 38 זל. מיט 40 גר. אין פאָסטמאַרקען (מעגליך נאָך — אַז אַלטע 20־גראָשענע...)

געקוואַפּיעט האָבען זיי זיך אַוודאי אויף די 12,635 זל. וואָס זענען דעמזעלבען טאָג געלעגען אין דער קאַסע, אָבער דער וואַלד־וועכטער איז משמעות געווען קליגער פון זיי, און דאָס געלד צוגענומען אויף ביינאַכט אַהיים צו זיך.

דערווייל איז אַרעסטירט געוואָרען איינער פון די גנבים, אַ געוויסער באַלעסלאַוו וויטקאָווסקי פון (לימאַנאַוויקיעגא 119).

די חגאות אין די מלוכה׳שע און קאמונאלע אמטען

(2) די אַרבייט אין אַלע מלוכה־אַמטען וועט דעם 24 ד. ח. זיין אַ פערקירצטע: אַזוי וועלען די „באַנק פאָלסקי" און די „באַנק גאָספּאָדאַרסטוואַ קראַיאָוועגאָ" זיין טעטיג ביז 10 אינדערפריה, און די וועקסלען, וואָס וועלען נישט אויסגעקויפט ווערען ביז דער שעה, וועלען אין אַ שעה אַרום איבערגעגעבען ווערען צו די רעיענטען.

אַנדערע בענק וועלען זיין טעטיג ביז 12 בייטאָג.

דער וואָיעוואָדען־אַמט, די שטעטישע סטאַראָסטווע, די פּאָוויאַטאָווע סטאַראָסטווע, די פינאַנץ־אַמטען און דער לאָדזער מאַגיסטראַט וועלען זיין טעטיג ביז 12 בייטאָג.

די נאָרמאַלע אַרבייט וועט זיך ערשט אָנהויבען מאָנטאָג דעם 28 ד. ח.

די טראמוואי-בעוועגונג אין די חגאות-טעג

(2) לויט ווי עס אינפאָרמירט אונז די טראַמוואַי־דירעקציע וועלען די שטאַט־טראַמוואַיען קורסירען דעם 24 ד. ח. ביז 8 אין אָוונט, און דערנאָך וועלען קורסירען די נאַכט־טראַמוואַיען פון דער ליניע „ק", וועלכע בעדינען די וואָגזאַלען, און זענען צוגעפּאַסט געגנוי צום באַהן־פאַהרפּלאַן.

עס וועלען אויך קורסירען די נאַכט־טראַמוואַיען אויף די ליניעס 10, 11 און 3 – נאָר ביז 2 ביינאַכט.

דעם 25־טען ד. ח. וועלען שטייען אַלע טראַמוואַיען.

דעם 26־טען ד. ח. וועלען אַלע טראַמוואַיען, אַרויס פון דער רעמיזע האַלב זיבען אינדערפריה, און דער נומער 5 וועט אַרויס 6 אַ זייגער אינדערפריה.

אפגעשאפט דעם „טויטען סעזאן"

(2) לויט ווי מיר דערוויסען זיך, איז דער טויטער סעזאָן דורכ׳ן אַרבייטס־מיניסטעריום ענדגילטיג אָפּגעשאַפט געוואָרען.

דעם 15־טען ד. ח האָט דער אַרבייטסלאָזען־פאָנד אָנגעהויבען צו רעגיסטרירען אַלע סעזאָן אַרבייטער.

דערביי ווערט גענומען אין בעטראַכט נישט די דאַטע פון דער פּראַציאָריגער רעגיסטראַציע, נאָר פון דער איצטיגער.

פאר ראזירען אום-זונטאג

(2) דער עלטסטער פון פריזיער־צעך. סטאַניסלאַוו נאָוואַצקי (פּעטריקאָווער 103) איז נעכטען דורכן קרייז־געריכט בעשטראָפט געוואָרען אויף 10 זלאָטעס פאַר ראַזירען קליענטען אום־זונטאָג.

דאָס געריכט האָט געמאַכט די בעוואָרעניש, אַז אויב נאָוואַצקי וועט געמשפט ווערען צום צווייטען מאָל פאַר אַזאַ זאַך – וועט ער בעקומען אַ פּסק 4 וואָכען אומבעדינגטען אַרעסט.

קלאַנג־פילם־טעאַטער
CASINO
היינט און פאלג. טעג!
דער פּאָפּולערסטער קינאָ־שטערן!
Lili Damita
אין גרויסען עראָטישען פילם א. נ.:
„ווען א פרוי איז שענער"
אויסערן פּראָגראַם: „BIMBO, JAKO DRWAL" פליישער׳ס צייכנונגס־גראָטעסק
אָנהויב פון די סעאַנסען 4 30 נאָכמיטאָג. שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג.

לאמפען
אין אַ גרויסען אויסוואַהל
מאָדערנסטע סטיל־אַרטען
צו רעדוצירטע פּרייזען
עמפּפעהלט די בעקאַנטע
לאמפען-פאבריק
SZ. P. SZMALEWICZ
Południowa 8, telefon 164-39
פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אָנגעגעבענע צייכנונגען.

לאָדזער יודישער קאַמעראַל־טעאַטער
אַלע 1־טער מאַי 2
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

היינט, פרייטאָג און מאָרגען, שבת — 3 געזעגענונגס־פאָרשטעלונגען
מיט די בעליבטע אַרטיסטען בערטא זאַסלאַווסקא און לעאָן געטליכערמאַן
א מתנה דעם לאָדזער טעאַטער־עולם!
היינט, פרייטאָג און מאָרגען, שבת כמעט אומזיסטע פאָרשטעלונגען!

כמעט בחנם!
איינהייטס־פרייזען!
אַלע פּלעצער — 50 גר. און 1 זלאָטי
ערשטע רייה

היינט, פרייטאָג, 9 אַ זייגער אין אָוונט
ישיבה־בחור
מיט לעאָן געטליכערמאַן אלס „ישיבה־בחור"

מאָרגען, שבת 12 פריה — פרימאָרגען־פאָרשטעלונג
הערש וואָס בעקט
מיט ב. זאַסלאַווסקא און ל. געטליכערמאַן
און די 8־יאָהריגע לאָלא אַמזעל. אַוזשעז צום לעצטען מאָל!

מאָרגען, שבת, 4 נאָכמיטאָג
תלמיד חכם
מיט לעאָן געטליכערמאַן אלס „תלמיד־חכם"

יעדער קען מיטנעהמען אַ קינד אינגאַנצען אומזיסט

מאָרגען, שבת, 9 אָוונט
גרויסע סענסאַציאָנעלע
פייערליכע פּרעמיערע!
מישקע באַסיאַק
דער גרעסטער רעקאָרד־שלאַגער אין 8 אַקטען מיט אַ סך שלאַגער־קופּלעטען און נייע טאַנגאָ־לידער געזונגען דורך דעם בעליבטען לעאָן געטליכערמאַן.
איהר וועט האָבען אַ סך פערגעניגען פאַר עטליכע גראָשען.
קאַלאָסאַלער ערפאָלג! ענטציקונג און בעגייסטערונג! ריהרענד! שפּאַנענד! אָנציהענד! דאָס וועט זיין דאָס שענסטע און בעסטע, וואָס מען האָט ווען געזעהן אין יודישען טעאַטער! נוצט אויס די גינסטיגע געלעגענהייט און קומט מיט אייערע פריינד און בעקאַנטע.
דינסטאָג, דעם 29. דעצ. קומט פאָר אין פילהאַרמאָניע דער 30־יעהריגער יובילייאָוונט פון פּיאַנער־אַרטיסט דוד אַריעל. וואָס גרויסע איבעראַשונגען! עס קומען ספּעציעל די בעסטע אַרטיסטען פון גאַנץ פּוילען. לעזט די ווייטערדיגע אַנאָנסען.

LUNA
היינט און פאָלגענדע טעג!
אמתדיג קינסטלעריש פילם מייסטערווערק
פּראָדוקציע Fox
בונט פון יוגענד
(כ'בין אומשולדיג)
ריהרענדע דראַמע פון אַ פרויען־הארץ. גיגאַנטישע קרעאַציע אויפ'ן גרונד פון קאַמף פון אַ פרוי מיט די רעכט, וואָס זענען בעשטימט דורך מענער.
רעקאָרד־בעזעצונג פון די הויפּטראָלען:
ANNA HARDING,
CLIVE BROOK,
CONRAD NAGEL
אויסערפּראָגראַמען! אָנהייב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג.

אי די 2000 אָפּגעגעבען

אי נאָך צו בעקומען אַ יאָהר צו זיצען אין טורמע

(2) געשעהען אין די מעשה דעם 10. נאָוועמבער פ. י.

אין קאַלושעק אויף דער סטאַציע האָט דער מילכיגער־סוחר הערשליק אַבראַמאָוויטש בעגעגנט זיין בעקאַנטען איגנאַצי קאַרוואַצקי. האָבען זיי פונאַנדער־געשמועסט, און אַבראַמאָוויטש האָט זיך דערוואוסט, אַז זיין בעקאַנטער האָט ביי זיך 2 וועקסלען — טויזענדער־ס, וואָס ער האָט היינט אויסגעקויפט אין קאַלושעק.

די מעשה האָט איהם פערשמעקט, האָט ער מיט איהם אַזוי לאַנג אַריינגעשטעה'ט ביז מען איז צוגעגאַנגען צום סטאַציע־בופעט און אָנגעהויבען צו טרינקען כוסות.

א כוסה נאָך אַ כוסה און קאַרוואַצקי האָט זיך אָנגעהויבען צו פיהלען שיכור'לעך. דערזעהן אַזוי זאָגט צו איהם אַבראַמאָוויטש: — „ווייסט וואָס, דו ביסט שוין שיכור, טאָ גיב מיר אָפּ למען זיכערקייט דיינע 2 וועקסלען, און איך וועל זיי בעהאַלטען"...

קאַרוואַצקין האָט זיך עס געלייגט אויפ'ן שכל די פאָרזיכטיגקייט פון זיין „פריינד", האָט ער איהם איבערגעגעבען די וועקסלען, און מען איז אַוועקגעפאָהרען אַהיים קיין לאָדז.

אין עטליכע טעג שפּעטער קומט קאַרוואַצקי צו אַבראַמאָוויטשען, און זאָגט: — „גיב אָפּ די וועקסלען"!....

ענטפערט אַבראַמאָוויטש: — וואָס וועקסלען?... וועלכע וועקסלען?... ווען וועקסלען?....

אין כאַפּט זיך נאָך שלאָגען, און נעהמט אַפילו צוהילף אַ מעסער.

האָט זיך קאַרוואַצקי אָפּגעווישט די ליפּען און איז אַוועק אין אויספאָרשונגס־אַמט צו דערצעהלען דאָרט די טשיקאַווע מעשה: אַזוי און אַזוי, און אַזוי....

מען האָט איהם דאָרט גוט אויסגעהערט, און דערנאָך געשיקט אַן אַגענט צו אַבראַמאָוויטשען. איז, ווייזט אויס, דער דאָזיגער אַגענט נישט פון די צווי פאַר אַ גראָשען, ער ווייסט, אַז אַבראַמאָוויטש איז נישט פון די לייכטע געבערס און אָפּגעבערס (אַגב איז ער שוין געזעסען 6 חדשים פאַר אַ שווינדעל), קומט ער אַריין צו איהם, און זאָגט קורץ מהאי לישנא:

— „העי, דו, בחור, גיב אָפּ די וועקסלען, וואָס דו האָסט דערהאַלטען אויף צו קויפען אַ מאַשינדעל צו מאַכען פאַלש געלד"!...

האָט זיך טאַקע דער בחור דערשראָקען און אָנגעהויבען צו מאַרכלען:

— בע־מע... איך האָב די וועקסלען גענומען בלויז צו בעהאַלטען.

נו — און ער האָט זיי. פערשטעהט זיך, באַלד אָפּגעגעבען דעם געהיים־אַגענט.

דער סוף איז געווען, אַז מען האָט נעכטען אַבראַמאָוויטשען געמשפט אין לאָדזער קרייז־געריכט און חוץ עגמת נפש, האָט ער נאָך צובעקומען אַ יאָהר טורמע.

געכאַפּט 4 מאַכערס און פערשפּרייטערס פון פאַלשע זלאָטעס

(א) נעכטען האָט פּאָליציי אַרעסטירט אַ געוויסע העלענע ראַליצקא (נאַווראָט 22), וועלכע האָט לעצטענס פערשפּרייט פאַלשע זלאָטע מטבעות צווישען פויערים אויף די מערק און אין יודישע שפּייז־געוועלבען.

פון איהר האָט מען זיך דערוואוסט, אַז דער „מאַכער" פונם געלד איז איהר געליבטער, וולאַדיסלאַוו וויזשיקאָווסקי (נאַווראָט 20) און זיינער אַ חבר זיגמונט פּסאָק (טאַרגאָווע 67).

האָט מען געמאַכט אַ רעוויזיע ביי וויזשיקאָווסקין אין דער וואוינונג, און מען האָט איהם טאַקי געפּאַקט צוזאַמען מיט פּסאָקן ביים אָפּגיסען אויף אַ פּרימיטיווען אופן די פאַלשע מטבעות.

מען האָט זיי אויך אַרעסטירט, און, אַלס צוגאָב — פּסאָק'ס ווייב, אַננאַ פּסאָק, וועלכע איז אויך געווען אַ פערשפּרייטערין פון די פאַלשע זלאָטעס.

צושעדיגט ביי דער אַרבייט

(2) דער לייטער פון דער פאַבריק אויף פּאָלודניאָווא 52, דער 27־יעהריגער אהרן ניידעל (פּולנאָצנאַ 1) האָט אַדורכגעהענדיג דעם פאַבריק־זאַל בעקומען אַזאַ קלאַפּ מיט אַ קאַרבע פון אַ מאַשין, אַז ער האָט זיך געמאַכט דריי טיפע לעכער אין קאָפּ אַריין.

פּאָגאָטאָווע האָט איהם באַנדאַזשירט און אָפּגעפיהרט אַהיים.

אומגליקספאַל מיט אַ קינד

ביים שפּילען זיך אין בעהעלטערלעך

(2) אַ גרופּע קינדער האָט זיך אויף מאַרסקאַ 8 געשפּילט אין בעהעלטערלעך, האָט זיך איין מיידעלע, די 13־יאָהריגע באַרבאַראַ פּענצטער געוואָלט פערבעהאַלטען אויף אַ דאַך פון אַן אַלטער שאַפע, איין שטאָק די הויך.

דער דאַך האָט זיך איינגעבראָכען און דאָס מיידעלע איז אַרונטערגעפאַלען אויף די שטיינער פון הויף, און זיך צושפּאַלטען דעם קאָפּ.

פּאָגאָטאָווע האָט זי אין אַ גוסס'דיגען צושטאַנד אָפּגעפיהרט אין קינדער־שפּיטאָל.

וואוינונגס־שרפות

(2) נעכטען איז אויסגעבראָכען אַ שרפה, צוליב אַ קאַליע־געוואָרענעם קוימען, אין דער וואוינונג פון ד"ר סצווערין שטעלינג (פּעטריקאָווער 111).

אַ שעה צייט האָט געדויערט די רעטונגס־אַקציע פון די פייערלעשער.

אין איין צימער האָט אָנגעברענט די פּאָדלאָגע און אַ טייל מעבעל.

עס האָט אויך גענומען ברענען דער פּולאָפּ אין דער וואוינונג פונם זעצער סופר, וועלכער וואוינט מיט אַ שטאָק נידעריגער.

די היזקות זענען בעדייטענדע.

(א) אין דער וואוינונג פון מוריצי טוימאַ (יולוש־גאַס 6/8) האָט זיך פון אַ פונאַנדערגעהייצטען אויוון אָנגעצונדען די פּאָדלאָגע. די שרפה האָט אַרומגעכאַפּט די גאַנצע וואוינונג. די רעטונגס־אַקציע פון די פייערלעשער האָט געדויערט אַ האַלבע שעה. דער היזק בעטרעפט אַנ'ערך 3 טויזענד זלאָטעס.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט־דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: ק. לייננוועבער (פרייהייטס־פּלאַץ 2), י. האַרטמאַן (מלינאַרסקאַ 1), וו. דאַנילעצקי (פּעטריקאָווער 127), א. פּערעלמאַן (ציגעל־גאַס 32), י. צימער (וואָלטשאַנסקאַ 37), פּ. וואַיטשיצקי (נאַפּיורקאָווסקיעגאָ 27).

פאַר פעלשען די אונטערשריפט פון זייער פאָטער

(2) נעכטען האָט דאָס קרייז־געריכט געמשפּט דעם 42־יאָהריגען יוזעף לעווי, זיין שוועסטער די 24־יעהריגע אַננאַ, פון (שלאַנזקאַ 51 אין כאַיני) און דעם 30־יעהריגען סטאַניסלאַוו פּיקאַלאַ (באַנקאָווע 23).

די אַלע זענען בעשולדיגט געוואָרען אין פעלשען די אונטערשריפט פון זייער טויטען־פאָטער לעווי אויף די געריכטס־אָנקלאַגעס געגען זייער שוועסטער און שוואָגער סטאַווינסקי.

אַזוי ווי אויפ'ן פּראָצעס האָבען עקספּערטען דערוויזען, אַז דער אַלטער לעווי האָט נישט געקאָנט די אָנקלאַגעס אונטערשרייבען, האָט דאָס געריכט אַרויסגעטראָגען פאָלגענדען אורטייל:

לעווי — 2 חדשים, אַננאַ לעווי — 1 חודש און סטאַניסלאַוו פּיקאַלאַ איז פריי געשפּראָכען.

אָפּגערופען דער שטרייק אין די מלוכה־מאָנאָפּאָלען

(2) ווי מיר האָבען געמאָלדען, איז אויף נעכטען פּראָקלאַמירט געוואָרען אַ שטרייק אין דעם שפּירט־ און טאַבאַק־מאָנאָפּאָל.

אַזוי ווי די דירעקציעס פון ביידע מאָנאָפּאָלען האָבען נאָך די פאָדערונגען פון די אַרבייטער וועגען נישט פערקלענערען די צאָהל אַרבייטס־טעג און אויסצאָהלען די יום־טוב־גראַטיפיקאַציע, איז אויף דער נעכטיגער פערזאַמלונג פון די אַרבייטער בעשלאָסען געוואָרען אָפּצורופען דעם שטרייק, און היינט טרעטען ווידער צו די אַרבייטער צו דער אַרבייט.

וואָרנונג!
צוליב דעם, וואָס אויפ'ן מאַרק האָבען זיך בעוויזען נאָכמאַכונגען פון אונזער פּרעפּאַראַט קרעסאָלאַן, וואָרנען מיר נישט צו קויפען די פערשידענע סאָרטען פאַלסיפיקאַטען און בעטען גוט אכטונג צו געבען אויף די אָריגינעלע פערפּאַקונג פון קרעסאָלאַן פון פירמע ר. באַרטשיקאָווסקי אַקצ.־געז. אין פּויזען מיט'ן מחוקק־צייכען ערבע רעגיסטרירט אין געזונדהייטס־אַמט אונטער'ן נומער 1031. באַרטשיקאָווסקי'ס אָריגינעלער קרעסאָלאַן קען אָנגעווענדעט ווערען מיט אַ זעהר גוטען רעזולטאַט ביי אַלע קראַנקהייטען פון אָטעם־אָרגאַנען, טובערקולאָז, הוסט, שווערער אָטעם (אַסטמע), שטיקענדען הוסט (קאָקלוש) א. אַ. וו. קרעסאָלאַן אַלס פּרעפּאַראַט, וואָס ענטהאַלט קרעסאָט, היט דעם אָרגאַניזם פון דער שעדליכער ווירקונג פון די געפעהרליכע מיקראָבען, און אויך פון טובערקולאָז באַצילען. קרעסאָלאַן ערבע איז אַנ'אײנלענדישער פּרעפּאַראַט און ווערט אָנגעווענדעט אין אַלע קראַנקען־קאַסעס אין פּוילען. קרעסאָלאַן ערבע איז זעהר אָנגענעהם אין טעם און רייצט נישט דעם מאָגען.
כעמיש־פאַרמאַצעווטישע פאַבריק
ר. באַרטשיקאָווסקי א. ג. אין פּויזען

פעראיין פון לאָדזער „מילך הענדלער"

די טעג איז פאָרגעקומען אין אייגענעם לאָקאַל, פּילנאָצנאַ 31, די אַל עמיינע פערזאַמלונג פון מילך־הענדלער. די וואַהלען האָבען גיגעבען פאָלגענדען רעזולטאַט: פּרעזעס — יצחק ווייסבערג, וויצע־פּרעזעסען — מענדעל ווייספּלום און ליפּאַ פרייז. קאַסיר — אייזיק הערשקאָוויטש. סעקרעטאַר — בעריש קופּיעץ, אַהרן־סעקרעטאַר — לייביש קופּערבלום. פערוואַלטונגס מיטגלידער: יחיאל מאיר דאַווידאָוויטש, מענדל קאַפּעל, אברהם הערש בערלין. רעווידיר־קאָמיסיע: יעקב דיזענהויז, מענדל זילבערניק, קאַנדידאַטען: בעריש קופּיעץ, יואל גאָלדבערג, משה דיזענהויז, יוסף אייזמאַן.

פון דער 2־טער קלאַס מלוכה־לאָטעריע

30 טויזענד זל. אין לאָדז

ווי מ'אינפאָרמירט אונז, איז נעכטען דעם ערשטען ציהונגס טאָג פון דער מלוכה־לאָטעריע אַרויס 30 טויזענד זל. אין דער קאָלעקטור פון פּ. ברייטשטיין (פּעטריק. 14). די געווינערס זענען: אַ דאָקטאָר, אַ קליינהענדלער און אַ קצב פון דער וואָסכאָדניאַ גאַס.

יודישער פאָלקס־אוניווערזיטעט

שבת אָוונט קומט פאָר אין יודישען פאָלקס־אוניווערזיטעט אַ פאָרטראָג א. ד. ט. עדיסאָן און די נסים פון דער היינטיגער פיזיק. רעפ. פּראָפעסאָר מ. שאַ־אַגראַדער.

גאַסט פון ארץ־ישראל

שבת דעם 19 אָקטאָבער האַלב 6 אָוונט ארדענט אין דער העברעאישער קלוב ביים „מרכז עברי" אַ רעפעראַט פון ה' ישראל בית־הלוי פון תל אביב א. ד. ט. „אונזערע דערגרייכונגען אין ארץ־ישראל.

יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנד־קענטשאַפט

אויספלוגען: מאָרגען שבת ד. 19 ד. ח. האַלב 11 פריה. מעכאַנישע בעקעריי פון פירמע קאַפּטשינסקי (יולושאַ 31). זונטאָג, ד. 20 ד. ח. 5 נאָכמ. — בילדער אויסשטעלונג פון מאָלער ה' שפּיגעל (מאָניושקי 2).

מארגענדיגע באראכאוו-אקאדעמיע אין פילהארמאניע

אינם היינטיגען חודש פאלט אויס דער 14-טער יאהרצייט פון דעם פיהרער און טעארעטיקער פון פועלי-ציוניזם בער באראכאוו.

דער לאדזשער קאמיטעט פון „פועלי ציון" אָרדענט איין מארגען שבת פריה א באראכאוו-פייערונג, אין פילהארמאניע.

דאָס פראָגראם איז זעהר רייך, ווייל עס וועלען לעבן און שאפען פון ב באראכאוו, וועט רעדען דער פידער פון פועלי-ציון, דער פערזענליכער פריינד פון באראכאווין — ה' זרבבל.

דער דיכטער מ. בראָדעריזאָהן וועט רעציטירען אייגענע שאפונגען. ס'טרעטען אויך ארויס אלע מיטגלידער פון דער ווילנער-טרופע מיט א זעהר רייך צוגעפאסט פראגראם.

ס'נעמט אויך אנטייל דער בלאז-ארקעסטער „שטערן" ס'איז פארגעזעהען א פייערליכער ארויסטריט פון „יונגבאר".

די אקאדעמיע האט ארויסגערופען א זעהר גרויסען אינטערעס אין די יודישע ארבייטער קרייזען.

פארשטעלונג מיט בערטא זאסלאווסקא און געטליכערמאן

היינט ווערט געגעבען אין קאמעראל-טעאטער די באליבטע פאלקס-פיעסע דער „ישיבה-בחור" מיט געטליכערמאנען אין די הויפטראל און מארגען שבת אָוונד די לעצטע סענסאציאנעלע פרעמיערע „מישקע באסיאק" מיט די באליבטע ארטיסטען בערטא זאסלאווסקא און לעאן געטליכערמאן, אין די הויפט-ראלען.

לעצטע געזעגנונגס-פרעמיערען מיט רעגינא צוקער אין „פילהארמאניע"

היינט און מארגען ווערט געגעבען אין „פילהארמאניע" די לעצטע 2 פרעמיערען מיט דעם לאדזשער ליבלינג רעגינא צוקער צו זעהר רעדוצירטע פרייזען. היינט פרייטאג די זעהר קאמישע אפערעטע די אמעריקאנערין, און מארגען שבת צום ערשטען מאל אין לאדז די שענסטע אפערעטע דאס קינד פון דער גאס אין די ביידע אפערעטען וועט זיך רעגינא צוקער ווידער באווייזען פאר דעם לאדזשער טעאטער-עולם אין נייע פערשידענארטיגע גרויסע ראלען.

פון נתן שפיגעלס בילדער-אויסשטעלונג

די בילדער-אויסשטעלונג פון דעם לאדזשער יודישען קינסטלער נתן שפיגעל האט גרויס ערפאלג און ווערט צאהלרייך בעזוכט. א סך פון די אויסגעשטעלטע זאכען זענען, נישט קוקענדיג אויף דער שלעכטער צייט, שוין פערקויפט.

דער קינסטלער איז אבער אויך פעראינטערעסירט, אז די נייע שאפונגען זיינע זאלען געזעהען ווערען פון ברייטערע קרייזען פון דער יודישער בעפעלקערונג, און דעריבער ארדענט ער איין שבת, דעם 19 ד. ח. א פרייען טאג (ד. ה. איינטריט — בחנם) אויף זיין אויסשטעלונג אויף מאניושקי 2.

די אויסשטעלונג וועט זיין אפען א גאנצען טאג פון 10 פריה ביז 10 אָוונד.

מארגען — באקסער-מעטש „גוויאזדא" (ווארשא) — „גייער"

מארגען, שבת, 3 נאכמיטאג, קומט פאר אין גייער'ס זאל פעטריקאווער 295, דער אינטערעסאנטער באקסער-מעטש צווישען דער ווארשאווער „גוויאזדא" און „גייער".

דער דאזיגער מעטש ווערט אין די היגע ספארט-קרייזען ערווארט מיט א שטארקן אינטערעס ווייל דאס וועט זיין איינער פון די אינטערעסאנטסטע באקסער-מעטשען אין הייַיעהריגען סעזאָן אין לאדז.

דעם דאזיגען זעהר אינטערעסאנטען באקסער-מעטש פיהרט דער פארזיצער פון לאדזשער באקסער-פערבאנד — ה' מילש.

קלאבג-

GRAND KINO

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסער פילם פון „FOX" א. ג.

„ראמאנס אונטער'ן הימעל"

(גהינום)

די שעהנע MYRNA LOY

Elissa Landi, Charles Farrell

אויסער'ן פראגראם: דער נייעסטער וואכען-זשורנאל פון „Fox"

אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכם. שבת, זונטאג און יום-טוב — פריהמארגן-פארשטעל. 12 בייטאג נארמאלע פרייזען פון די פלעצער.

די פאטאגראפיע שטעלט פאר דעם בעריהמטען ספעציאליסט ה' דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 (פראנט, פארטער) וועלכער האט א חוץ זיין האנאראר בעקומען בעזונדערס פון ה' ב. מאלערמאן א גרויס בעלוינונג פאר דער אויסקורירונג פון ברוך אהן אפעראציע אין דער צייט, ווען ס'האט איהם געדראהט דער טויט צוליב ברוך גאנגרענע.

30,000 זלאטעס

אויפ'ן נומער

89011

איז געפאלען אין דער גליס-ליכער קאלעקטור

F. Brajtsztajn

Piotrkowska 14

טעלעפאן 14247

א ביגרעניציע צאהל גליקליכע לאסען איז נאך צו בעקומען

פון פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

זונטאג, דעם 20 ה. ח. קומט פאר אין דער פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (שרודמיעסקא 29), א פארלעזונג פון אינזשעניער י. זשעלינסקי איבער טאמאס עדיסאן און זיין שאפען.

דער איינגאנג צו דער פארלעזונג איז פריי.

מעלדינגען

פון לאדזשער האנדעלס אנגעשטעלטע פעראיין, גדאנסקא 101

די פערוואלטונג מעלדעט, אז שבת דעם 19 טען ד. ח. פינקטליך 8.30 אוו. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל אן אינפארמאציע - פערזאמלונג. איינגאנג נאר פאר פעראיינס-מיטגלידער. ביים בעווייזען די מיטגלידס-קארטען.

מהמרכז העברי ע"ש ד"ר י. נ. שמחוני בלודז, רחוב פילסודסקי 66 קומה 1. בחזית

הננו מודיע: 1) ביום השבת, 19-XII ב-3.30 בערב תתקיים במועדון העברי – הרצאת ה' ישראל בית הלוי (תל אביב) על הנושא: „הישנים בארץ ישראל" 2) באלו הימים יתקיים וכ ח על הנושא: גו"ת ואר"י. הרוצים להשתתף בוכיח ידרמו במזכירותנו. 3) ביום 18 דצמבר יתקיים נשף מוקדש לשירה העברית הצעירה. כרטיסים במחיר 30 פר' להשיג במזכירתנו. 4) מתארגנת חבצה חדשה למתקדמים של הגובה של „לשון וספר", חלק ג. 5) אספות החוגים מתקימות בכל יום שני ורביעי.

פון דער יודישער פאלקס אוניווערזיטעט שענקעוויץ 3–5

שבת, ד. 19-טען דעצעמבער, 8,30 אָוונד קומט פאר א אינטערעסאנטער וויסענשאפטליכער רעפעראט פון פראפ. מ. שאראגראדער א.ד.ט. „די נטיב פון דער היינטיגער פיזיק". דער רעפערענט איז בעקאנט אלס א אויסגעצייכנעטער רעדנער און ס'איז צו ערווארטען דאס דער רעפעראט וועט ארויסרופען א גרעהעריגע פעראינטערעסירונג.

שבת, ד. 19-טען ד. ח. קומט פאר אין לאקאל פון בית-טרומפלדור (פאדלעשנא 4) 8 אָוונט א רעפעראט א.ד.ט. אונזערע פערספעקטיווען אין דער צוקונפט. רעפערירען וועלען די חברים אינסטרוקטאר ח. ביאלאבראוו און אינזש. אלפערן, מיטגלידער פון ועד המרכזי פון רעוויזיאניסטישע פערבאנד אין פוילען.

זונטאג דעם 20, אין אייגענעם לאקאל זאכאדניא 36 קומט פאר אלגעמיינע פערזאמלונג פון חברים צו וועהלען דעלעגאטען אויף דער 5-טער לאנדעס-צוזאמענפאהר וואס קומט פאר דעם 27 ד. ח. אין ווארשא.

לייבע-פערשטאפונג

אבנארמאלע פערזשטעגג און פוילקעס אין דארם, פערמעהרטער וויערגאהאלט פון מאגענזאפט פערשוינען ביים געברויך פון נאטירליכען ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-א טאטשנעס

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 18 דעצעמבער

11,58 צייטסיגנאל, 12,10 גראמאפאן, 3,25 פארלעזונג, 3,45 קאמוניקאט פאר פישער און שיפער, 3,50 גראמאפאן, 4.20 פארלעזונג, 4,40 גראמאפאן, 4.55 לעקציע ענגליש, 5,10 פארלעזונג, 5,35 לייכטע מוזיק, 6,50 פערשידענעס, 7,15 קאמוניקאט פון לאדזשער האנדעלס-קאמער, 7,30 רעפערטואר, 7.45 ראדיא-פרעסע, 8.00 מוזיקאלישע געשפרעכען, 8,15 סימפאנישער קאנצערט, 10.40 קאמוניקאטען, 11,00 לייכטע און טאנץ-מוזיק.

שבת, ד. 19 דעצעמבער

11,58 צייטסיגנאל, 12 10 שול-פריהמארגען, 3,50 גראמאפאן, 4,20 ראדיא-כראניק, 4.40 גראמאפאן, 5,10 פארלעזונג, 5,35 פאר יונגע מוזיקאלישע טאלענטען, 6,05 פראגראם פאר קינדער, 6 30 געזאנג פאר קינדער, 6,50 פערשידענעס, 7,15 קאמוניקאט פון לאדזשער האנדעלס-קאמער, 7,30 רעפערטואר, 7,45 ראדיא פרעסע, 8,15 לייכטע מוזיק, 9,55 פאריזער רעוויו, 10,10 שאפען-קאנצערט, 10,40 קאמוניקאטען, 11,00 לייכטע מוזיק.

פולע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע

2-טע קלאס. 1-טער ציהונגס-טאג

100,000 zł. na Nr. 5216.
30,000 zł. na Nr. 89011.
15,000 zł. na Nr. 1282.
5,000 zł. na Nr. 22215.
2,000 zł. na Nr. 157443.
po 1,000 zł. na N-ry 2778 112423.
po 500 zł. na N-ry 21365 45676 55493 30289.
po 400 zł. na N-ry 14846 26634 43180 47937 96060 135871 145024.
po 300 zł. na N-ry 30245 42499 44546 54786 92286 105663 119892 128864 136660 137128 146601 149575 153691 154973 158428 159722.
po 250 zł. na N-ry 13287 14432 29556 30162 49294 50244 52683 61763 64945 67015 70498 102180 10632 4109315 113855 116887 122776 132093 153514 153670 154867.
po 200 zł. na N-ry 2266 3535 5364 10995 13540 15958 16745 20788 26804 32859 34122 34478 36508 37831 38316 42287 42584 43103 45173 46121 51369 52315 53530 54400 58833 59549 62079 62400 62462 62795 64824 68040 70129 70986 74971 78011 79335 79782 85463 95462 96904 101420 101682 101882 104488 106259 107583 108362 108782 110695 111357 111974 114840 117110 117926 123435 126362 126874 131324 136823 139669 139709 141350 141588 142289 143420 144117 150693 153260.

Po 150 złotych wygrały następujące numery:

87 104 212 35 203 74 75 435 39 43 535 46 70 746 969 95 1000 18 29 105 55 91 263 94 313 58 64 797 953 2002 94 190 360 458 70 706 13 37 837 49 75 79 3136 236 375 470 91 529 91 600 33 47 84 759 817 27 32 78 902 32 66 78 4041 52 180 245 64 309 56 445 61 736 851 5098 251 406 44 711 891 6001 58 84 143 310 24 70 440 91 508 23 40 631 51 67 782 941 48 71 96 7016 187 278 370 416 50 526 705 52 830 987 8202 27 452 80 93 509 626 741 66 79 900 7 78 9027 40 82 303 57 455 82 88 590 619 58 858 10017 24 29 48 200 44 57 420 25 82 584 728 57 71 807 35 11214 53 327 55 87 540 59 624 835 914 12017 172 238 53 65 545 609 91 700 833 75 957 62 13006 28 33 87 189 383 472 525 29 90 641 782 907 14078 189 201 3 415 32 81 85 604 815 17 29 87 939 53 15028 122 300 54 471 721 929 70 16044 170 84 421 682 766 981 17229 35 82 354 464 87 562 608 746 844 960 18079 82 92 119 25 410 18 25 62 526 805 20 55 98 928 19025 245 30 37 55 529 75 614 713 840 20031 76 135 211 26 78 91 331 35 63 578 84 692 821 60 99 21103 33 73 329 50 73 485 527 58 608 768 79 94 921 23079 321 33 415 556 622 97 811 98 24038 125 336 75 449 566 762 803 25161 229 410 34 675 703 10 41 847 73 74 989 26043 319 429 778 85 859 97 962 27007 18 69 160 88 288 97 327 98 460 658 68 725 800 24 91 94 996 28034 55 142 63 72 399 414 15 17 604 747 811 30 906 40 29184 265 518 834 89.

30029 126 84 364 449 78 92 530 618 708 807 908 16 43 60 31015 202 26 48 476 91 649 791 810 948 95 32105 222 59 427 47 564 71 649 707 35 86 829 73 83 92 924 33053 99 222 89 700 96 871 78 920 54 34205 337 68 75 80 414 35 57 563 851 67 905 32 35539 83 664 807 954 59 36005 53 188 200 521 600 13 811 13 930 36 64 71 37026 43 68 82 204 332 36 880 85 38031 65 104 35 51 323 35 79 82 92 529 79 726 94 825 949 60 39026 106 86 424 75 516 43 86 743 51 999 40062 143 82 462 596 644 769 893 957 75 84 41078 150 80 277 353 87 405 600 54 78 90 710 31 76 98 800 42126 622 827 83 928 45 43101 48 291 351 448 522 612 765 855 64 966 6944009 139 81 424 650 52 718 64 840 923 51 62 45000 11 107 27 86 366 70 94 406 48 595 696 797 46139 90 420 594 635 775 97 807 42 943 52 47011 38 41 111 337 403 14 35 53 500 55 56 600 773 840 970 48042 59 198 290 348 83 405 46 95 556 688 716 37 66 837 933 49144 227 6171 356 90 427 516 696 757 802 50318 549 630 801 10 49 81 87 938 51104 219 71 646 83 686 702 86 918 29 52200 41 46 63 355 428 41 78 532 803 8 53046 59 65 114 67 93 329 484 658 828 54 54061 92 329 470 613 98 716 815 17 61 55046 47 114 202 303 99 401 36 526 867 56009 94 99 104 263 64 302 414 67 74 692 821 69 926 98 57099 114 257 339 516 606 36 76 737 64 861 86 94 58008 214 84 316 53 70 403 69 500 86 629 60 777 838 74 99 939 59085 123 29 202 3 70 408 585 650 55 739 44 81 920 35.

60117 209 382 86 405 81 736 78 61316 492 519 743 96 949 62061 124 42 80 296 305 92 594 846 972 63009 112 272 304 70 635 716 902 87 64080 98 209 54 66 75 322 484 707 855 925 65013 35 110 32 200 350 747 92 763 833 930 66048 116 62 80 83 227 385 414 94 686 721 824 41 907 49 67053 81 99 177 277 338 467 866 919 68021 27 59 249 89 539 669 726 90 802 950 69005 126 41 90 308 438 72 506 43 613 869 952 55 78 70204 875 93 435 46 690 724 812 14 19 23 71 88 957 71018 69 123 289 419 76 517 86 743 892 976 92 72081 360 404 634 709 29 38 917 73055 169 226 96 359 453 503 34 40 87 827 59 982 74037 133 98 359 406 584 606 51 894 909 60 75139 430 42 67 543 671 760 88 803 80 924 52 54 76043 180 357 67 551 55 [illegible] 968 77019 344 479 593 654 99 988 78106 361 462 79 642 732 858 953 79087 151 200 333 400 720 51 88 925 80000 87 188 219 372 425 27 702 76 840 923 31 81071 296 395 527 55 84 744 46 883 992 82226 329 456 59 82 598 657 96 701 934 83033 37 157 91 237 45 422 78 505 773 80 84185 342 414 31 515 22 25 41 74 615 60 748 79 821 904 7 85297 377 447 447 561 910 86084 90 138 214 308 87 414 98 529 673 714 72 87014 33 161 81 208 349 51 467 526 41 671 774 871 993 96 88076 175 290 98 388 427 504 761 64 928 89185 260 396 418 644 52 871 952.

90039 187 90 248 58 340 58 83 408 13 48 49 531 65 94 615 846 51 987 91100 52 401 564 687 702 55 867 905 74 97 92017 345 55 70 550 718 933 93264 538 729 895 94148 210 498 658 60 735 95 978 95101 254 556 99 602 46 741 50 96119 579 99 607 731 46 91 96 814 923 59 97007 16 58 445 88 623 28 88 98022 40 156 234 50 94 406 14 577 97 709 12 29 904 8 99182 244 361 93 481 593 757 806 52 990 100005 63 320 577 640 974 101074 91 94 241 85 529 823 929 102057 193 215 40 308 73 93 97 500 44 609 12 840 920 103435 36 46 580 696 716 931 62 104006 78 135 48 93 95 272 320 32 410 27 56 20 72 81 657 872 993 105088 129 30 364 616 28 701 812 997 99 106003 65 128 318 463 500 630 58 80 787 107006 62 208 48 353 437 617 61 66 108013 49 67 233 67 323 433 50 755 68 90 88 89 109018 81 224 60 436 594 758 82 830 95 945 69 110110 213 85 340 90 405 32 69 99 534 51 611 28 941 55 111107 47 369 468 97 530 78 668 913 112091 113 53 58 292 330 47 69 82 403 54 515 642 761 62 845 77 932 113006 310 47 91 401 15 37 90 91 645 734 61 819 60 906 76 99 114009 45 130 53 213 56 90 413 26 40 76 781 88 90 851 68 983 115033 50 180 305 36 45 49 70 90 434 623 717 94 814 116090 140 258 314 438 78 727 830 905 117010 316 76 442 674 908 20 30 118034 100 6 232 342 70 497 509 44 769 825 41 119077 244 362 571 827 800 27 46 74 88 926.

120361 487 583 609 97 904 10 121035 78 85 86 227 38 301 45 485 614 18 87 786 801 22 935 122098 145 256 83 394 457 623 709 66 807 88 123088 241 47 336 87 422 44 508 50 64 638 780 807 31 903 124055 83 187 226 38 547 621 705 83 811 63 987 88 94 125032 317 27 83 636 39 88 764 72 92 815 919 54 126087 106 95 354 65 429 574 95 746 52 53 918 28 127004 47 121 42 229 96 411 19 29 57 84 632 788 56 97 801 11 25 128006 14 382 76 484 570 75 690 738 93 817 56 936 129077 114 329 80 93 431 737 841 84.

130105 58 381 68 525 613 38 87 815 44 72 98 930 70 131052 146 247 49 87 310 500 15 55 70 718 20 804 89 972 132195 308 51 68 79 700 98 804 995 133446 56 78 81 83 595 718 134129 50 67 286 393 413 555 854 99 922 54 135313 61 96 98 562 87 698 717 969 126111 265 323 421 505 66 644 81 84 86 781 893 137169 201 92 316 85 410 29 676 729 875 78 81 900 65 72 138207 431 64 97 517 790 805 906 31 62 96 139177 353 400 31 54 541 704 55 67 817 140091 171 238 456 842 942 141020 82 921 364 650 856 79 902 23 142242 83 84 308 9 54 662 717 76 852 920 45 65 143076 120 94 244 354 525 81 761 80 831 944 144058 115 373 442 56 62 64 526 604 954 145065 232 318 55 83 426 42 651 866 74 77 146302 7 10 65 82 549 678 729 37 48 850 73 912 147039 41 183 261 374 457 685 766 70 82 815 91 148091 203 17 328 410 28 620 49 77 709 42 871 149073 221 529 54 82 672 753 806 963.

150051 100 275 90 380 411 629 806 97 917 151246 53 312 99 658 734 938 81 152158 60 289 320 500 44 75 97 726 98 825 953 153093 177 491 535 607 29 700 4 29 33 63 821 35 61 958 154086 121 263 309 440 59 829 59 155064 76 94 95 202 464 626 60 805 49 927 92 156048 98 165 309 15 63 75 91 413 569 677 81 97 711 816 45 51 83 957 62 87 157118 64 394 441 44 49 68 536 44 631 36 873 54 158085 216 379 401 58 630 870 79 970 159040 67 211 454 503 27 621 858 80 908 27 87.

פעלץ=ווארען=לאגער „KAMCZATKA"

לאדז, 19 פיעטריקאווער 19, טעל. 224-66 און 162-23

עמפפעהלט דעם רייכסטן אויסוואהל פעלץ־ווארעז צו ערמעסיגטע פרייזען

בעמערקונג: קירזשנער- און שניידער־ווערקשטעל אויפ׳ן ארט.

78 b

Racjonalnie zakupywać

jest niemałą sztuką. — Przezorne i doświadczone gospodynie radzą: „kupować wyroby nie najdroższe i nie najtańsze, nie płacić za bezwartościowe opakowanie, a kupować tylko wyroby solidnych i znanych firm". — Wszystkim tym wskazówkom odpowiada w zupełności słynne, aromatyczne, nieopakowane, zawierające glicerynę mydło „Kołłontay z pralką". — Proszę pamiętać o tem, Szanowna Pani, przy następnym zakupie.

mydło z pralką

Kollontay

jest lepsze.......

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca S. B. REDLIC, Łódź, Południowa 86

„Praca"

פרויען-פאך=קורסען

ביי דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען פאך-רעמעסלישען צווישען יודישע פרויען

וואלטשאנסקא 21, טעל. 167 15

נעמט אן איינשרייבונגען אויף פאלג. אפטיילונגען

1) דאמען=שניידעריי

2) האנד=שטיקעריי,

3) הוטען-פוצ־ריי

4) וועש-ארבייט

5) אנדולאציע

6) מאניקור

דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 1 — 6 נאכמ.

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90

ספעציאל-ארצט פאר הויט= און ווענערישע קראנקהייטען, מענער = שוועכע. אלע ארט אנאליזען, עלקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארק - שטראהלען.

נעמט אן פון 8—2 און פון 5—9 אוועגד.

בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג - ארטאפעד

פאלודניאווא 9, טעל. 183-17

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען.

פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער

אייגענע פראצעדורען פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען ווי: וקלארקעס אויף פלאטפוסען, קונסטליכע הענט און פיס, גארסעטען א. ז. וו.

נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאכמיטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

היינט און פאלגענדע טעג!

סאלאן-"דראמע אונטער׳ן טיטול:

„געשפענסט פון די סאלאנען"

אין די הויפט-ראלען די בעדייטענסטע שטערנס פון דער ענגלישער סצענע און עקראנען:

M.Angelus, Jack Rajner, Ewe Grey

אויסער׳ן פראגראם: פילם-אקטואליטעטען.

נעכסטער פראגראם: „דאס הארץ אויף דער גאס"

דער זאל איז גוט בעהייצט.

אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג 12 בייטאג.

ויכטיג פאר חתנים!

דאס גרעסטע געשעפט פון

יודישע לאנגע מלבושים

ח. מענדראווסקי

לאדז, אגראדאווא 8, טעל. 202-28

וואס האט זיך אזוי בעריהמט געמאכט מיט איהרע אויסא־ בייטונגען אין אלע עקען פון פוילען, בעזיצט אויף לאגער א גרויסן אויסוואהל פון אלע ארט חתונה־אויסשטייערס, ווי אויך אלערליי סארטען פון קלענסטע נומער איז בילינסטן ביז׳ן גרעסטן און טייערסטן.

צוליב׳ן קריזיס אויסערסט נידריגע פרייזן!

אויך א ספעציעלע אפטיילונג פון די בעסטע בעשטעלטע ארבייט מיט די בעסטע דיפלאמירטע פאכמאנער. איך בעזיץ אויף לאגער א גרויסע אויסוואהל פון די בעסטע סחורות טאמאשאווער און ב ליציזר, אויך די בעסטע אויסלענדישע זיידען-שטאפען ספעציעל אויף בעשטעלונגען. אלע ארט בעשטעלונגען קענען אויך אויסגעפיהרט ווערען דורך דער פאסט צושיקענדיג א פאסקארטעל מיט דער מאס.

בעמערקונג: א ספעציעלען ראבאט פאר מיטגלידער פון „אגודת ישראל".

Dr. med.

Haltrecht

ספעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנקה.,

נעהמט אן פון 8—9.30 פריה פון 1—2 נאכמיטאג און פון 6 ביז 9 אווענד.

זונטאג פון 9 ביז 1 בייטאג.

פיעטריקאווער 10

טעל. 245-21.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Sprzedaż Filców

B. HAMERMESZ

Łódź, Piotrkowska 22, tel. 210-69.

FILCE:

Dywanowe — bobryki techniczne, tapicerskie, konfekcyjne, siodlarskie, obuwiane — Camele.

קאטאר, כריפקע און גריפע

PINOMETHYL

היילט. פערהיט און בעזייטיגט

PINOMETHYL קען מען בעקומען אין אלע אפטייקען. פרייז 1.75 זל.

פערטרעטער אויף דער לאדזער וואיעוואדזטווע:

Apteka J. CYMERA w Łodzi, Wólczańska 37, róg 6-go Sierpnia tel. 139-47.

לעהרער

מיט רעגירונגס - רעכט, 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, ביכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12

רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק וו. 30. שיף

Dr. med

J. PIK

Zeromskiego 36,
tel. 175 50.

Choroby **nerwowe**
Spec. nerwice i cierpienia seksualne.
Przyjmuje od 5–7 w.

Samochody

motocykle używane
Kupno, sprzedaż, komis zamiana.
Auto Agencja
Gdańska 82 tel. 189-28

ENGLISH

פאראנפענגער און פארטגעשריטענע. קאנווערסאציע, ליטעראטור

צו צוגענגליכע פרייזען

ערטיילט א פעהיגער פעדאגאג. — אפערטען אין אדמיניסטר. פאר "Mir"

וויכטיגע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

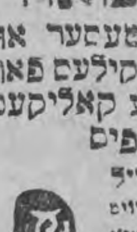

ספראזש אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א האסיר-קאי און עס פאלט אריין אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גומענע הילבאנדראזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסארען מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשן פראפעסאר

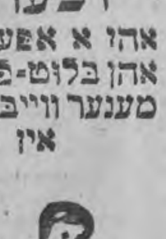

דאקטאר ברעכירעסהיונג בעזייטיגט זיכער דעם שמערצען און געפעהרליכסטע ברוך. אויך פאר הויקערס ריימונגען מיט הייל-גארסעטען און אפאראטען פאר פערקרימטע פוס און פלאטפוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קינסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.

עמפפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד״ר בעראנעק, פראפ. דר. י. מאן רישלער, פראפ. ד״ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.

מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

דעם גרויסען ספעציאליסט דעם ה׳ דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 (פראנט, פארטער) דריק איך אויס אויף דעם וועג מיין הארציגען דאנק פאר בעפרייען מיך פון א ברוך-קראנקהייט. איך בין אלט 70 יאהר און האב זעהר געליטען אויף דער זעהר געפעהרליכער קראנקהייט און היינט בין איך פריי פון איהר. איך עמפפעהל אלטען דעם אויבענדערמאהנטען ספעציאליסט.

(—) **Gustaw Winter**
Łódź, Nowaka 16.

ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA

„FERRUM"

Właśc. E. BAUER i A. WEIMANN

Łódź, ul. Kilińskiego № 121, tel. 218-20

פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו זעהר מעסיגע פרייזען.

זעמטל. אפגוסען פון גוס אייזען לויט אייגענע אדער צוגעשיקטע מאדעלן און צייכנונגען.

זעמטליכע מעכאנישע בעארבייטונג פון מעטאלען.

Dr. A. SZMIRGELD

ספעציאליסט פון נערוועןקראנקהייטען

שפראכשטערונגען, (שטאמלען און אנדערע)

היילונג פון שוואך ענטוויקעלטע און שוועטערע ציהבארע קינדער

ul. SRODMIEJSKA Nr. 27

טעלעפאן 151-89 פון 5 ביז 7

Dr. med. J. BETTE

ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקה.

פיעטריקאווער 6, טעל 144-95

נעמט אן פון 8—11 פריה און פון 4—6 נאכמ.

Dr. med. H. KRAUSKOPF

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען

זגעדזשער 15, טעל. 113-47

נעמט אן פון 4 ביז 7 אין אווענד

FUTRA wł. W. DANZIGER DAWNIEJ **„A. BROMBERG"**
Poleca po cenach zniżonych wszelkiego rodzaju futra i skórki futrzane
Przyjmuje się wszelkie obstalunki.
Piotrkowska 31 Tel. 105-84 front 1-sze piętro

קלאנג-קינא-טעאטער **Odeon** פשעיאזד 2

LAUREL i HARDY לעצטע טעג! פרעהליכע וואך פון
1) אונערטרעגליכע פיקעז 2) די וואסער-העלדן
אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבן — וועלט-שטימען

קלאנג-קינא-טעאטער **Wodewil** גלובנא 1

פון דינסטאג דעם 15-טעז דעצעמבער און ווייטערע טעג!
MARJANNA
אין די הויפטראלן: — M. Davies, G. Baxter, Lawrence Gray, Renny Rubin.
אויסער'ן פראגראם: „נידער מיט מאקסובסקעס"
נאכמיטאגס פראגראם: „דאס יאהר 1905".

RAKIETA
שעבקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אנהויב 4 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג 2 א זייגער
אויפ'ן ערשטן סעאנס אלע פלעצער צו 50 גר.

היינט פרעמיערע! גראויסער דאפעלטער פראגראם! היינט פרעמיערע!
1) **„קוש פון פרילינג"**
2) **„שפאנישע נעכט"**
מעכטיגע ערא-טישע דראמע פון 2 יוגנטליכע געליבטע. אין די הויפטראלן:
Dorothy Jordan i Robert Montgomery.
פרעכטיגער פילם אויפ'ן גרונט פון וואונדערשעהנע שלאגער אין שפאניען אין די הויפטראלי:
Aleksander Davey, Eugenja Amanzi, M. Allan

קלאנג-קינא-טעאטער **APOLLO**
אנהייב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג

רעזשי: E. DUVIVIER
ריהרענדע דראמע, וואס שילדערט די העכסטע אינטימע מענשליכע שוואכקייטען.
„דוד גאלדער"
אין די שפּיל: JACKIE MANNIER || HARRY BAUER
אויסער'ן פראגראם: — לאנד-אקטואליטעטען.
היינט גרויסע פרעמיערע!
קלאנג - מייסטערווערק פון וועלט רוהם
לויט דער ערצעהלונג פון IRENA NIEMIROWSKA א.ג.
אין די הויפט-ראלען: טיטאן פון ביינע פראנצויזישען עקראן
אנהויב אין געוו. טעג 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג — 12.30 בייטאג. דער זאל איז שטארק בעהייצט. פאפולערע פרייזען פון די פלעצער.

היינט און פאלג. טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם! היינט און פאלג. טעג!
1) **„חוה אין ווידענע קליידער"**
2) **קוליסען פון דער מארע**
אין דער הויפט-ראל **Lissi Arna**
רעקארד פון גוטען הומאר אין די הויפט-ראלען: Harry LIFDTKE, Marja CORDA, Herman PICA

קינא-טעאטער **BAJKA**
ריג בושוזשינער. פראנטשישקאנער 31.
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.
אנהויב טעגליך 4.30 נאכמ. שבת זונטאג און יום טוב פון 12—3 נ"מ זענען אלע פלעצער צו 50 און 40 גר. מיט'ן אנטייל פון פערגרעסערטער ארקעסטער, וואס איז גענוי צוגעפאסט צום בילד אונטער לייטונג פון ה' לידרויער.

אין די הויפט-ראלען: OLGA CZECHOWA i IGO SYM
היינט און פאלג. טעג מעכטיגע פרעמיערע
1) **„זיסער נצחון"**
2) גרויסער סענסאציאנעלער פילם, וואס שילדערט דאס לעבען פון דער אונטערוועלט. שפאנענדע מאמענטען! סענסאציע!
„די פינסטערע אפערע"
אין די הויפט-ראלען: LUIS WOLHEIM i THOMAS MEIGHAN
דער זאל איז גוט בעהייצט.

קינא פריהער פלארא **ERA**
זאווישא 22 (באלוט)
אנהויב 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 1 בייטאג
ספעציעלע צוגעפאסטע מוזיק אויסגעפיהרט דורך א פערשטארקטן סימפאנישן ארקעסטער

היינט און פאלגענדע טעג!!! גרויסע פרעמיערע! גרויסע דראמע פון אינדישען לעבען אונטער'ן נאמען:
„דער איינזאמער" (Odszczepieniec)
אין די הויפט-ראלע: Glady Belmont i Richard Dix
אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום-טוב — 12 א זייגער בייטאג.
פערגרעסערטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון פראפ. נירסקי.
דער זאל איז גוט בעהייצט.
קירצליך: „לעניאו פון פערשטויסענע".

קינא-טעאטער **„LIRA"**
לימאנאווסקיעגא 37.
אויסער'ן פראגראם: פארס אין 2 אקטען.
פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן 1-טען סעאנס 50 גר. און 40 גר.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי
קליינע אנאנסען
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

אנ'עלעקטרישען מאטאר 2 פערד קראפט אין גוטען צושטאנד און א קאסע-שראנק ביליג צו פערקויפען וואלבארסקא 4 פוטערשניט.

א נייער קאראקולענער מאנטעל געלעגענהייטליך צו פערקויפען. ציגעל-גאס 4 וואוינונג 20.

א לערן-יונגעל, וואס וויל זיך לערנען עלעקטראטעכניק קען זיך מעלדען פלאץ וואלשטשי 9 ביי זענדעל.

איך וויל צוטרעטען אלס שותף, איך האב 4000 ביז 5000 זל. צו אנ'איינגעפיהרט געשעפט, אפערטען אין אדמינ. אונטער „4000 ג".

Zaginione zostały 3 weksle: 1) weksel na Zł. 100.— pł. 10.2.32. wyst. F. Zielak Lipno; 2) weksel na Zł. 70.— pł. 25.2.32 wyst. F. Zielak, Lipno; 3) weksel na Zł. 73.— pł. 20.2.32. wyst. L. Zielak, Lipno. Wszystkie weksle żyrowane są przez W. Frydmana. Weksle zostają unieważnione. Zwrócić takowe za wynagrodzeniem do Sz. Altmana, Piłsudskiego 56. 0991

Inteligentna panna otrzyma pokój przy inteligentnej rodzinie. Wiadomość w adm. sub „Logie"

פערשידענעס

האלא! א זלאטע א לעקציע — איינצעל און אין גרופעס פאר אונפערמעגליכע. קאנווערסאציע און פוילישע לימוד, ליטעראטור, היסטאריע, קארעספאנדענץ, פערבעסערונג פון דער אויסשפראך, צובילדונג פון דערוואקסענע פערנאכלעסיגטע און פערשפעטיגטע מיט א פערשנעלערטע מעטאדע, אויס לערנען פון אנאלפאבעטען, פארשריטענע געזיכערט! אויספראבירטע מעטאדע פון א ספעציאליסט! פיעטריקע אפיצינע, 1-טער איינגאנג, 2-טער שטאק וו. 17.

געלעגענהייטליך צו פערמיטען א קאמפלעט איינגעריכטעטע מעבלירטע צימער מיט א קוך מיט די רעכט פון א לאקאטאר פראנציסקאנער 30 וו. 25.

ביליג צו פערדינגען 2 צימער און א קוך, ווי אויך א גרויס געוועלב ביים ווירט זגערזשער 50.

אויף נאוואמיעסקא גאס איז דא פריי צו שלאפען פאר 2 פערזאן, עווענטועל א לעצט צימער פאר פריילידיגע צו פערמיטען. צו ערפאהרען אין אדמינ.

פון זאפארט איבערצוגעבן א גרויסע ענצעלנע שטוב. צו ערפאהרען שרודמיעסקא 4, פראנט, 3. שטאק, הענדלעס.

2 מעדלעך קענען בעקומען צו שלאפען מיט בעקוועמליכקייטען. לאגעווניצקא 27, גאלדבערג.

א שטוב מיט א קוך איז פון זאפארט צו פערמיטען, ביי לייבוש איזביצקי, אגראדאווא 10.

ס'איז דא אנ'ארט צו שלאפען פאר איינעם אדער צוויי יונגעלייט. צו ערפאהרען נאוואמיעסקא גאס 6, וואוינונג 64.

Przyjmę 2-ch solidnych panów na mieszkanie przy inteligentnej rodzinie za niskiem wynagrodzeniem również z obiadami. Wiadomość: Pomorska 14, front, II piętro m. 4.

לאקאלען

צו דינגען און פערדינגען פערשידענע וואוינונגען אין אלטע און אין נייע הייזער מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויף מאנאטליכע דירה-געלד. געוועלבער, געשעפטס- און פאבריקס-לאקאלען. מעבלירטע צימערן, הייזער, ווילעס, פלעצער פון פערשידענע פרייזען. יעדער קויפט און פערקויפט. נאר דורך דער ביורא „לאקום", וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד. אינהאבער יוסף קרעמסער און קאמפ. אינפארמאציעס אהן בעלוינונג, פיעטריקאווער 62, פראנט 2. שטאק, טעל. 166-15 טעטיג פון 8 פריה ביז 8 אוונט.

צו פערמיטען א האלב געשעפט מיט א גרויס שויפענסטער אויף פיעטריקאווער גאס פון פלאץ וואלנאשטשי ביז צעגעלניאנא, צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע.

פון זאפארט איבערצוגעבן א קאלאניאל-געוועלב, איינריכטונג פון וואוינונג, צו ערפאהרען ביי ליכטענשטיין, זאמענהאף 17.

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלען א היים; אויף דער פראווינץ 6—50 א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל.
פאר'ן אינהאלט און טערמינען די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פאראנטווארטליך
די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

אנאנסען-פרייז פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ „ 60— „ „ „ „ 4 „
נאכ'ן טעקסט—12 „ „ „ „ „ 18— „ „ „ „ 8 „
פאר א מילימעטער-שורה: ... 50 פראצ. טייערער. אויסל. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat". Piotrkowska 31.